

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav českého jazyka a teorie komunikace

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Klára Zittová

Čeština texaského týdeníku *Našinec* v roce 1988

The Czech Language of the Weekly *Našinec* in 1988

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Podpis

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu bakalářské práce PhDr. Robertu Dittmannovi, Ph.D., za odborné vedení, množství cenných rad, ochotu a trpělivost.

Abstrakt

Cílem této bakalářské práce je charakterizovat vybrané aspekty českého jazyka užívaného v čechoamerickém periodiku *Našinec*. Materiálová báze se skládá ze skenů deseti čísel z roku 1988. Úvodní kapitoly (1) se zabývají českým přistěhovalectvím do USA, zejména vývojem texaské komunity a texaské češtiny, dále čechoamerickými periodiky a jejich jazykem ve druhé polovině 20. století. Následuje (2) představení jazyka *Našince* na základě dosavadního bádání, (3) formální a obsahová charakteristika vybraného vzorku a (4) popis kritérií pro výběr zkoumaných jevů. Hlavní část (5–7) představuje kvantitativní výzkum týkající se tří jazykových jevů, které jsou ve vzorku hojně doloženy a zároveň se zdají být odchylné od stavu v soudobé češtině: konkurence předložek *k/ke/ku*, podoba infinitivní koncovky a podoba 3. os. sg. přítomného slovesa *být*. Stav zjištěný v *Našinci* byl porovnán s jazykovědnými příručkami, dostupnými studiiemi a vybranými korpusy češtiny. Výzkum ve většině případů potvrdil odchylnost od stavu v soudobé češtině a případně expanzi archaických, resp. nářečních jevů v texaské češtině reprezentované vzorkem z *Našince*.

Klíčová slova

vystěhovalectví do USA, Texas, americká čeština, *Našinec*

Abstract

This thesis aims to characterize selected features of the Czech language used in the Czech-American weekly *Našinec*. The material basis consists of scans of ten issues from 1988. The opening chapters (1) focus on Czech emigration to the USA, specifically on the development of the Texas community and Texas Czech language, and are followed by a description of Czech-American press and its language in the second half of the twentieth century. The next part (2) describes the *Našinec* and its language in the linguistic research to date and then (3) details are given about the sample chosen for further analysis and criteria of selection of features chosen for the analysis (4). The main part (5–7) of the present BA thesis includes quantitative research into three phenomena which are well documented in the sample and at the same time seem to differ from the situation in the contemporary Czech language. These phenomena are: competition of the prepositions *k/ke/ku*, the infinitive ending and forms of the third person singular present tense of the verb *být* “to be”. The state of affairs detected in *Našinec* was compared to the period linguistic manuals, studies and relevant language corpora. Generally the comparison confirmed differences from the situation in the contemporary Czech language and retention or even expansion of archaic or dialectical features in Texas Czech represented by the *Našinec* weekly.

Key words

emigration into the USA, Texas, American Czech, *Našinec*

Obsah

Abstrakt.....	4
Abstract.....	5
Úvod.....	8
1. Vystěhovalectví do USA	10
1.1 Vývoj české komunity v Severní Americe.....	11
1.2 Vystěhovalectví do Texasu	14
1.2.1 Texaská komunita	15
1.2.2 Texaská čeština	18
2. Českojazyčná periodika v Texasu.....	22
2.1 Našinec	23
2.1.1 Jazyk Našince	24
3. Materiál k rozboru	27
4. Kritéria výběru rozebíraných jevů	29
5. Konkurence předložek <i>k/ke/ku</i>	30
5.1 Distribuce podob podle jazykovědných příruček.....	30
5.2 Distribuce <i>k/ke/ku</i> ve vybraných korpusech češtiny	35
5.3 Situace v <i>Našinci</i>	39
5.3.1 Zpravodajství	41
5.3.2 Dopisy čtenářů	44
5.4 Závěry	51
6. Podoba infinitivní koncovky.....	53
6.1 Distribuce podob infinitivní koncovky podle jazykovědných příruček.....	53
6.2 Distribuce podob infinitivní koncovky ve vybraných korpusech češtiny	56
6.3 Situace v <i>Našinci</i>	62
6.3.1 Zpravodajství	63
6.3.2 Dopisy čtenářů	65

6.4	Závěry	71
7.	Podoba 3. os. sg. <i>jest/je</i>	73
7.1	Distribuce podob <i>jest/je</i> podle jazykových příruček	73
7.2	Distribuce <i>jest/je</i> ve vybraných korpusech češtiny	75
7.3	Situace v <i>Našinci</i>	77
7.3.1	Zpravodajství	77
7.3.2	Dopisy čtenářů	80
7.4	Závěry	89
	Závěr	91
	Prameny	94
	Sekundární literatura	95
	Korpusy	99
	Seznam příloh	101

Úvod

„Našinec – last Czech-language newspaper in Texas coming to an end“¹ – tak zní poslední zmínka z roku 2018 o čechoamerickém týdeníku, jenž vycházel přes sto let v Texasu v USA a jehož specifický jazyk budeme analyzovat v této bakalářské práci. V důsledku početné emigrace z českého území do Severní Ameriky vznikly v mnohých státech USA komunity s českými kořeny, které si po desítky let uchovaly český jazyk, zvyky i kulturu. Jednou z významných součástí krajanského života tvořila po dlouhou dobu čechoamerická periodika. Nyní nám tato periodika poskytují svědectví nejen o životě českých vystěhovalců, ale i o specifickém jazyku, který se vyvíjel v izolaci od jazyka na mateřském území. Není náhoda, že *Našinec* vycházel právě v Texasu, kde se nacházela početná komunita Čechů, respektive Moravanů. Českojazyčná imigrace do Texasu směřovala totiž především z Moravy, v jazyku *Našince* se tak uchoval velmi svérázný jazyk, ve kterém se mísí archaismy, dialektismy a amerikanismy, a představuje tak bohatý jazykový materiál. Proto bude předmětem této bakalářské práce analýza zrovna jazyku *Našince*, a to z roku 1988, tzn. ještě před rozmachem internetu a strojových překladačů a před pádem železné opony, což umožňuje zkoumat jazyk *Našince* téměř bez vnějších vlivů.

Úvodní kapitoly se budou stručně zabývat vystěhovalectvím z českých zemí do USA, podrobněji pak vystěhovalectvím do Texasu, včetně vývoje texaské komunity a texaské češtiny. V dalších kapitolách budou popisována čechoamerická periodika druhé poloviny 20. století se zaměřením na jejich jazyk. Dále bude na základě dosavadních studií charakterizován *Našinec* a jeho jazyk. Tématu texaské češtiny se doposud věnovala řada autorů, někteří čerpají materiál i z *Našince* (viz níže), avšak v dosavadních studiích není zřetelný rozsah materiálové báze ani přesná metoda excerpcí jazykových jevů. V této bakalářské práci se proto budeme snažit podat ucelený podrobný popis vybraných aspektů jazyka *Našince* na vzorku deseti čísel z roku 1988.

V další části popíšeme přípravu vlastní materiálové báze a postup excerpcí. Jedna kapitola bude věnována kritériím výběru zkoumaných jazykových jevů. Analytická část se zaměří na podrobný ucelený popis vybraných jazykových jevů. Pozornost bude věnována jak diachronnímu vývoji jednotlivých jevů na českém území, tak vývoji

¹ Našinec – last Czech-language newspaper in Texas coming to an end, dostupné z: <http://www.tresbohemes.com/2018/06/nasinec-last-czech-language-newspaper-in-texas-coming-to-an-end/>.

synchronnímu, a to pomocí jazykovědných příruček, studií a korpusů češtiny. Stav v češtině na mateřském území pak bude srovnán se situací v *Našinci*. Ve vzorku se bude pravděpodobně odrážet stav češtiny v době odchodu vystěhovalců, což snad bude možné pozorovat v některých zakonzervovaných archaismech, dialektismech nebo regionalismech, to vše za vlivu nového cizího jazyka.

Výzkum jazyka krajanských komunit přináší významné poznatky o vývoji češtiny v izolovaném prostředí a o jazykovém kontaktu. Zkoumání těchto většinou již vymírajících enkláv tak přináší unikátní svědectví o zčásti zakonzervované, zčásti se dynamicky vyvíjející češtině svébytného typu. Doufáme, že práce přispěje k bližšímu poznání jak texaské psané češtiny, tak češtiny v kontaktu s cizími jazyky obecně.

1. Vystěhovalectví do USA

V této kapitole stručně nastíníme historii vystěhovalectví do Ameriky a tamější české komunity a poté vystěhovalectví přímo do Texasu, protože tam týdeník Našinec vycházel.

Emigraci z českých zemí lze podle hlavního motivu dělit na několik typů: náboženskou, sociální, ekonomickou a politickou.² Emigrace náboženská měla několik vln a začala v českých zemích již v polovině 16. století, kdy emigrovali příslušníci jednoty bratrské.³ Z této doby však nemáme žádné údaje o českých přistěhovalcích do Severní Ameriky. Prvním známým přistěhovalcem s českými kořeny je Augustin Herman (Heřman), který přicestoval do Ameriky v roce 1633.⁴ Náboženská emigrace z českých zemí pokračovala v několika vlnách až do tolerančního patentu roku 1781.⁵ Členové tzv. obnovené jednoty bratrské migrují v 18. století na území budoucích Spojených států, ale jsou silně germanizovaní. Pro tuto dobu navíc nemáme přesné údaje o národnosti přistěhovalců v Americe, kromě členů obnovené jednoty bratrské se jedná spíše o jednotlivce.⁶

Z bohemistického hlediska je však významná až emigrace od druhé poloviny 19. století, respektive od konce americké občanské války až do první světové války.⁷ V této době začala masová emigrace z celé Evropy převážně v důsledku přelidnění a z ekonomických důvodů, ale svou roli v tom samozřejmě hrály i další faktory.⁸ Tehdejší emigrace z českých zemí má rovněž více příčin. Přispěl k ní silně útlak Vídně, nicméně hlavní příčiny nebyly ideologicko-politické, ale ekonomické.⁹ Jedním z impulzů rané migrace bylo také objevení nálezů zlata v Kalifornii v 50. letech 19. století.¹⁰ Z českých zemí emigrovalo od roku 1848 do roku 1914 asi 350 000 osob.¹¹ V této době vznikla první významná ohniska českojazyčného osídlení po celých Spojených státech, např. ve městech Chicago a Cleveland, a další lokality ve státech Texas, Wisconsin, New York,

² Jaklová, A.: *Čečoamerická periodika 19. a 20. století*. Praha 2010, s. 27.

³ Tamtéž, s. 27.

⁴ Kučera, K.: *Český jazyk v USA*. Praha 1990, s. 13.

⁵ Srov. Jaklová, A.: *Čečoamerická periodika 19. a 20. století*. Praha 2010, s. 28.

⁶ Kučera, K.: *Český jazyk v USA*. Praha 1990, s. 13–14.

⁷ Eckertová, E.: Čeština v Americe. In: *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. 2017. Dostupné z: <https://www.czechency.org>.

⁸ Šatava, L.: *Migrační procesy a české vystěhovalectví 19. století do USA*. Praha 1989, s. 54–55.

⁹ Tamtéž, s. 54.

¹⁰ Vaculík, J.: *České menšiny v Evropě a ve světě*. Praha 2009, s. 269.

¹¹ Tamtéž, s. 269.

Ohio, Minnesota, Nebraska, Pensylvánie a Michigan, do kterých později cíleně mířili i další čeští přistěhovalci.¹²

Množství českých přistěhovalců do celých Spojených států se od té doby zvyšovalo, zvláště na začátku 20. století.¹³ Po první světové válce byly v USA zavedeny přistěhovalecké kvóty, a tak počet všech přistěhovalců výrazně poklesl.¹⁴ Snížení počtu nových českých přistěhovalců mělo však příčinu i ve vzniku Československa, u českojazyčných obyvatel tedy odpadly politické a národnostní důvody k emigraci, a dokonce docházelo i k reemigraci,¹⁵ avšak podle Vaculíka nešlo o žádný masový návrat do staré vlasti, jak se očekávalo.¹⁶ V meziválečném období emigrovalo do USA 35 000 osob z Československa.¹⁷

K dalším emigračním vlnám z českého území do Spojených států dochází v přelomových letech 1939 a 1948, kdy emigrovalo 25 000 osob převážně z politických důvodů.¹⁸ Od roku 1968 se k politickým důvodům přidávají i ty ekonomické, do roku 1989 se vystěhovalo 30 000 osob.¹⁹ Mnoho migrantů považovalo svůj pobyt v USA spíše za dočasný exil a počítali s tím, že se vrátí. Tato migrace pokračovala až do roku 1990, ale i poté určitý počet Čechů odešel do USA v průběhu 90. let, kdy se jednalo o emigraci ekonomickou.²⁰ Od druhé poloviny 19. století do 90. let 20. století se tak do USA vystěhovalo celkem více než půl milionu Čechů.²¹

1.1 Vývoj české komunity v Severní Americe

Nejpočetnější proud české migrace v 19. století vedl právě do Severní Ameriky, především do Spojených států (pokud nepočítáme vnitřní migraci v rámci Rakouska). Výchozím bodem se pro mnohé českojazyčné přistěhovalce stává Saint Louis v Missouri, odkud pak míří do zemědělských oblastí s volnou půdou,²² tzn. zprvu hlavně do států Nebraska, Iowa, Wisconsin a Texas. Brzy však migrace míří také do měst (počáteční St. Louis nebo Chicago, New York, Cleveland).²³ Ačkoliv byl do konce 19. století poměr

¹² Kučera, K.: *Český jazyk v USA*. Praha 1990, s. 15.

¹³ Tamtéž, s. 16.

¹⁴ Tamtéž, s. 16.

¹⁵ Tamtéž, s. 17.

¹⁶ Vaculík, J.: *České menšiny v Evropě a ve světě*. Praha 2009, s. 280.

¹⁷ Tamtéž, s. 269.

¹⁸ Tamtéž, s. 269.

¹⁹ Tamtéž, s. 269.

²⁰ Jaklová, A.: *Čechoamerická periodika 19. a 20. století*. Praha 2010, s. 36.

²¹ Vaculík, J.: *České menšiny v Evropě a ve světě*. Praha 2009, s. 269.

²² Tamtéž, s. 271–272.

²³ Šatava, L.: *Migrační procesy a české vystěhovalectví 19. století do USA*. Praha 1989, s. 81.

přistěhovalců ve městech a na venkově vyvážený, po přelomu století začínají převažovat města.²⁴ České etnikum v USA se začalo vyvíjet odlišně a v různé míře izolovaně od zbytku českého národa.²⁵ Šatava vývoj českého etnika v „dlouhém“ 19. století (tj. s přesahem do roku 1914) dělí do tří fází podle emigračních vln:²⁶ od roku 1848 do konce 70. let, od konce 70. let do poloviny 90. let a od poloviny 90. let do roku 1914.

Do prvního období spadají pouze příslušníci „první generace“.²⁷ V tomto období jsou zakládány první české zemědělské osady.²⁸ České etnikum zde ještě není zcela ukotveno, ale již se zakládají první krajanské spolky, tisk a školy, které daly základ čechoamerické komunitě.²⁹ Formují se zde tři hlavní proudy národního a kulturního života: tzv. svobodomyšlný či liberální, katolický a evangelický.³⁰ Liberální proud převládal hlavně ve městech a od ostatních proudů se lišil náboženskou vlašností, resp. ateismem. Proudů byly podle Vaculíka znesvářené a budovaly si svoje vlastní oddělené kulturní instituce.³¹

Ve druhém období je české etnikum již plně stabilizováno. Dorůstá druhá generace, která mluví plyně anglicky a česky již hůře. Z českých spolků, tělovýchovných organizací, škol a církví se stává rozsáhlá síť, ačkoliv „pobočky“ mají spíše lokální povahy a nejsou nijak centrálně řízeny, české etnikum tedy není spojeno nějakou zastřešující organizací (to se týká třeba i *Sokola*).³² Zároveň stále sílí příliv nových imigrantů první generace. I přes tendence udržet vazby na český národ, čemuž napomáhaly právě krajanské spolky, je proces asimilace obecně celkem rychlý a projevuje se již u druhé generace, zejména ve městech. Asimilované obyvatelstvo se v nich ztotožňuje s americkou identitou a dává mu přednost nad svým národním původem.³³

Období 90. let 19. století je typické svou různorodou skladbou v rámci českého etnika. Jeho příslušníci se ještě více amerikanizovali, zároveň stále přibývají noví přistěhovalci.³⁴ Na přelomu 19. a 20. století je česká společnost, zejména ve městech, již

²⁴ Vaculík, J.: *České menšiny v Evropě a ve světě*. Praha 2009, s. 272.

²⁵ Šatava, L.: *Migrační procesy a české vystěholectví 19. století do USA*. Praha 1989, s. 81.

²⁶ Tamtéž, s. 83–85.

²⁷ Tamtéž, s. 85.

²⁸ Tamtéž, s. 83.

²⁹ Šatava, L.: *Migrační procesy a české vystěholectví 19. století do USA*. Praha 1989, s. 84.

³⁰ Tamtéž, s. 84.

³¹ Vaculík, J.: *České menšiny v Evropě a ve světě*. Praha 2009, s. 272.

³² Tamtéž, s. 90.

³³ Tamtéž, s. 91.

³⁴ Tamtéž, s. 93.

poměrně dobře integrovaná do americké společnosti. Oproti očekávání se však povědomí o českém národním původu a tradicím nevytrácí, ačkoliv v průběhu 20. století postupně více či méně slábnou.³⁵ Vaculík zmiňuje *Česko-americké epistoly* J. E. Salaby-Vojana, který dělí české přistěhovalce na tři tábory – v tom prvním jsou plně asimilovaní Češi, jejichž děti neumí česky, ve druhém jsou tzv. Čecho-Američané, kteří se snaží spojit českou a americkou kulturu,³⁶ a ve třetím jsou přistěhovalci, kteří se hlásí zásadně jen k české identitě a obrňují se proti kultuře americké.³⁷

Jak již bylo popsáno výše, příliv imigrantů se kvůli kvótám mezi válkami téměř zastavil a u českých imigrantů dochází někdy i k reemigraci.³⁸ Nicméně reemigrace nebyla nijak masová, zato zájem o emigraci do USA byl obrovský.³⁹ V době první světové války krajanské spolky organizovaně pomáhaly staré vlasti finančně i politicky,⁴⁰ vznikla ústřední odbojová organizace Československá národní rada americká (ČSNRA).⁴¹ Po první světové válce začali příslušníci druhé generace, která se již narodila v Americe, značně převyšovat počet příslušníků generace první.⁴² Druhá a třetí generace na sebe již z 99 % nemluvila česky.⁴³ Tam, kde se zastavil příliv nových česky mluvících migrantů, postupně ochaboval i český spolkový život. Na to mělo vliv i roztržité rozmístění české populace a minimální kontakty mezi komunitami. Komunity pak byly izolované a odkázané jen na sebe a na svoje spolky a noviny.⁴⁴ Další generace se navíc začala stěhovat z venkovských oblastí stále intenzivněji do velkých měst, docházelo tak k rozpadu krajanských komunit a od 50. let 20. století dle Jaklové v podstatě přestaly existovat.⁴⁵

Před druhou světovou válkou se američtí Češi postavili na obranu ČSR.⁴⁶ V New Yorku vznikl Českoamerický výbor na záchranu ČSR. Vrcholným orgánem čs. krajanského hnutí byla nadále ČSNRA, která sdružovala několik dalších velkých

³⁵ Tamtéž, s. 95.

³⁶ Vaculík, J.: *České menšiny v Evropě a ve světě*. Praha 2009, s. 275.

³⁷ Tamtéž, s. 276.

³⁸ Jaklová, A.: *Čechoamerická periodika 19. a 20. století*. Praha 2010, s. 303.

³⁹ Vaculík, J.: *České menšiny v Evropě a ve světě*. Praha 2009, s. 281.

⁴⁰ Jaklová, A.: *Čechoamerická periodika 19. a 20. století*. Praha 2010, s. 303.

⁴¹ Vaculík, J.: *České menšiny v Evropě a ve světě*. Praha 2009, s. 280.

⁴² Tamtéž, s. 280, Vaculík uvádí 492 000 příslušníků první generace a 890 000 příslušníků druhé generace (v roce 1930).

⁴³ Vaculík, J.: *České menšiny v Evropě a ve světě*. Praha 2009, s. 282.

⁴⁴ Tamtéž, s. 282.

⁴⁵ Jaklová, A.: *Čechoamerická periodika 19. a 20. století*. Praha 2010, s. 307-308.

⁴⁶ Vaculík, J.: *České menšiny v Evropě a ve světě*. Praha 2009, s. 284.

krajanských organizací.⁴⁷ Poválečná československá vláda vyzývala krajany k reemigraci, to se však v USA neshledalo s velkou odezvou.⁴⁸ Naopak došlo k další emigrační vlně v roce 1948 a i v pozdějších letech (do roku 1967 přišlo 22 690 osob).⁴⁹ Poúnorovým emigrantům pomohly se začleněním styky udržované s předchozími přistěhovalci.⁵⁰ Další velká přistěhovalecká vlna nastala v roce 1968 a krátce po něm. Přistěhovalci z období před rokem 1948 se značně lišili od těch nově příchozích. Ti se krajanským spolkům nezdávka vyhýbali, a ačkoliv se většinou víceméně rychle asimilovali, někteří se stále považovali spíše za Čechy žijící v zahraničí než za Čechoameričany nebo Američany. Hlavním centrem těchto přistěhovalců do USA byl New York.⁵¹

Od 60. let zasáhl i Američany s českými kořeny trend označovaný jako „ethnic revival“, tedy návrat národního povědomí a zvýšení zájmu o původ a tradice původní vlasti.⁵² Český jazyk se vyučoval na univerzitě v Austinu již od roku 1915⁵³ a také na Columbijské univerzitě, roku 1962 byla otevřena stolice českého jazyka na univerzitě v Chicagu.⁵⁴ Začaly vznikat organizace, které pečovaly o české kulturní dědictví. V roce 1990 se k českému původu přihlásilo 1,3 milionu osob, nejvíce v Texasu (156 000).⁵⁵ Podle Vaculíka bylo na začátku 21. století v USA registrováno stále asi 166 českých spolků.⁵⁶

1.2 Vystěhovalectví do Texasu

Texas patřil k venkovskému typu migrace a vznikaly tam hlavně farmářské osady. Češi se usazovali na úrodnější půdě v centrálním Texasu. První česká osada v USA vůbec se datuje k roku 1847, a to texaské městečko Cat Spring⁵⁷ (ale jednotlivci se v Texasu a v celých Spojených státech usazovali již dříve).⁵⁸ Do Texasu tedy proudily

⁴⁷ Tamtéž, s. 285.

⁴⁸ Tamtéž, 287.

⁴⁹ Jaklová, A.: *Čechoamerická periodika 19. a 20. století*. Praha 2010, s. 327.

⁵⁰ Tamtéž, s. 327.

⁵¹ Tamtéž, s. 330–331.

⁵² Vaculík, J.: *České menšiny v Evropě a ve světě*. Praha 2009, s. 288.

⁵³ Cope, L.: From ethnocultural pride to promoting the Texas Czech vernacular: Current maintenance efforts and unexplored possibilities. *Applied linguists needed*. 2012, s. 97.

⁵⁴ Tamtéž, s. 288.

⁵⁵ Tamtéž, s. 290.

⁵⁶ Tamtéž, s. 289.

⁵⁷ Na webových stránkách Cat Spring je městečko uvedeno jako původní německá osada, Češi šli často v Americe ve stopách německých přistěhovalců; dostupné z <http://www.catspringtexas.net/aboutCatSpring.htm>.

⁵⁸ Kučera, K.: *Český jazyk v USA*. Praha 1990, s. 15.

skupiny přistěhovalců převážně od poloviny 19. století až do první světové války.⁵⁹ Tito přistěhovalci představovali značně rozdílnou skupinu z českých zemí, protože se jednalo převážně o komunitu hlavně ze severovýchodní Moravy (ale i z pomezí Slovenska a z okrajových oblastí východních Čech),⁶⁰ a přinesli si s sebou tedy i specifické nářečí, kulturu a náboženské tradice.⁶¹

Důvody k emigraci do Texasu byly různé. Kromě prvních dobrodruhů a pionýrů tu byly důvody náboženské, revolucionářské, politické a ekonomické. Někteří se snažili utéct před hladem a neúrodou v rodné zemi či před trestem a pronásledování habsburskou policií. Značné množství si zvolilo Texas díky dopisům, které dostávali od duchovních či příbuzných a přátel, kteří už do Texasu emigrovali. V Texasu a v jiných oblastech Ameriky se půda prodávala velmi levně (nebo se dokonce rozdávala zadarmo) a podnebí tam bylo prý relativně příznivé. To přilákalo mnohé rolníky, kteří si tak mohli uskutečnit sen o vlastní půdě. Přistěhovalci pak byli zaskočeni nehostinnou krajinou v Texasu, mnoho času tak zprvu museli věnovat zúrodnění půdy. Navíc se do Ameriky dostali po občanské válce, kvůli které se texaská ekonomika hroutila a trpěla v důsledku populačního úbytku. Byli proto vítanou novou pracovní silou a pomohli státu k opětovnému ekonomickému růstu. Češi a jiní přistěhovalci, kteří tam proudili, byli navíc gramotní, a tak i díky nim se Texas stal pokrokovým státem s vysokou vzdělaností.⁶²

1.2.1 Texaská komunita

Jak popisuje Hannan, texaská komunita byla díky své specifické kultuře a tradicím a samozřejmě i díky jazyku svébytná.⁶³ Tato skupina se velmi lišila např. i od ostatních krajanských komunit v Americe (byla zároveň nejpočetnější),⁶⁴ na češství (resp. moravské identitě) si velmi zakládali a vnímali svou kulturu jako nadřazenou té americké.⁶⁵ Komunita byla totiž vysoce homogenní, do Texasu proudili nejvíce katolíci z Valašska a Lašska, jejichž dialekt byl velmi podobný a kteří i v českých zemích žili

⁵⁹ Eckertová, E.: *Kameny na prérii: čeští vystěhovalci v Texasu*. Praha 2004, s. 13

⁶⁰ Tamtéž, s. 13.

⁶¹ Hannan, K.: Refashioning ethnicity in Czech-Moravian Texas. *Journal of American ethnic history* 25 (1), 2005, s. 33.

⁶² Eckertová, E.: *Kameny na prérii: čeští vystěhovalci v Texasu*. Praha 2004, s. 13–14.

⁶³ Hannan, K.: Refashioning ethnicity in Czech-Moravian Texas. *Journal of American ethnic history* 25 (1), 2005, s. 33.

⁶⁴ Eckertová, E.: *Kameny na prérii: čeští vystěhovalci v Texasu*. Praha 2004, s. 18.

⁶⁵ Eckertová, E.: Čeština v Americe. In: *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. 2017. Dostupné z: <https://www.czechency.org>.

často na poměrně odlehlých místech v izolovaných komunitách a byli převážně rolníky. Emigranti se pak do českých osad v Texasu stěhovali cíleně (ačkoliv jejich informace byly většinou zkreslené nebo nedostatečné, neboť komunikace tehdy pochopitelně probíhala velice pomalu). České komunity často kopírovaly německý přistěhovalecký vzorec, zatímco emigrace polská a slovenská byla velmi odlišná.⁶⁶ Tomu, že se v komunitě udržovaly moravské tradice i mimo rodný kraj a vlastně v zemi s kulturou velmi odlišnou, napomáhalo i proběhnuvší národní obrození a přítomné slavjanofilské tendence v českých zemích. Vysoká gramotnost českého národa (především díky školským reformám) a lingvocentrické myšlení připravilo ideální podmínky pro vznik texaského krajanského tisku a čeští přistěhovalci dlouho odolávali amerikanizujícím vlivům.⁶⁷ Navzdory tomu, že se angličtina v roce 1871 povinně zavedla ve školách jako hlavní jazyk,⁶⁸ byla čeština (respektive moravská nářečí) až do druhé světové války pro texaskou komunitu hlavním jazykem (za vlivu angličtiny a němčiny).⁶⁹ Vznikaly tu významné přistěhovalecké osady a v nich české spolky, např. Texaská jednota a Rolnický vzájemně ochranný spolek.⁷⁰

Jako ve zbytku Spojených států, i v Texasu imigrační vlna začala opadávat po 1. světové válce.⁷¹ Tehdy začíná i asimilace české komunity. Do 1. světové války byla česká komunita víceméně izolovaná, měla i vlastní české školy a český jazyk byl jejím pojítkem. Když někdo mluvil anglicky, bylo to dokonce považováno za snobské. Celá americká společnost se však postupně začala rychle integrovat a znalost anglického jazyka byla stále nutnější.⁷² V meziválečném období se tedy česká komunita začíná proměňovat a je charakteristická balancováním mezi českou a americkou kulturou, jež Eckertová nazývá *dvojí identitou*.⁷³ Proměna češtiny je vidět např. z nápisů na náhrobních kamenech na texaských hřbitovech. Až do druhé světové války jsou nápisy vedeny česky, ale je na nich vidět postupný úpadek bezpečné znalosti českého jazyka. Anglické nápisy jsou pouze na hrobech přistěhovalců, kteří se komunitě nějak odcizili.⁷⁴ V celých

⁶⁶ Eckertová, E.: *Kameny na prérii: čeští vystěhovalci v Texasu*. Praha 2004, s. 18–19.

⁶⁷ Tamtéž, s. 15.

⁶⁸ Cope, L.: From ethnocultural pride to promoting the Texas Czech vernacular: Current maintenance efforts and unexplored possibilities. *Applied Linguists Needed*. 2012, s. 97.

⁶⁹ Hannan, K.: Refashioning ethnicity in Czech-Moravian Texas. *Journal of American ethnic history* 25 (1), 2005, s. 34.

⁷⁰ Vaculík, J.: *České menšiny v Evropě a ve světě*. Praha 2009, s. 278.

⁷¹ Hannan, K.: Refashioning ethnicity in Czech-Moravian Texas. *Journal of American ethnic history* 25 (1), 2005, s. 34.

⁷² Tamtéž, s. 35.

⁷³ Eckertová, E.: *Kameny na prérii: čeští vystěhovalci v Texasu*. Praha 2004, s. 183.

⁷⁴ Tamtéž, s. 185.

Spojených státech bylo nutno zřizovat spolky s anglickým jednacím jazykem a do tisku pronikaly anglické texty.⁷⁵ Ale právě v Texasu vydal spolek Československá podpůrná jednota státu Texas opatření, že mohou být přijímáni pouze členové slovanského původu.⁷⁶

V jiných čechoamerických komunitách asimilace probíhala poměrně rychle, zatímco texaská komunita byla v tomto jiná a vyznačovala se soudržností a udržováním návaznosti na českou (resp. moravskou) národnost.⁷⁷ Významnou roli v udržení jazyka, hlavně pak během 30. let, hrálo i náboženství.⁷⁸ Čeština se tu používala například na každoročních synodech církve bratrské až do roku 1948.⁷⁹ Ještě v 50. letech se česky (přesněji podle Texasanů moravsky) mluvilo v osadě Taylor, v Grangeru, Westu a Snooku, výjimečně tento stav trval až do 80. let.⁸⁰ Jak bylo ale popsáno výše, i texaská komunita Čechů se asimilovala. Poválečná generace měla sice češtinu naučenou z domova, ale neuměli jí psát a přestala pro ně být užitečná.⁸¹ Ve 40. letech 20. století navíc začala mladší generace odcházet do velkých měst, to přetrvávalo i po druhé světové válce. Čechoamerická komunita se začala rozpadat, což pokračovalo až do 80. a 90. let 20. století, kdy kompaktnější integrované českojazyčné komunity definitivně zanikly.

Od 60. let 20. století se ve Spojených státech začíná uplatňovat nový trend, tzv. „ethnic revival“, a začíná se zvyšovat zájem o původ a etnické tradice, začaly vznikat organizace, které pečovaly o české kulturní dědictví.⁸² Počet původních přistěhovalců sice klesl na 110 000, nicméně české podpůrné jednoty měly kolem 200 000 členů,⁸³ tzn. že se do českého krajanského života zapojili i příslušníci druhé a třetí generace. Nejvíce členů (46 000) měly spolky právě v Texasu.⁸⁴ Od 80. let docházelo k návratu k české identitě ve třetí generaci. Třetí a čtvrtá generace se snažila znovu oživit české tradice a byly zakládány spolky, které měly podpořit oživení české identity a českého „dědictví“. Spolky však byly zakládány pouze v anglickém jazyce. Dokonce se začala ve večerních kurzech vyučovat čeština, kde jako lektori podle Hannana

⁷⁵ Vaculík, J.: *České menšiny v Evropě a ve světě*. Praha 2009, s. 282.

⁷⁶ Tamtéž, s. 283.

⁷⁷ Eckertová, E.: *Kameny na prérii: čeští vystěhovalci v Texasu*. Praha 2004, s. 194.

⁷⁸ Cope, L.: From ethnocultural pride to promoting the Texas Czech vernacular: Current maintenance efforts and unexplored possibilities. *Applied Linguists Needed*. 2012, s. 97.

⁷⁹ Vaculík, J.: *České menšiny v Evropě a ve světě*. Praha 2009, s. 288.

⁸⁰ Eckertová, E.: *Kameny na prérii: čeští vystěhovalci v Texasu*. Praha 2004, s. 194.

⁸¹ Tamtéž, s. 194.

⁸² Vaculík, J.: *České menšiny v Evropě a ve světě*. Praha 2009, s. 289.

⁸³ Tamtéž, s. 288.

⁸⁴ Tamtéž, s. 288.

působilo i několik rodilých Čechů.⁸⁵ Kurzů se účastnila hlavně starší generace, někteří si pamatovali češtinu ze svého dětství, studenti však měli málo příležitostí češtinu používat.⁸⁶ Důležitou součástí návratu k českým kořenům byla i hudba, moravské tradice, jídlo, a dokonce popularita genealogických výzkumů. Uměle tak byla vytvořena pseudomoravská kultura, která ne zcela odpovídala původnímu obrazu.⁸⁷ To všechno podpořily i české festivaly v Texasu,⁸⁸ např. Kolache Festival v Caldwellu, který se naposledy konal v září 2019. Přestože proběhl pokus o obnovení čechotexaské komunity a pozůstatky tradic a jazyka zřejmě přežijí, specifická komunita s jedinečným jazykem, tradicemi a kulturou, která se v Texasu formovala od poloviny 19. století, podle Hannana již přestala existovat.⁸⁹

1.2.2 Texaská čeština

Jazyk, který si přistěhovalci přivezli z rodné země, hrál velmi důležitou roli v jejich životě a postupně se vyvíjel společně s českou komunitou v Texasu. Češi v Texasu se lišili nejen od jiných etnik v Americe, ale dokonce i od českých komunit usazených na jiných místech v USA.⁹⁰ Stejně tak i jejich jazyk byl velmi specifický a mluvíme o něm jako o texaské variantě češtiny nebo texaské češtině. Jejím základem je zejména frenštátská podskupina slezské nářeční skupiny a valašská podskupina východomoravských nářečí, v daleko menší míře také středomoravská nářečí a východní okraj severovýchodočeské nářeční skupiny.⁹¹ Zdá se, že největší podíl na formování texaské češtiny mělo lašské nářečí z Frenštátska. Dokonce i přistěhovalci z jiných oblastí českého území nebo jejich potomci postupně převzali některé nářeční prvky z této oblasti. Zajímavé je, že i někteří příslušníci jiných etnik jako Hispánci, Anglo- či Afroameričané si osvojili texaskou češtinu.⁹² Texaská čeština je tedy směsicí několika dialektů, které na sebe působily po staletí a půl za vlivu angličtiny.⁹³ „[...] osady jako sociální celky

⁸⁵ Hannan, K.: Refashioning ethnicity in Czech-Moravian Texas. *Journal of American ethnic history* 25 (1), 2005, s. 49.

⁸⁶ Tamtéž, s. 49.

⁸⁷ Tamtéž, s. 49.

⁸⁸ Tamtéž, s. 51.

⁸⁹ Tamtéž, s. 53.

⁹⁰ Eckert, E., Hannan, K.: Vernacular writing and a sociolinguistic change in the Texas Czech community. *Journal of Slavic linguistics* 17, 2009, s. 103.

⁹¹ Dutkova-Cope, L.: The language of Czech Moravians in Texas: Do you know what 'Párknu káru u hauza' means? *Southwest Journal of linguistics* 20 (2), 2001, s. 55.

⁹² Eckert, E., Hannan, K.: Vernacular writing and a sociolinguistic change in the Texas Czech community. *Journal of Slavic linguistics* 17, 2009, s. 109.

⁹³ Dutkova-Cope, L.: The language of Czech Moravians in Texas: Do you know what 'Párknu káru u hauza' means? *Southwest Journal of linguistics* 20 (2), 2001, s. 57.

bilingvní nebyly. Č. v nich fungovala vedle angl., každý jaz. měl své pole působnosti a vzájemně se doplňovaly.“⁹⁴

Čeština v Texasu se výrazně lišila např. od češtiny v Chicagu. Češi v Chicagu psali do tisku spisovnou češtinou, zatímco texaská čeština se výrazně lišila především tím, že byla založena hlavně na dvou sousedních moravských nářečních podskupinách (frenštátské a valašské) s výraznými nářečními diferencemi proti češtině v Čechách. Texaští Češi nicméně ke spisovné češtině vzhlíželi a chtěli po redakci (např. v periodiku Svoboda), aby jim opravila chyby.⁹⁵ Podle Eckertové a Hannana lze mluvit o dvou poměrně ustálených variantách texaské češtiny: jednak v oficiální podobě blížící se spisovné češtině (tato varianta převažovala při bohoslužbách, ve školách, v divadelních představeních a recitálech), jednak ve vernakulární podobě. Obě koexistovaly v publikovaných oznámeních krajanských spolků, v tisku ve všech možných stylech až do roku 1922, v oficiálních proslovech a na náhrobních kamenech.⁹⁶ Samotná vernakulární čeština pak převažovala v záznamech různých krajanských spolků, v osobní korespondenci, v denících a pamětech, v neoficiálních lékařských předpisech a v receptech.⁹⁷ Komunitě se dařilo spisovnou češtinu na jisté úrovni udržet, dokud trval příliv mluvčích z českého území, kteří se pak podíleli na editaci a kontrole krajanského tisku. To trvalo zhruba do první světové války.⁹⁸ Později dochází k mísení nářeční češtiny s češtinou spisovnou, a tak vzniká velmi specifická podoba češtiny. Ačkoliv se pisatelé snažili dostat spisovnosti, nedokázali potlačit svůj nářeční základ či prostě neznali spisovné podoby.⁹⁹ Často naopak docházelo k hyperkorektnímu pravopisu (např. *didko* namísto *dítka*).¹⁰⁰

Texaská čeština se tedy uplatňovala i v podobě psané: „V texaském tisku byla přípustná např. nářeční vokálová krátkost a nedůsledně označována spisovná délka samohlásek, nářeční gramatické tvary jako *něnisú* ‘nejsou’, *čnu* ‘činím’, *pšu* ‘píšu’, *všeci* ‘všichni’, *mámy* ‘máme’, *bysme* ‘bychom’, aj. a lexikální výrazy *stařičci* ‘prarodiče’, *včil*

⁹⁴ Eckertová, E.: Čeština v Americe. In: *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. 2017. Dostupné z: <https://www.czechency.org>.

⁹⁵ Eckert, E., Hannan K.: Vernacular writing and a sociolinguistic change in the Texas Czech community. *Journal of Slavic linguistics* 17, 2009, s. 104.

⁹⁶ Tamtéž, s. 108.

⁹⁷ Tamtéž, s. 109.

⁹⁸ Tamtéž, s. 115.

⁹⁹ Tamtéž, s. 111.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 112.

‘ted’, *tož* ‘tak’ a řada dalších.¹⁰¹ Mluvčí postupně přestali respektovat stylistický úzus a stírala se hranice mezi formálními a neformálními funkčními styly, a tak se nářečí objevovalo i v publikovaných pamětech v novinách, v kuchařských receptech či v korespondenci. Právě užívání nářečí v psaném projevu je na první pohled překvapivé, protože na mateřském území jsou, resp. byla nářečí primárně útvary mluvenými. Novinové texty ukazují postupnou amerikanizaci češtiny.¹⁰² Mnoho nářečních prvků v češtině na mateřském území časem vymizelo a mluvčí češtiny pak měli obtíže s porozuměním svým vzdáleným příbuzným.¹⁰³

Typickým jevem u mluvčích texaské češtiny je *code-switching* (např. *měla vysoký blood pressure*).¹⁰⁴ Cope zde shledává lexikální (*ogar* pro texaskou češtinu a *chlapec* na domácím území), strukturální i fonologické rozdíly mezi texaskou a domácí češtinou. Jako příklad strukturálních rozdílů uvádí analytický tvar *ňeňi su* v texaské češtině ve srovnání se syntetickým *nejsem* v češtině domácí¹⁰⁵ (*ňeňi sú* označuje v texaské češtině 3. os. pl.).¹⁰⁶ Tak je to i ve slezském nářečí, kde se vyskytuje tento analytický konjugační typ, např. ve Frenštátsku: *ňeňi sem, ňeňi sy, ňeňi, ňeňi zmy / ňesu zmy / ňezmy su, ňeňi ste* a nakonec *ňeňi su* pro 3. os. pl.¹⁰⁷ Tvar *su* pro 1. os. sg. je ve slezské skupině doložen.¹⁰⁸

Dutkova-Cope se ve své studii věnovala rozdílům texaské češtiny u mluvčích narozených před rokem 1945 a po něm. V jazyce obou skupin se vyskytují např. sémantické kalky (*boty* podle *boots*, kdežto původní význam nahradilo slovo *šůze*),¹⁰⁹ adaptace přejatých sloves do 6. infinitivní třídy (*pick-ovat bavlnu* v texaské češtině, srov.

¹⁰¹ Eckertová, E.: Čeština v Americe. In: *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. 2017. Dostupné z: <https://www.czechency.org>.

¹⁰² Eckertová, E.: Čeština v Americe. In: *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. 2017. Dostupné z: <https://www.czechency.org>.

¹⁰³ Eckert, E., Hannan, K.: Vernacular writing and a sociolinguistic change in the Texas Czech community. *Journal of Slavic linguistics* 17, 2009, s. 111.

¹⁰⁴ Cope, L.: From ethnocultural pride to promoting the Texas Czech vernacular: Current maintenance efforts and unexplored possibilities. *Applied linguists needed*. 2012, s. 98.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 98.

¹⁰⁶ Eckertová, E.: Čeština v Americe. In: *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. 2017. Dostupné z: <https://www.czechency.org>.

¹⁰⁷ Bělič, J.: *Nástin české dialektologie*. Praha, 1972, s. 201.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 199–200.

¹⁰⁹ Dutkova-Cope, L.: The language of Czech Moravians in Texas: Do you know what ‘Párknu káru u hauza’ means? *Southwest Journal of linguistics* 20 (2), 2001, s. 65.

mail-ovat v domácí češtině),¹¹⁰ záměna výrazů *jít* a *jet*,¹¹¹ *znát* a *vědět*,¹¹² *moci* a *umět* (s expanzí *moci*)¹¹³ nebo častá vsuvka *víš*.¹¹⁴ Prvky texaské češtiny jsou podle autorky podobné jako v jiných kvazistandardech americké češtiny a v dalších vymírajících jazycích.¹¹⁵

V neposlední řadě je nutné zmínit *Texas Czech Legacy Project* pod vedením Dr. Lídy Cope, vytvářený i ve spolupráci se studenty z Univerzity Karlovy. Projekt si klade za cíl zdokumentovat jazyk, kulturu a historii českomoravského etnika v Texasu. Součástí je archiv audionahrávek texaské češtiny od 70. let 20. století do roku 2009 (*Texas Czech Dialect Archive*). V postupně se rozšiřujícím archivu se nachází audiozáznamy a transkripty rozhovorů s texaskými Čechy. Archiv je po registraci přístupný všem zájemcům.¹¹⁶

¹¹⁰ Dutkova-Cope, L.: The language of Czech Moravians in Texas: Do you know what 'Párknu káru u hauza' means? *Southwest Journal of linguistics* 20 (2), 2001, s. 65–66.

¹¹¹ Tamtéž, s. 70.

¹¹² Tamtéž, s. 72.

¹¹³ Tamtéž, s. 73.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 74–75.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 75.

¹¹⁶ *Texas Czech Legacy Project* [online]. 2017. Dostupné z: <http://www.laits.utexas.edu/txczechproject/home>.

2. Českojazyčná periodika v Texasu

Tradiční čechoamerická krajanská periodika zažívala od konce druhé světové války výrazný úpadek. V 50. let nastal razantní pokles počtu vydávaných čechoamerických titulů a mnoho jich zaniklo, mezi nimi i významné tituly s dlouholetou tradicí, např. *Slávia*, *Hlas*, *Cedar Rapidské listy* a *Americké dělnické listy*. V roce 1957 dokonce zanikl nejdéle vycházející česky tištěný deník *Svornost* (založen roku 1857). Úpadek byl důsledkem nízkého počtu přistěhovalců první generace a pokročilé asimilace českých přistěhovalců s anglofonní společností.¹¹⁷ Česky tištěná periodika vycházející v USA ve 2. polovině 20. století je možné rozdělit na dva typy: krajanská a exilová.¹¹⁸ Jelikož *Našinec* spadá pod periodika krajanská, zaměříme se především na tento typ. Krajanská periodika jsou taková, která byla založena ve svobodném světě mimo období 1948–1989 (existují ovšem i výjimky, které mají krajanský charakter a byly založeny v tomto období), nebo ta, která byla vydávána českou menšinou ve východním bloku.¹¹⁹

Kromě toho, že se snížil počet periodik, změnil se výrazně i jejich obsah. Počet rubrik v jednotlivých periodikách klesal, zmizely zprávy o farmářích a českých osadách a dopisy z vlasti se objevovaly zřídka. Tato změna je důsledkem vývoje ve společenstvích krajanů. Tisk tak již pro ně neplnil původní funkci – pomoci imigrantům se zorientovat v novém prostředí – ale spíše začal signalizovat a symbolizovat jejich etnickou identitu, a zaměřil se tedy na jejich každodenní život.¹²⁰

Významnými periodiky ve druhé polovině 20. století jsou měsíčníky *Hospodář*, *Sokol americký* a *Našinec*. K těm vydávaným v Texasu pak patří *Našinec*, *Hospodář*, *České stopy*, česky otiskoval některé stránky i *Věstník*. Nejnápadnějšími rysy češtiny krajanských periodik je ovlivnění angličtinou, přítomnost amerikanismů lexikálních i gramatických, citátových anglických slov i přejímání anglických syntaktických konstrukcí a aplikace anglického slovosledu. Příspěvatelé byli většinou příslušníci starší generace, proto se v tisku objevují i cenné archaismy a stopy původních českých nářečí. Přestože se jedná o psanou češtinu, připomíná mnohdy mluvený projev. S mluvenou češtinou mají totiž uživatelé největší zkušenosti a používali ji po dlouhou dobu v nejběžnějších životních situacích.¹²¹

¹¹⁷ Jaklová, A.: *Čechoamerická periodika 19. a 20. století*. Praha 2010, s. 331.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 331.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 332.

¹²⁰ Tamtéž, s. 336–337.

¹²¹ Jaklová, A.: *Čechoamerická periodika 19. a 20. století*. Praha 2010, s. 394–408.

K nejvýznamnějším krajanským texaským periodikům 2. pol. 20. století patří *Našinec* a *Hospodář*, oba mají mnohaletou tradici.¹²² *Hospodář* byl založen v Omaze roku 1891, ale v roce 1961 byl odkoupen a spojil se s periodikem *Čechoslovák and Westské noviny*. Od té doby vycházel v texaském Westu pod názvem *Hospodář – Čechoslovák*. Původně to byl list zaměřený na farmaření, ale v průběhu 20. století změnil své zaměření na všeobecné.¹²³ Ve druhé polovině 20. století tak obsahoval lokální zpravodajství z Texasu, úvahy, dopisy čtenářů, rady pro domácnost, nekrology, sdělení redakce a reklamy.¹²⁴ *Hospodář* byl tedy jedním z nejdéle vycházejících krajanských periodik. Jaklová uvádí, že *Hospodář* vychází dodnes (tedy do roku 2010).¹²⁵ Novější zdroje uvádí, že přestal vycházet v roce 2012 ve Westu.¹²⁶ V rozhovoru o českých krajanech najdeme zmínku o tom, že texaští Češi preferují *Našinec*, protože je psán „tou jejich moravštinou“, zatímco *Hospodář* je psán archaickou spisovnou češtinou a čtenáři mu nerozumí.¹²⁷

2.1 Našinec

Týdeník *Našinec*, který je označován za „jediné autentické noviny“,¹²⁸ začal vycházet v roce 1914 v Hallettsville, vydávala ho *Římsko-katolická jednota texaská*, byl to tedy katolický týdeník. Poté vycházel v Tayloru, Houstonu a nakonec v Grangeru. Redaktoři *Našince*, o kterých víme, byli P. L. P. Netardus, F. A. Parma, J. Pavlik, E. A. Treshka, J. Maresh a O. Mareshová.¹²⁹ V roce 1981 *Našinec* odkoupil Joe Vrabel a vydával ho až do roku 2018 v Grangeru, kdy periodikum přestalo vycházet.¹³⁰

Obsah *Našince* ve 30. letech tvořilo podle Jaklové různorodé zpravodajství z USA, ze zahraničí i ze života krajanské komunity, dále texty o víře a o činnosti

¹²² Dutkova-Cope, L.: The language of Czech Moravians in Texas: Do you know what ‘Párknu káru u hauza’ means? *Southwest Journal of Linguistics* 20 (2), 2001, s. 52.

¹²³ Jaklová, A.: *Čechoamerická periodika 19. a 20. století*. Praha 2010, s. 341.

¹²⁴ Tamtéž, s. 343.

¹²⁵ Tak uvádí Jaklová tamtéž, s. 379. Zároveň je dostupný článek z téhož roku: *Americký Hospodář vychází už 120 let*. Dostupné z: <http://krajane.radio.cz/articleDetail.view?id=1835>.

¹²⁶ Lida Cope – R. Dittmann: Language loss: Czech in the diaspora, in: Greenberg M. L. et al. (eds.), *The Brill encyclopedia of Slavic languages and linguistics*, dostupné z: http://dx.doi.org/10.1163/2589-6229_ESLO_COM_035822.

¹²⁷ České noviny v Texasu vycházejí už přes sto let (dostupné z: <http://krajane.radio.cz/articleDetail.view?id=442>).

¹²⁸ Dutkova-Cope, L.: The language of Czech Moravians in Texas: Do you know what ‘Párknu káru u hauza’ means? *Southwest journal of linguistics* 20 (2), 2001, s. 52.

¹²⁹ Jaklová, A.: *Čechoamerická periodika 19. a 20. století*. Praha 2010, s. 338.

¹³⁰ *Našinec – last Czech-language newspaper in Texas coming to an end*, dostupné z: <http://www.tresbohemes.com/2018/06/nasinec-last-czech-language-newspaper-in-texas-coming-to-an-end/>.

Římsko-katolické jednoty texaské, beletristické texty na pokračování a nakonec reklamy a inzerce.

V průběhu let se obsah *Našince* měnil, na počátku 70. let se zde otiskovaly krátké zprávy z USA nebo ze světa jen nepravidelně. Častěji se začaly objevovat nekrology nebo lokální zpravodajství. Zachovala se rubrika o činnosti Jednoty, v níž byly otiskovány i dopisy čtenářů, na které redakce často reagovala. Jeden sloupec tvořila rubrika Dějiny česko-katolických osad, v dalších čtyřech sloupcích byla beletrie. Další pravidelnou rubrikou byla Ženská besídka: dopisy čtenářek, vzpomínky na mládí, recepty apod. Na poslední, osmé stránce byly pouze reklamy a inzeráty.¹³¹ Tomu odpovídají i vzorky z roku 1988, až na rubriku Ženská besídka. Ta už se v *Našinci* v roce 1988 nevyskytuje, ačkoliv dopisy čtenářů i čtenářek a jejich vzpomínky na dětství se otiskovaly i nadále.

Na počátku 21. století se týdeník značně změnil a zkrátil, měl rozsah 6 stran, stránky byly rozděleny do čtyř nebo do dvou sloupců. *Našinec* byl stále tištěn česky, jen některé inzeráty a reklamy byly v angličtině. Na titulní stránce byly zpravidla nekrology, někdy texty náboženského charakteru, často různé výzvy a upozornění. Na dalších stránkách bylo lokální zpravodajství, informace Římsko-katolické jednoty texaské a dopisy čtenářů.¹³²

2.1.1 Jazyk Našince

Jazykové analýze *Našince* se ve svých dvou kratších studiích věnovala Šipková, neuvádí však, ze kterých čísel či ročníků čerpala materiál. Analýzu provedla především na rovině lexikologické, morfologické a syntaktické, kdežto dialektismům, regionalismům a z toho vyplývajícimu jazykovému podloží mluvčích se věnovala jen okrajově. Šipková uvádí, že *Našinec* je výjimečný tím, že se skládá převážně z dopisů čtenářů a redakční články se tam skoro nevyskytují. Právě díky tomu je v *Našinci* nápadná přítomnost hovorových rysů (např. kompletace výpovědi nebo polyfunkční užívání spojek).¹³³ To by bylo možné zčásti připsat i vlivu epistolárního stylu.

Našinec podle ní obsahuje značné množství amerikanismů, protože redakce nebyla v kontaktu s tehdejší kodifikovanou češtinou a do textů přispěvatelů skoro nezasahovala. „Jazyk dnešního Našince je výsledkem dlouhodobé koexistence

¹³¹ Jaklová, A.: *Čechoamerická periodika 19. a 20. století*. Praha 2010, s. 338–341.

¹³² Tamtéž, s. 377–379.

¹³³ Šipková, M.: O jazyce čechoamerického týdeníku *Našinec*. *Naše řeč* 84 (4), 2001, s. 193.

(americké) angličtiny a (mluvené) češtiny, různé lokálně nářeční provenience, zřetelně však převahou moravské.¹³⁴ Vyskytuje se v něm mnoho odchylek od ortografické kodifikace spisovné češtiny (hlavně u kvantit hlásek, u níž je někdy velmi obtížné rozlišit, zda se jedná o tiskové chyby, nebo záznam krátkostí či délek z původních nářečí nebo z texaské češtiny). V morfologické rovině je zdůrazňována tendence neskloňovat substantiva, především po předložkách, dále se objevuje nepřechylování ženských příjmení,¹³⁵ kolísání v rodě u neživotných jmen, časté používání analytického pasiva (pravděpodobně vlivem angličtiny), elativní stupňování, oslabená schopnost vidového rozlišování (důsledkem je tvoření analytického futura od perfektiv) a ztráta jazykové kompetence při tvoření relačních adjektiv (např. *autová nehoda*).¹³⁶ Na rovině syntaktické Šipková uvádí užívání zájmen *můj* a *tvůj* místo zvrátého zájmena *svůj*, kolísání ve vazbách, nadměrné užívání zájmenného subjektu (opět vlivem angličtiny), hojně užívání demonstrativa *ten* aj.¹³⁷ Nadužívání demonstrativ by se však opět dalo připsat i vlivu epistolárního stylu, protože je blíže mluvenému jazyku a je neoficiální.

Při lexikologické analýze nachází Šipková (2000) v *Našinci* mnoho slov adaptovaných z angličtiny do češtiny, tedy anglické kalky a anglicismy či amerikanismy (např. *průvodkyně měla „světelní záblesk“*).¹³⁸ V *Našinci* se objevuje jak doslovné překládání jednoslovných a víceslovných výrazů, tak i frazeologických pojmenování. Další tendencí je překlad slovtvorných formantů, třeba prefixů (např. *film z České Republiky v českém jazyku s anglickými „podnadpisy“*).¹³⁹ Polysémie anglických výrazů taktéž vede často k chybným překladům, při nichž je zvolena významově neadekvátní varianta (např. *tady je „kladní“ počasí po celý rok*). Chybně překládány jsou i hláskově podobné anglické výrazy (např. *Clinton je zvolen na druhý „termín“*).¹⁴⁰

Posledním z mnoha počešťovacích prostředků, které autorka uvádí, je užívání kategoriálních sloves – tvoření analytických predikátorů, zejména se slovesy *vzít/brát, dostat a dělat*, u kterých se nutně nemusí jednat o vliv angličtiny, ale o systémové tvoření, které se vyskytuje i u mluvčích v ČR (např. *dělat hlídače, vzít na vědomí, brát lekce*

¹³⁴ Tamtéž, s. 194.

¹³⁵ Tamtéž, s. 194.

¹³⁶ Tamtéž, s. 195.

¹³⁷ Tamtéž, s. 195–196.

¹³⁸ Šipková, M.: Jak strávit medový měsíček (honeymoon) aneb Něco o češtině v čechoamerickém týdeníku *Našinec. Čeština doma i ve světě* VIII (2), 2000, s. 97.

¹³⁹ Tamtéž, s. 97.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 98.

z angličtiny, dostat darem).¹⁴¹ V čechoamerických periodikách jsou však tato spojení frekventovanější a jsou tvořena i s jinými predikátory (např. *udělal dobrou řeč ku naší mládeži, na víkend drží knihy pro nějakou hudební skupinu*).¹⁴²

Žádný z těchto jevů však není systematický a objevuje se zde mnoho dublet. Paradoxně se vedle sebe, podobně jako v jiných zahraničních komunitách, vyskytují archaismy, neologismy a kalkové struktury. Navíc se tu objevují moravismy, které jsou v psané podobě na první pohled velmi překvapivé a v jiných krajanských komunitách takto početně zastoupeny v psané češtině nejsou. Je těžké tento svébytný jazykový útvar charakterizovat, lze mluvit o tzv. *systemovém rozkladu*.¹⁴³ Na značnou variabilitu americké češtiny upozorňuje i Kučera: jednotlivé útvary označuje jako „kvazistandardy“.¹⁴⁴

¹⁴¹ Šipková, M.: Jak strávit medový měsíček (honeymoon) aneb Něco o češtině v čechoamerickém týdeníku Našinec. *Čeština doma i ve světě* VIII (2), 2000, s. 98.

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ Šipková, M.: O jazyce čechoamerického týdeníku Našinec. *Naše řeč* 84 (4), 2001, s. 196.

¹⁴⁴ Kučera, K.: *Český jazyk v USA*. Praha 1990, s. 153.

3. Materiál k rozboru

Materiál pochází z *The Dolph Briscoe Center for American History*, které náleží University of Texas v Austinu, USA. Konkrétně se jedná o deset čísel týdeníku *Našinec* z roku 1988 (ročník 74) ze sbírky Svatavy Pírkové-Jakobson. Periodikum bylo na objednávku autorky této bakalářské práce austinskou univerzitou naskenováno a skeny byly zaslány autorce elektronicky ve formátu PDF. Jedná se o tuto souvislou řadu čísel:

Našinec 74, 1988, č. 36 z 17. června

Našinec 74, 1988, č. 37 z 24. června

Našinec 74, 1988, č. 38 z 1. července

Našinec 74, 1988, č. 39 z 15. července

Našinec 74, 1988, č. 40 z 22. července

Našinec 74, 1988, č. 41 z 29. července

Našinec 74, 1988, č. 42 z 5. srpna

Našinec 74, 1988, č. 43 z 12. srpna

Našinec 74, 1988, č. 44 z 19. srpna

Našinec 74, 1988, č. 45 z 26. srpna

Každé číslo má osm stran, ty jsou tvořeny čtyřmi sloupky. První strany tvoří zpravodajství z USA a ze světa a nekrology (jedná se hlavně o členy české komunity a přispěvatele do *Našince*). Dalších pět stran se skládá z příspěvků čtenářů (většinou ve formě dopisů). Obsahem jsou obvykle zprávy o jejich každodenním životě nebo zprávy o jiných členech komunity či akcích, které se konají. Dále je často tvoří vzpomínky na mládí. Poslední dvě strany tvoří rubrika „Okresní“, která se tedy skládá z lokálních zpráv, především jsou to zprávy o krajanech (nekrology, oznámení o svatbách, křtech či třeba o povýšení v práci) a dále zprávy o akcích Katolické jednoty. Sedmou stranu také tvoří beletristický text na pokračování. Všechny strany jsou prokládány reklamami a inzeráty.

Z rozboru byly vyřazeny anglicky psané texty, inzerce, reklamy a beletristické texty, neboť předmětem analýzy bude výzkum českého jazyka vyvíjejícího se v relativní izolaci od jazyka na mateřském území. Pro rozbor tedy nebyly vhodné původní texty, které vznikaly na mateřském území češtiny, ani anglickojazyčné texty. Inzerce a reklamy nejsou ve vzorku konzistentně zastoupeny a jsou psány jak česky, tak anglicky. Nakonec jsme pro rozbor vyčlenili dva podsoubory: soukromé dopisy čtenářů a zpravodajství. Dopisy tvoří převážnou část obsahu jednotlivých čísel a je jim věnováno zhruba 5 stran

(dohromady to činí přibližně 215 normostran). Pro zpravodajství, které je tvořeno lokálními oznámeními, zprávami ze Spojených států i ze světa, je vyčleněna vždy první strana (dohromady cca 43 normostran).

Text vybraného materiálu jsme nechali opticky rozpoznat pomocí volně dostupného nástroje *PDF24 Tools*.¹⁴⁵ Původně bylo rozpoznání textu velmi chybové a nešlo převést do textového dokumentu. Na žádost pak byly z Briscoe Center poslány skeny bez šifrování, které mělo bránit podobným operacím s textem. Díky tomu mohl být text s poměrně vysokou úspěšností rozpoznán. Podsoubor se zpravodajstvím byl následně převeden do wordovského dokumentu (a to pro usnadnění vyhledávání jazykového materiálu pro rozbor). Poté bylo nutné texty manuálně projít a opravit. Chybovost se nevyskytovala ve vysoké míře, nicméně text byl převeden do sloupků a byl rozčleněný. Podle původních skenů v PDF jsme text upravili do jednotného celku a zároveň jsme opravili chybně rozpoznané znaky. Opravené dokumenty pak byly sloučeny do jednoho souboru. Výsledný objem dat však neposkytoval očekávané množství materiálu k rozboru, a proto jsme se vedle souboru se zpravodajstvím rozhodli analyzovat ještě další přesně vymezený soubor textů, a to dopisy čtenářů. Protože jevy, které jsme nakonec vybrali k rozboru (jednotlivé flektivní formy paradigmat, neohebná slova), byly snadno dohledatelné už v automaticky rozpoznávaném PDF dokumentu, vytvořili jsme pro mnohem objemnější podsoubor dopisů wordovský dokument, do něhož jsme částečně pomocí automatického vyhledávání a částečně manuální excerpce vypsali už pouze zkoumané jevy. Nebylo tak nutné znovu ručně opravovat celý text podle PDF. Pročtením původních skenů v PDF však bylo zkontrolováno, že zkoumané jazykové jevy byly excerpčně zachyceny v úplnosti. Každý vypsáný doklad sledovaného jevu byl následně opatřen údaji o přesné lokalizaci (kromě roku a ročníku také číslo a strana dokladu, např. „1988: 74/40, s. 3“ znamená rok 1988, ročník 74, číslo 40, strana 3). Takto budou dále důsledně uváděny všechny doklady v prezentaci výsledků rozboru. Ukázka automaticky rozpoznávaného a manuálně opraveného textu zpravodajství a ukázka automaticky rozpoznávaného textu dopisu čtenářů jsou uvedeny v příloze této práce.

¹⁴⁵ Dostupné z: <https://tools.pdf24.org/cs/>.

4. Kritéria výběru rozebíraných jevů

Analytická část této bakalářské práce představuje rozbor vybraných jazykových jevů *Našince* na vzorku deseti čísel z roku 1988. Rozbor bude zaměřen na výzkum archaičtější češtiny, tedy prvků s nepochybným vztahem k mateřskému území. Primárním objektem analýzy naopak nebude vliv druhého jazyka (tzn. výpůjček a amerikanizace češtiny). Při úvahách o volbě dalšího postupu se nám jevilo, že rozbor by mohl postupovat dvěma základními směry. Prvním by byl postup do jisté míry kvantitativní, který by zahrnoval výběr často se opakujících jevů, které jsou typické pro češtinu na texaském území, je možné je hodnotit kvantitativně a zároveň jsou pravděpodobně odchylné od stavu v češtině soudobé, tedy v tomto smyslu jsou uživateli češtiny na mateřském území vnímány jako příznakové. U takto početně dobře doložených jevů by pak bylo možné i hlubší srovnání se stavem na mateřském území, tj. srovnání s dostupnými mluvnici, dialektologickou literaturou a korpusy češtiny. Druhý postup by byl kvalitativní, tzn. zaměření se na výrazné nářeční, ač třeba ojedinele doložené rysy, tedy snaha o zachycení archaických dialektismů bez ohledu na jejich četnost. Vzhledem k materiálové situaci, nejasné míře zasahování redakce do tiskové podoby dopisů i například nerozhodnutelné hranici mezi tiskovými chybami a nářečními krátkostmi/délkami jsme se rozhodli pro postup první.

Další postup byl komplikován několika skutečnostmi. Tou první je velikost materiálové báze; až během zpracování dat bylo rozhodnuto rozšířit materiálovou bázi o dopisy čtenářů a sledovat tato data jako druhý soubor vedle zpravodajství. Dalšími komplikacemi byly značně nedokonalé poznání nářečí v době odchodu do Texasu, absence spolehlivých nástrojů pro srovnání s češtinou na mateřském území na konci 19. století a chybějící zmapování vyrovnávacích procesů v mluvě českojazyčných migrantů v Texasu.

Po promyšlení možností výzkumu jsme se tedy rozhodli, že budou vybrány typické a opakující se jevy, které jsou nápadně hojně v *Našinci* zastoupeny, přičemž počet jednotlivých jazykových jevů vybraných k rozboru nepřesáhne rozsahové možnosti bakalářské práce. Vybranými jevy jsou tyto: 1) konkurence předložek *k/ke/ku*, 2) podoba infinitivní koncovky, 3) podoba 3. os. sg. *jest/je*.

5. Konkurence předložek *k/ke/ku*

Jedním z jevů, který se často vyskytuje ve vybraném vzorku *Našince*, je užití archaické podoby předložky *ku* a naopak nápadná je téměř úplná absence vokalizované předložky *ke*, takže se zdá, že podoba *ku* expandovala na úkor prepozice *ke*.

Nejdříve srovnáme mluvnice a studie, které se vyjadřují o předložce *k* a jejích vokalizovaných variantách, posléze se budeme zabývat nářeční distribucí sledovaných podob a situací v texaské češtině na sledovaném vzorku *Našince*.

5.1 Distribuce podob podle jazykových příruček

Vokalizovanou variantu s epentetickým *e* mají dnes v češtině všechny předložky zakončené na konsonant. Předložka *k* má však kromě varianty *ke* ještě variantu s epentetickým vokálem *u*, tedy *ku*.¹⁴⁶ Probereme nejdříve situaci ve staré češtině a v nářečích, posléze v češtině spisovné ve 20. století.

Původ vokalizace popisuje Kučera takto: „Původně (v době, kdy došlo k zániku a vokalizaci jerů) vyplývalo užití vokalizované podoby předložky z toho, zda v přízvukovém celku, který předložka tvořila s následujícím slovem, byl jer na konci předložky silný, nebo slabý (pokud ovšem daná předložka vůbec koncový jer měla). Tato zákonitost však byla od počátku narušována a někdejší jerové *-e* (analogií rozšířené i k dalším předložkám) tu začalo podobně jako v jiných případech (tzv. vkladné *e*) sloužit k usnadnění výslovnosti.“¹⁴⁷ Podle jerového pravidla se tak správně psalo *k* před náslovím na *k-* v případech jako *k komu* nebo *k králi*, ale analogicky, např. k sousloví *ke stu*, se pak objevuje i *ke komu*, *ke králi* kvůli výslovnosti.¹⁴⁸ Před nejerovými hláskovými skupinami se také původně vyslovovalo nevokalizované *k*, později se však přejímá i *ke*, např. *ke střelbě*, *ke škodě*, *ke stolu*.¹⁴⁹ V současné češtině se předložka *k* před náslovím na *k-* vždy vokalizuje na *ke*.

Podoba *ku* je mezi vokalizovanými formami předložek výjimečná, přičemž „[v]kladné *u* vzniklo labialisací předložky *k* před retnicemi [...]“.¹⁵⁰ Podoba *ku* bývala ve

¹⁴⁶ Biskup, P.: Předložky. In: *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. 2017. Dostupné z: <https://www.czechency.org>.

¹⁴⁷ Kučera, K.: K vokalizaci neslabičných předložek v současné češtině. *Naše řeč* 67 (5), 1984, s. 225–237. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6494>.

¹⁴⁸ Gebauer, J.: *Historická mluvnice jazyka českého, Díl I, Hláskosloví*. Praha, 1963, s. 158.

¹⁴⁹ Tamtéž.

¹⁵⁰ Komárek, M.: *Historická mluvnice češtiny I. Hláskosloví*, Praha, 1962, s. 144.

staré češtině před nejerovou slabikou začínající na *p*-, jen zřídka před jinými retnicemi. Většina staročeských dokladů předložky *ku* se objevuje právě před bilabiálou *p*, jen ve velmi malé míře pronikalo *ku* i před jiná násloví než *p*-.¹⁵¹

V nářečích (a také ve spisovné češtině) podle Trávníčka¹⁵² *ku* v první polovině 20. století mizelo, nicméně v některých dialektech se podle něj zachovalo i před neretnými souhláskami, a dokonce tam vytlačilo vokalizovanou podobu *ke*: Trávníček jmenuje lašská nářečí a střední a východní Slovensko. Spojení *ku mě* zmiňuje pro lašská nářečí už Bartoš (zároveň však i *ke me* v Příboře a *ke mni* ve Štrambersku),¹⁵³ výhradně *ku mě* se vyskytovalo v Brušpersku.¹⁵⁴ Gebauer zaznamenává v lašských nářečích spojení předložky *ku* i s jinými osobními zájmeny, příklady *ku nim*, *ku tobě*, dále ještě uvádí spojení *ku muzice*.¹⁵⁵ Naopak na Frenštátsku, odkud pochází silný podíl českých Texasanů, nezachytila dialektologická literatura žádný doklad s *ku*, Horečka ve své monografii o tamním dialektu uvádí předložku *k* a její variantu *ke*, ale *ku* se neuzívá.¹⁵⁶ Bělič, podobně jako před ním Bartoš, popisuje lašské nářeční spojení předložky *ku* s dativem osobního zájmena *já*, podoba *mje* se na Opavsku vyskytuje právě po *ku* (*ku mje*) a na jižním okraji Opavska se vyskytují i spojení jako *ku mi* (ale i *k mi*).¹⁵⁷ Převahu předložky *ku* potvrzuje ve středoopavském nářečí v polovině 20. stol. Lamprecht (uvádí i příklad: *ku ranu*).¹⁵⁸ Vokalizovaná podoba *ku* tedy byla v lašských nářečích živá v „nestandardních“ pozicích, například před retnicí *m*- (v předložkové frázi *ku mje* apod.), ještě ve 20. století.

Pokud jde o situaci ve spisovné češtině, zachycují některé studie a příručky jednak jakousi módní vlnu v nadužívání *ku* zejména v první polovině 20. století, jednak vznikaly práce zabývající se vokalizací předložek včetně *ku*.

V první polovině 20. století Gebauerova mluvnice (1905) a její přepracovaná vydání z roku 1914 a 1924 uvádějí, že předložka *ku* se používá pouze před konsonantem

¹⁵¹ Srov. Komárek (1962), s. 144 a Trávníček (1935), s. 54–55.

¹⁵² Trávníček, F.: *Historická mluvnice československá: úvod, hláskosloví a tvarosloví*. Praha, 1935, s. 54–55.

¹⁵³ Bartoš F.: *Dialektologie moravská I*. Praha, 1895, s. 118.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 184.

¹⁵⁵ Gebauer, J.: *Historická mluvnice jazyka českého, Díl I, Hláskosloví*. Praha, 1963, s. 252.

¹⁵⁶ Horečka, F.: *Nářečí na Frenštátsku*. Frenštát pod Radhoštěm, 1941, s. 46.

¹⁵⁷ Bělič, J.: *Nástin české dialektologie*. Praha, 1972, s. 174.

¹⁵⁸ Lamprecht, A.: *Středoopavské nářečí*, Praha, 1953, s. 85.

p. Doklady před jinými hláskami neuvádějí.¹⁵⁹ Trávníček se v mluvnici z roku 1941 k užití *k/ke/ku* nevyjadřuje, v příkladech má pouze doklad na *p-* (*ku příkladu*).¹⁶⁰

Na českém území minimálně v první polovině 20. století je doložena stylizačně motivovaná tendence k rozšíření prepozice *ku*. Tomu napovídá i komentář kritizující nadužívání *ku* z roku 1926. Autor podepsaný J. P. však tuto tendenci považuje zčásti za nespisovnou: „Ti neučení myslí, že *ku* je jen ušlechtilejší tvar předložky *k* a že je ho možno užití vždycky, když se mluví lepší češtinou. To jsou ti kukající, jimž se smál Herrmann [...] a kteří říkají i píší: *ku domu, ku lavici, ku otci* atd. (patří k nim i naši matematikové, kteří ani jinak nedovedou vyslovovati než: *x se má ku a jako b ku y* atd.).“¹⁶¹ Dále je pak předložky *ku* užíváno sice spisovně, tedy po retnici *p*, nicméně i to je nadbytečné a archaizující: „A aby ukázali, že znají to pravidlo, píší okázale *ku paláci, ku paragrafu, ku příteli, ku penězům, ku podpisu, ku praporu* atd. To je sice ve shodě s pravidlem, ale konec konců je to stejná strojenost jako *ku domu*, protože dnes už tak nikdo nemluví.“¹⁶² Autor připomíná, že *ku* je knižní archaismus, který se udržel jen v ustálených případech, jako jsme zmiňovali výše, a „nepíšeme-li zrovna ódu na Boha nebo historický román“,¹⁶³ je zbytečné tuto obdobu používat.

Vokalizaci prepozic v češtině se věnoval Haller ve své studii z roku 1934.¹⁶⁴ Studii postavil na vzorku z beletristických textů autorů z 19. a začátku 20. století a na tomto základě definuje průměr spisovného úzu. K naší analýze postačí pouze jeho závěry k předložkám neslabičným a samozřejmě zejména *k*. Dle Hallera se neslabičné prepozice nikdy nevokalizují před slovem, které začíná vokálem (např. *k elitě*). Naopak se vždy vokalizují před slovem začínajícím na samohlásku stejnou nebo podobnou, v případě *k* tedy *k-* a *g-* (*ke galerii*). Předložky se v některých případech vokalizují před skupinou dvou nebo více konsonantů, většinou před *tř-*, *sl-*, *zr-*, *zl-*, ojedinele v případech jako *ke*

¹⁵⁹ Gebauer, J.: *Mluvnice česká pro školy střední a ústavy učitelské*. Praha, 1905, s. 271.

Ertl, V. – Gebauer, J.: *Gebauerova Mluvnice česká pro školy střední a ústavy učitelské II. Skladba*. Praha, 1914, s. 182.

Ertl, V. – Gebauer, J.: *Gebauerova Mluvnice česká pro školy střední a ústavy učitelské II. Skladba*. Praha, 1924, s. 182.

¹⁶⁰ Trávníček, F.: *Stručná mluvnice česká*. Praha, 1941, s. 152.

¹⁶¹ J. P.: *Ku. Naše řeč* 10 (9), 1926, s. 285. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?lang=en&art=2428>.

¹⁶² J. P.: *Ku. Naše řeč* 10 (9), 1926, s. 285. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?lang=en&art=2428>.

¹⁶³ J. P.: *Ku. Naše řeč* 10 (9), 1926, s. 285. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?lang=en&art=2428>.

¹⁶⁴ Haller, J.: O O vokalizaci předložek v nové češtině. *Naše řeč* 18 (6–7), 1934, s. 178–187. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=2840>.

hře. To lze odůvodnit jako „ustálené zbytky bývalé pravidelnosti vyplývající z jerového pravidla“ a „větnou souvislostí (vokalizace předložky tu brání nakupení souhlásek [...])“¹⁶⁵ či že se tyto tendence v některých případech spojují (*povel ke hrám*). Pokud po předložce následuje skupina dvou souhlásek a na druhé pozici je jakákoliv jiná souhláska než *r, ř, l*, vokalizace opět není ustálená: „Přes to však i v této volnosti proniká obecně snaha, vokalizaci předložek zjednodušovati složité skupiny souhlásek a usnadňovati jejich výslovnost.“¹⁶⁶ Jednou z tendencí je snaha vokalizovat, pokud druhou souhláskou ze skupiny je stejná jako předložka (např. *ke skoku, ke škole*). Předložka neslabičná se dále nevokalizuje tam, kde skupina souhlásek spolu s onou předložkou nečiní problémy ve výslovnosti, tj. např. *k* ve spojení se slovy začínajícími na sykavku (*k sňatku, k zdokonalení, k Štajnicům...*). Někteří spisovatelé však vokalizují i v tomto případě (*ke stolu*). Vokalizaci podléhá předložka i před skupinou tří nebo více souhlásek (*ke strýci, ke hřbitovu*), pokud skupina neobsahuje tutéž souhlásku, jakou je předložka, a pokud poslední souhláskou není *r, ř, l* (*k zbláznění, k zvracení*).¹⁶⁷ Z Hallerovy studie tedy plyne, že se *k* nevokalizuje před samohláskou, naopak vždy se vokalizuje, pokud následující slovo začíná na *k-* nebo *g-*. Dále se *k* a jiné neslabičné předložky většinou (a postupně stále častěji) vokalizují před skupinou souhlásek. Příručka *Výslovnost spisovné češtiny* se nevyjadřuje k vokalizaci předložek, pouze uvádí že předložky slabičné mají přízvuk taktový, tak např. *ku Praze*.¹⁶⁸

O nadměrném a stylizovaném užití předložky *ku* píše Antonín Opravil (1941), a to v úředním jazyce: „Strojeně se užívá předložky *k* v tvaru ‚*ku*‘, na př. ‚*ku* dalšímu požadavku, *ku* novému projednání, *ku* řešení, *ku* získání‘, dokonce i před samohláskou: ‚*ku* ujasnění, *ku* ustanovení‘ atp. A přece není tak těžké si zapamatovat, že je předložka ‚*ku*‘ dnes už vlastně tvar zastaralý a že se udržela jen před několika slovy s počátečním *p*: *ku* podivu, *ku* pomoci, *ku* Praze, *kupředu* a *ku* příkladu.“¹⁶⁹

K podobným závěrům jako dříve Haller došel ve výzkumu vokalizace předložek v češtině i Kučera (1984).¹⁷⁰ Jeho zkoumání vokalizace neslabičných předložek, včetně

¹⁶⁵ Haller, J.: O vokalizaci předložek v nové češtině. *Naše řeč* 18 (6–7), 1934, s. 178–187. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=2840>.

¹⁶⁶ Tamtéž.

¹⁶⁷ Tamtéž.

¹⁶⁸ Hála, B.: *Výslovnost spisovné češtiny I. Výslovnost slov českých*. Praha, 1967, s. 67–68.

¹⁶⁹ Opravil, A.: Úřední jazyk. *Naše řeč* 25 (5–6), 1941, s. 150–163. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3600>.

¹⁷⁰ Srov. Haller (1934) a Kučera (1984).

k, probíhalo dotazníkovým šetřením v roce 1982. Dotazník zaznamenal i některé výjimky ve vokalizaci *k* oproti očekávání: „[...] ve dvou případech bylo *k* vokalizováno i před jinou souhláskou (v obou případech šlo o retnici), a to do podoby *ku* (*ku palouku*, *ku většině*). Je pravděpodobné, že tu jde buď o přežívání typu vokalizace, který byl běžný (a do jisté míry i módní) kolem počátku tohoto století, anebo o vliv nářečí (ve východnějších nářečích českého jazyka se vokalizace *k* — *ku* objevuje poměrně často). Oba doklady jsou od sedmašedesátileté ženy se základním vzděláním, která se narodila a žije v Ostravě.“¹⁷¹

Mluvnice češtiny po roce 1945 se shodují, že předložka *ku* se v současnosti používá pouze v některých ustálených spojeních, a to před retnicemi v slabikách původně nejerových, zejména před retnicí *p* (*ku pomoci*, *ku prospěchu*, *ku Praze* nebo adverbium *kupříkladu* či *kupodivu*).¹⁷² Dále se vyskytuje u matematických výrazů vyjadřujících poměr (*jedna ku dvěma* apod.).¹⁷³ Jako nespisovné hodnotí Trávníček výrazy, ve kterých je *ku* sice použito před retnicemi, ale nejedná se o ustálená spojení (např. *ku psaní*, *ku psovi*, *ku mně*), stejně tak je podle něho nespisovné *ku* před neretnicemi (*ku konci*, *ku zlému*, *ku továrně*).¹⁷⁴ Z toho můžeme usuzovat, že *ku* před neretnými souhláskami bylo v jisté míře obsaženo v tehdejšímu úzu – a objevuje se i v nejnovějších mluvnických pracích: v *Mluvnici současné češtiny* je vedle frazémů s retnicí *p* uvedeno i spojení *ku konci*.¹⁷⁵ Biskup hodnotí spojení typu *ku příkladu* jako knižní a doklady před neretnicí jako archaické (*ku bratrovi*), dokonce do výčtu příkladů zařazuje i násloví na *k*: *ku kmotrovi*. Tyto případy však Trávníček ve starší mluvnici citované výše hodnotí jako nespisovné a Komárek poukazuje na to, že i většina staročeských dokladů je před labiálou *p*.¹⁷⁶ Štícha se k rozdílnému užití *k/ke/ku* nevyjadřuje, *ku* zmiňuje pouze ve spojení *ku prospěchu* u předložek.¹⁷⁷ Na rozdíl od *k* a *ke* nemá obdoba *ku* dnes většinou význam lokální direkcionality a je typická pro psané projevy (zejména pro publicistické

¹⁷¹ Kučera, K.: K vokalizaci neslabičných předložek v současné češtině. *Naše řeč* 67 (5), 1984, s. 225–237. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6494>.

¹⁷² Srov. Trávníček (1951), s. 39 a Havránek – Jedlička (1981), 313.

¹⁷³ Havránek, B., Jedlička, A.: *Česká mluvnice*. Praha, 1981, s. 313.

Biskup, P.: Předložky. In: *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. 2017. Dostupné z: <https://www.czechency.org>. *Internetová jazyková příručka*. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=770>.

Cvrček, V.: *Mluvnice současné češtiny I. Jak se píše a jak se mluví*. Praha, 2015, s. 285.

Karlík, P., Nekula, M., Rusínová, Z., Grepl, M.: *Příruční mluvnice češtiny*. Praha, 2008, s. 343.

¹⁷⁴ Trávníček, F.: *Mluvnice spisovné češtiny, díl I*. Praha, 1951, s. 39.

¹⁷⁵ Cvrček, V.: *Mluvnice současné češtiny I. Jak se píše a jak se mluví*. Praha, 2015, s. 337.

¹⁷⁶ Biskup, P.: Předložky. In: *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. 2017. Dostupné z: <https://www.czechency.org>; Komárek, M.: *Historická mluvnice češtiny I. Hláskosloví*, Praha, 1962, s. 144; Trávníček, F.: *Mluvnice spisovné češtiny, díl I*. Praha, 1951, s. 39.

¹⁷⁷ Štícha, F.: *Velká akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha, 2018, s. 79.

a beletristické texty).¹⁷⁸ *Internetová jazyková příručka* konstatuje, že *ku* se dochovalo jen „v některých ustálených spojeních, a to jen před slovy začínajícími retnou souhláskou, zejména *p* [...] a ve vyjadřování poměrnosti.“¹⁷⁹ Vždy se *k* vokalizuje na *ke*, pokud následuje *k*-, v podstatě vždy, pokud následuje *g*, velmi silná tendence k vokalizaci se uplatňuje, pokud v souhláskové skupině za prvním konsonantem následuje souhláska identická s předložkou, např. *ke skoku*, a pokud následuje násloví tvořené třemi souhláskami (*ke středu*), silná tendence tehdy, pokud na druhém místě souhláskového násloví stojí *r*, *ř*, *l*.¹⁸⁰

Ze srovnání výše uvedené literatury o výskytu předložky *ku* vyplývá, že na počátku 20. století bylo rozšíření předložky *ku* do jisté míry populární, nicméně její užívání po neretnicích nebylo považováno za správné a stejně tak nebylo běžné ji používat v jiných než ustálených spojeních. Předložka *ku* je hodnocena jako čím dál více zastarávající. Další tendencí registrovanou jazykovědci je expanze této předložky v lašském nářečí. Zatím můžeme předpokládat, že se tyto tendence (tedy jistý „trend“ v užívání *ku* zhruba na přelomu 19. a 20. století a rozšíření *ku* v lašských nářečích) mohly přenést i do texaské češtiny.

5.2 Distribuce *k/ke/ku* ve vybraných korpusech češtiny

Jazykovědci zjištěná tendence v češtině k jistému rozšíření předložky *ku* do nepůvodních pozic a zejména ústup podoby *ku* ve 20. stol. se odráží i v korpusových datech pro 19. a 20. století. Období jsme nejprve srovnali v aplikaci SyD,¹⁸¹ pomocí té lze srovnat dvě a více variant jak z hlediska diachronního, tak synchronního. V diachronní části je základem korpus Diakon, ve kterém jsou i nekorigované texty z korpusu Diakorp, moderní období reprezentuje výběr textů z řady SYN. Pro synchronní průzkum je zde zastoupen korpus SYN2010 pro psaný veřejný jazyk, KSK-dopisy pro psaný a neveřejný (neformální) jazyk a pro mluvený neformální jazyk korpusy Oral2006, Oral2008 a Oral2013.¹⁸²

¹⁷⁸ Cvrček, V.: *Mluvnice současné češtiny I. Jak se píše a jak se mluví*. Praha, 2015, s. 337.

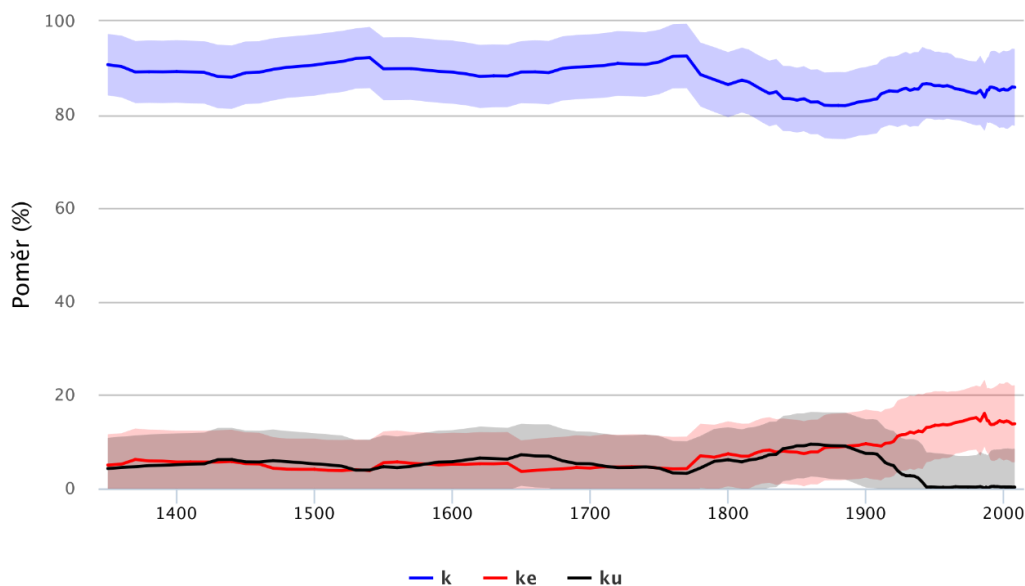
¹⁷⁹ Vokalizace předložek. In: *Internetová jazyková příručka*. [online]. 2020. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=770>.

¹⁸⁰ Tamtéž.

¹⁸¹ Cvrček, V. – P. Vondříčka: *SyD – Korpusový průzkum variant* [online]. 2011. Dostupné z: <http://syd.korpus.cz>.

¹⁸² SyD. *Wiki ČNK* [online]. 2017. Dostupné z: <https://wiki.korpus.cz/doku.php/:manualy:syd>.

V aplikaci SyD¹⁸³ jsme srovnali všechny tři podoby (*k*, *ke*, *ku*), nejdříve jsme zkoumali diachronní vývoj a potom stav v korpusech současné češtiny. Vokalizované podoby *ku* i *ke* jsou celkově výrazně periferní vůči *k*, ale co se týče míry užití, zhruba do konce 19. stol. byla podoba *ku* zhruba stejně frekventovaná jako *ke* (ačkoli je třeba uvážit, že možná chybovost je poměrně velká, jak ukazují červená a černá pole kolem křivek). Od začátku 20. století se křivky rozdělují a míra užití *ku* klesá, zatímco frekvence *ke* stoupá. Nejvýraznější pokles užití *ku* je zachycen v první polovině 20. století.

Graf 1: Diachronní vývoj *k*, *ke*, *ku* (<https://syd.korpus.cz/>)

Z dostupných korpusových dat vyplývá, že ve staré češtině se *ku* používalo téměř výhradně před retnicí *p*, jak ukazují doklady ve *Staročeské textové bance* a *Středněčeské textové bance*. Ve *Staročeské textové bance* bylo nalezeno 2 543 dokladů předložky *ku* s frekvencí 431,1 i.p.m., frekvence *k* je 7 266 i.p.m. a *ke* 425,9 i.p.m.¹⁸⁴ Totéž vyplývá i z dostupných korpusových dat pro střední češtinu – *Středněčeská textová banka*: 457 dokladů *ku* (téměř všechny doklady před *p*-)¹⁸⁵ s frekvencí 496,22 i.p.m., pro *k* 7 794,03 i.p.m. a pro *ke* 254,08.¹⁸⁶ V češtině 19. století je naopak časté porušování

¹⁸³ Cvrček, V. – P. Vondříčka: *SyD – Korpusový průzkum variant* [online]. 2011. Dostupné z: <http://syd.korpus.cz>.

¹⁸⁴ *Staročeská textová banka* [online]. Verze dat 1.1.13. Dostupné z: https://korpus.vokabular.ujc.cas.cz/first_form?corpname=STB-1.1.13.1. Srovnání pomocí parametru i.p.m. je pouze orientační, závisí samozřejmě na frekvenci násloví *p*, frekvenci poměrů vyjádřených pomocí *ku*, frekvenci pronikání vokalizace do frází jako *k koni* a podobných proměnných.

¹⁸⁵ Ze 457 dokladů je 431 dokladů před náslovím na *p*-. Ze zbylých 26 dokladů je 18 před náslovím na *-k*, z toho je 9 spojení *ku králi*.

¹⁸⁶ *Středněčeská textová banka* [online]. Verze dat 1.1.14. Dostupné z: https://korpus.vokabular.ujc.cas.cz/first_form?corpname=SDTB-1.1.14.1.

původní distribuce před *p*, podoba *ku* expandovala i do nepůvodních pozic, to je patrné třeba z díla Karla Havlíčka (*Korpus korespondence Karla Havlíčka*),¹⁸⁷ pro srovnání: frekvence *ku* je v něm 401,96 i.p.m., *ke* 263,69 i.p.m., *k* 2 445,53 i.p.m.. Z kolokací s *ku* jsou tu např. spojení *ku kytáře*, *ku čítání*, *ku škodě*. V první polovině 20. století frekvence užití *ku* výrazně klesá, ale *ku* se stále objevuje i v nepůvodních pozicích, viz například v *Korpusu všech textů Karla Čapka*¹⁸⁸ doklady *ku břehu*, *ku shodám*, *ku které*. Frekvence *k* je zde 3917,57 i.p.m., *ke* 398,43 i.p.m. a *ku* je 28,78 i.p.m.

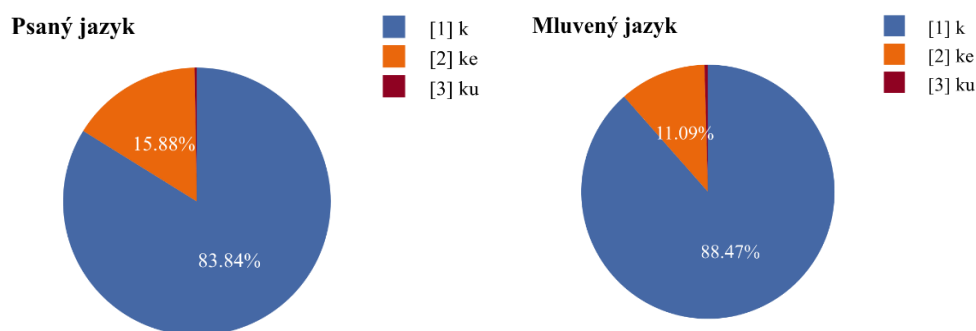
Ze synchronního hlediska podle dat v aplikaci SyD v současné češtině jasně převažuje užití *k* (řádek č. 1 v *Tabulce 1 a 2*) a poté *ke* (řádek č. 2 v *Tabulce 1 a 2*) v mluveném i psaném jazyce. Předložka *ku* (řádek č. 3 v *Tabulce 1 a 2*) má frekvenci pouze 6,39 i.p.m. v mluveném jazyce a 12,85 i.p.m. v psaném jazyce – užití *ku* je tedy častější v jazyce psaném.

varianta	abs. f.	rel. frekvence	
[1]	464207	83.84	(3815.38 ppm)
[2]	87935	15.88	(722.75 ppm)
[3]	1563	0.28	(12.85 ppm)

Tabulka 1: Psaný jazyk (<https://syd.korpus.cz/>)

varianta	abs. f.	rel. frekvence	
[1]	7706	88.47	(1295.71 ppm)
[2]	966	11.09	(162.43 ppm)
[3]	38	0.44	(6.39 ppm)

Tabulka 2: Mluvený jazyk (<https://syd.korpus.cz/>)

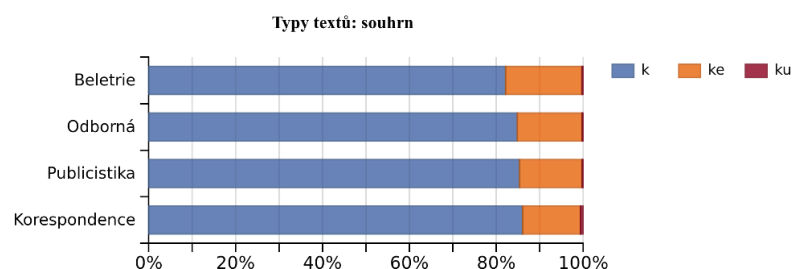

Graf 2: *K, ke, ku* v psaném jazyce Graf 3: *K, ke, ku* v mluveném jazyce (<https://syd.korpus.cz/>)

¹⁸⁷ Adam, R. et al.: *Korpus korespondence Karla Havlíčka* [online]. 2017. Dostupné z: <http://www.korpus.cz>.

¹⁸⁸ Čermák, F. et al.: *Čapek_uplny: korpus všech textů Karla Čapka* [online]. Dostupné z: <http://www.korpus.cz>.

Podoba *ku*, jak již naznačovaly příručky, je podobou výrazně periferní, je omezena svou spojitelností a inklinuje zejména k jazyku psanému (bez výraznějšího rozlišení v jednotlivých stylech, viz *Graf 4*).

Graf 4: Rozložení na typy textů v psaném jazyce (<https://syd.korpus.cz/>)

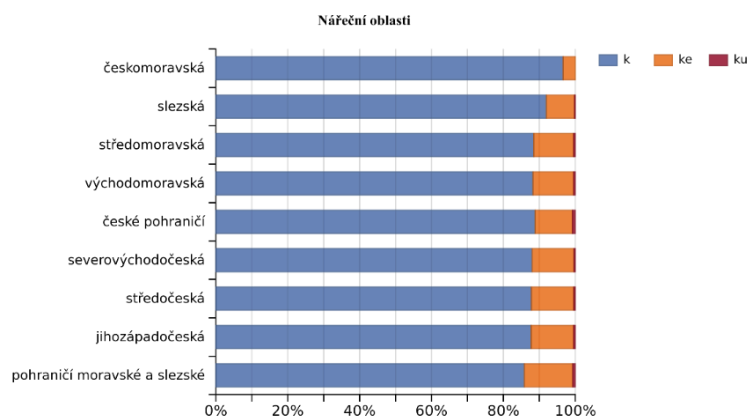
Z kolokací *ku* v korpusu synchronním vyplývá, že po *ku* nejčastěji následuje číselný výraz, zejména *ku jedné* (277 výskytů). Kromě číselných výrazů se pak *ku* objevuje především v ustálených spojeních. Nejfrekventovanějšími jsou kolokace *ku pomoci* (61 výskytů) a *ku Praze* (56 výskytů). V korpusu jsou doloženy i kolokace s jinou souhláskou než *p-*: *ku konci* (30 výskytů), frazém *sportem ku zdraví* (12 výskytů) a jeho aktualizovaná verze *sportem ku lhaní* (2 výskyty), *ku chvále* (8 výskytů), *ku cti* (8 výskytů), *ku štěstí* (6 výskytů), *ku svobodě* (4 výskyty) a další jednotlivé případy (*ku Domažlicům*, *ku volbám*, *ku hrobu*, *ku hřbitovům*, *ku vchodu...*).¹⁸⁹ Vyjma matematických výrazů se tedy ojediněle stále vyskytují i doklady s *ku* v neustálených spojeních, zejména se jedná o texty beletristické.

Ze srovnání užití předložky *ku* v jednotlivých nářečních oblastech v aplikaci SyD nejsou patrné markantní rozdíly (viz *Tabulka 3* a *Graf 5* níže). Relativně nejužívanější je v českém pohraničí (11,8 i.p.m.) a v pohraničí moravském a slezském (9,5 i.p.m.). Frekvence užití *ku* není zřetelně zvýšená v lašské nářeční oblasti, činí 2,6 i.p.m. Tyto údaje musíme však brát jako velmi orientační, a to vzhledem k nevyváženosti (nereprezentativnosti) dat, zastoupení informátorů z měst atd. i vzhledem k velmi malému absolutnímu počtu dokladů na *ku*, avšak zdá se, že v lašské oblasti nepozorujeme žádnou výrazně vyšší frekvenci předložky *ku* a její expanzi do domény předložky *ke*, jak to pro lašská nářečí zachytil František Trávníček v první polovině 20. století.

¹⁸⁹ Křen, M. et al.: *SYN2010: žánrově vyvážený korpus psané češtiny* [online]. 2010. Dostupné z: <http://www.korpus.cz>.

Subkorpus (kategorie)	[1] frekvence abs. relativní			[2] frekvence abs. relativní			[3] frekvence abs. relativní		
středočeská	2051	87.8%	(1306.12 ppm)	276	11.82%	(175.76 ppm)	9	0.39%	(5.73 ppm)
pohraničí moravské a slezské	121	85.82%	(1145.07 ppm)	19	13.48%	(179.81 ppm)	1	0.71%	(9.46 ppm)
českomoravská	201	96.63%	(1296.13 ppm)	7	3.37%	(45.14 ppm)	0	0%	(0 ppm)
slezská	479	91.94%	(1257.88 ppm)	41	7.87%	(107.67 ppm)	1	0.19%	(2.63 ppm)
středomoravská	765	88.44%	(1279.6 ppm)	96	11.1%	(160.58 ppm)	4	0.46%	(6.69 ppm)
východomoravská	532	88.23%	(1272.09 ppm)	68	11.28%	(162.6 ppm)	3	0.5%	(7.17 ppm)
české pohraničí	931	88.84%	(1373.01 ppm)	109	10.4%	(160.75 ppm)	8	0.76%	(11.8 ppm)
severovýchodočeská	1526	88%	(1288.46 ppm)	202	11.65%	(170.56 ppm)	6	0.35%	(5.07 ppm)
jihozápadočeská	1100	87.72%	(1315.65 ppm)	148	11.8%	(177.02 ppm)	6	0.48%	(7.18 ppm)

Tabulka 3: Užití *k*, *ke*, *ku* dle nářečních oblastí (<https://syd.korpus.cz/>)

Graf 5: Užití *k*, *ke*, *ku* dle nářečních oblastí (<https://syd.korpus.cz/>)

5.3 Situace v *Našinci*

Vybraný vzorek *Našince* jsme rozdělili na dvě specifické skupiny, zpravodajství (zhruba 43 NS) a dopisy čtenářů (zhruba 215 NS). Ve zpravodajství se vyskytuje *ku* 30krát, *k* 11krát a *ke* vůbec. V dopisech dominuje *k*, které se tam vyskytuje 86krát, *ku* se objevuje 42krát a nejméně, 11krát, je zastoupeno *ke*. Distribuci předložek *k* a *ku* ukazuje následující Tabulka 4. Řádky sledující danou podobu předložky před náslovím se 3 souhláskami, před náslovím a kde je na 2. místě *k*, uvádějí vždy údaje bez dokladů násloví na retnice a *k/g* – těm jsou vyhrazeny samostatné řádky.

Výskyt <i>k/ke/ku</i> celkem	191	
Výskyt <i>k</i> celkem	97	
Výskyt <i>ke</i> celkem	11	
Výskyt <i>ku</i> celkem	83	
	Výskyt ve zprávách	Výskyt v dopisech
výskyt <i>k</i>	11	86
<i>k</i> před retnicí jinou než <i>p</i>	0	5
<i>k</i> před retnicí <i>p</i>	1	13
<i>k</i> před <i>k</i> -	0	1
<i>k</i> před <i>g</i> -	0	0
<i>k</i> před náslovím se 3 souhláskami	0	0
<i>k</i> před náslovím, kde je na 2. místě <i>-k</i> -	0	0
<i>k</i> před náslovím, kde je na 2. místě <i>-ř-/-r-/-l-</i>	0	2
výskyt před samohláskou	0	5
ostatní výskyty	10	60
výskyt <i>ke</i>	0	11
<i>ke</i> před retnicí jinou než <i>p</i>	0	10
<i>ke</i> před retnicí <i>p</i>	0	0
<i>ke</i> před <i>k</i> -	0	1
<i>ke</i> před <i>g</i> -	0	0
<i>ke</i> před náslovím se 3 souhláskami	0	0
<i>ke</i> před náslovím, kde je na 2. místě <i>-k</i> -	0	0
<i>ke</i> před náslovím, kde je na 2. místě <i>-ř-/-r-/-l-</i>	0	0
výskyt před samohláskou	0	0
ostatní výskyty	0	0
výskyt <i>ku</i>	30	53
<i>ku</i> před retnicí jinou než <i>p</i>	3	5
<i>ku</i> před retnicí <i>p</i>	3	6
<i>ku</i> před <i>k</i> -	3	7
<i>ku</i> před <i>g</i> -	2	3
<i>ku</i> před náslovím se 3 souhláskami	0	2
<i>ku</i> před náslovím, kde je na 2. místě <i>-k</i> -	1	0
<i>ku</i> před náslovím, kde je na 2. místě <i>-ř-/-r-/-l-</i>	0	1
výskyt před samohláskou	0	1
ostatní výskyty	18	28

Tabulka 4: Výskyt *k/ke/ku* ve vybraném vzorku

Obě podskupiny se chovají poněkud odlišně, což může být dáno tím, že spadají pod jiný funkční styl a že dopisy představují individualizované jazykové komunikáty, kdežto ve zpravodajství by se mohl odrážet jednotnější úzus (byť třeba stylizovaný) hlavního redaktora či jeho pomocníků. Pozoruhodná je především úplná absence předložky *ke* ve zprávách a dále výrazný podíl podoby *ku* v konkurenci *k/ke/ku*. Poměr *k* : *ke* : *ku* celkem v obou podskupinách činí 97 : 11 : 83, zatímco v současné psané češtině je to podle srovnání v SyD 464 200 : 87 900 : 1600 (zaokrouhлено na stovky). V *Našinci* je tedy poměr *k* : *ku* téměř 1 : 1, ale v současné psané češtině je *k* skoro 300krát četnější (290 : 1). Z důvodů uvedených výše budeme dále obě skupiny analyzovat zvlášť.

5.3.1 Zpravodajství

Dle výše uvedených mluvníc a studií by se varianta *ku* měla vyskytovat před retnicí, před tou se ale vyskytuje pouze 6krát, z toho 3krát před retnicí *p*. Podle Kučery (1984) se *k* vokalizuje na *ke* před konsonanty *k* a *g*,¹⁹⁰ před těmito konsonanty se však v *Našinci* vyskytuje *ku*, a to před *k*- třikrát a před *g*- dvakrát. Nevokalizovaná předložka *k* se ve zpravodajství nevyskytuje vůbec.

Předložka *k*, pokud se v *Našinci* vyskytuje, je použita víceméně standardně. Z 11 dokladů se v *Našinci* 5krát opakuje spojení *k dostání* (3krát v rámci jednoho článku – 1988: 74/38, s. 1, a pak v podobných článcích v číslech 1988: 74/43, s. 1 a 1988: 74/44, s. 1), 2krát spojení *k rozšíření* se (identický článek v čísle 1988: 74/44, s. 1 a 1988: 74/45, s. 1), 2krát spojení *k tomu* (1988: 74/36, s. 1 a 1988: 74/43, s. 1) a nakonec jednotlivá spojení *k zachování* (1988: 74/44, s. 1) a *k posledku* (1988: 74/44, s. 1). K podobě *k* tak najdeme jen těchto pět spojení (*k dostání*, *k tomu*, *k rozšíření*, *k zachování*, *k posledku*), která jsou všechna užívaná i v současné češtině. Zajímavé je, že *k* se před retnicí objevuje pouze v jednom případě (a to před retnicí *p*) ve spojení *k posledku* (1988: 74/41, s. 1). Toto spojení se tam však vyskytuje i s *ku*, tedy *ku posledku* (1988: 74/44, s. 1) – nejedná-li se o tiskařské nedopatření, ukazuje to na jistou variantnost předložek *k/ku* v texaské češtině *Našince*.

Z dokladů v *Našinci* tedy můžeme vidět, že se *ku* rozhodně nezachovalo jen v několika málo ustálených výrazech a ani ne pouze po retnicích, ale že v konkurenci

¹⁹⁰ Kučera, K.: K vokalizaci neslabičných předložek v současné češtině. *Naše řeč* 67 (5), 1984, s. 225–237. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6494>.

podob *k/ke/ku* představuje ve zpravodajství podobu dominantní. Ve většině případů je předložka *ku* použita namísto standardní podoby *k/ke*, po které by měl vždy následovat dativ. V některých dokladech se po *ku* vyskytuje nesprávný tvar slova nebo je v nesprávném tvaru část ze slovního spojení, viz příklady (4) a (5) níže, či slovní spojení není vůbec skloňováno, zvláště pokud se jedná o názvy. Následuje výčet všech dokladů na předložku *ku*:

- (1) 1988: 74/36, s. 1: *dlouho tíž **ku** Long Island Lighting Společnosti*
- (2) 1988: 74/37, s. 1: *rodina žádala příspěvky **ku** March of Dimes Birth Defect Nadaci*
- (3) 1988: 74/38, s. 1: *oznámeno mezi cizími zásobovateli a domácí Olejové společnosti **ku** konci prososování změnit surový olej na benzýn*
- (4) 1988: 74/39, s. 1: *svolil doznati vinu **ku** federální banky podvodu obvinění*
- (5) 1988: 74/39, s. 1: *5 Temple SPJST členů bylo znovu-zvolených **ku** státním postavení*
- (6) 1988: 74/39, s. 1: *jmenoval (...), nastoupit místo Edwin Cox Jr. z Aitthens **ku** Texas Parks & Wildlife Comm.*
- (7) 1988: 74/39, s. 1: *ukončil jeho kontroverzní turu Rakouska s díky **ku** Pres. Kurt Waldheim*
- (8) 1988: 74/40, s. 1: *Japonsko svolilo **ku** milníku svolení na trh*
- (9) 1988: 74/40, s. 1: *že se neoptali o rekordy příspěvků **ku** Mauro kampání dříve*
- (10) 1988: 74/41, s. 1: *až **ku** posledku a s jejich hlasy dali Dukakis hlasy*
- (11) 1988: 74/42, s. 1: *v kostele Sv. Jana Apoštola, **ku** které osadě patřil.*
- (12) 1988: 74/43, s. 1: *mají "nepochybné zodpovědnosti" **ku** školnímu fondu*
- (13) 1988: 74/43, s. 1: *nezákonně poslal \$40,000 **ku** Nicaragua Contras.*
- (14) 1988: 74/44, s. 1: *odepřel Matrie DeSellers' právo **ku** více než*
- (15) 1988: 74/44, s. 1: *mohou mět přístup **ku** USDA*
- (16) 1988: 74/44, s. 1: *schválil dodatek **ku** sucha zákonu*
- (17) 1988: 74/44, s. 1: *skrz dodatek **ku** hmotné shodě*
- (18) 1988: 74/44, s. 1: *pomáhal doručit a složit náklad v Texasu vypěstovaných — pinto beans, fazoli, **ku** Fleming Food Společ. v San Antonio*

V některých dokladech by pravděpodobně v současné kodifikované češtině byla preferována jiná vazba, nicméně použité vazby výše se vyskytují i v této podobě, proto byly zařazeny do oddílu standardně použité předložky *ku* namísto *k/ke*. Jedná se např.

o doklady (2) a (9) výše, kde bychom spíše použili vazbu *příspěvky na + ak.*,¹⁹¹ nebo o doklad (13) s vazbou *poslat k + dat.*, kde by bylo možné použít i dativ bezpředložkový.

Bezpředložkový dativ je v několika případech nadbytečně doplňován o předložku *ku*, která někdy kompenzuje deficit vyvolaný nesklonností jmenné fráze (doklady 22, 23 a 26):

- (19) 1988: 74/36, s. 1: ...*podání Stiles Farm Foundation Stipendium ku 10-ti vynikajícím školním graduantům...*
- (20) 1988: 74/38, s. 1: *dáti potřebnou pomoc ku Kardinálu Tomášek*
- (21) 1988: 74/40, s. 1: *prodávali podvodné papíry ku nedokumentálním¹⁹² dělníkům*
- (22) 1988: 74/40, s. 1: *poslali psaní, podepsané s kolegy, ku Garlucci*
- (23) 1988: 74/42, s. 1: *napsal v jeho resignaci ku Guv. Bill Clements*
- (24) 1988: 74/42, s. 1: *dáti politickou moc ku vojenskému muži*
- (25) 1988: 74/44, s. 1: *vrácené ku Spoj. Státům¹⁹³*
- (26) 1988: 74/44, s. 1: *Pište ku Chamber of Commerce*

Ve zbývajících dokladech je předložka *ku* použita v chybných vazbách místo jiných pádů. V následujícím případě je nesprávně místo vazby *odměnit + ak. + instr./ak. za* použita vazba *odměnit + ak. + dat.* Patiens je v ak. (*ty medály*) a adresát je použit s předložkovým dativem (*ku Sgt. Henry Johnson a námořníku...*):

- (27) 1988: 74/40, s. 1: *odměnit ty medály ku Sgt. Henry Johnson a námořníku Dorrie Miller*

V dalších jednotlivých případech se pak vyskytuje *ku* namísto *do*, viz doklady (28) a (29) níže. V dokladu (30) je těžké rozšifrovat vazbu, ale zřejmě se jedná o vazbu *ve volbě ... do politického ředitelství*.

- (28) 1988: 74/45, s. 1: *jest na Silnici čís. 77 ku Hallettsville*
- (29) 1988: 74/42, s. 1: *vyhrál drtivě ve volbě před-minulé pondělí, ku politickému ředitelství exilu Nicaraguanského hnutí oporu Montáži*

Mimo stojí spojení *ku celku*, které bylo pravděpodobně použito namísto *celkem za*:

¹⁹¹ ČNK: SYN2010: *příspěvek na* (1185 výskytů), *příspěvek do* (252 výskytů), *příspěvek k* (298 výskytů). Dostupné z: <https://www.korpus.cz/>.

¹⁹² Pravděpodobně se jedná o překlep, správně zřejmě má být *nedokumentálním* či *nedokumentovaným* z angl. *undocumented*. V dokladu se tedy píše o ilegálních zaměstnancích.

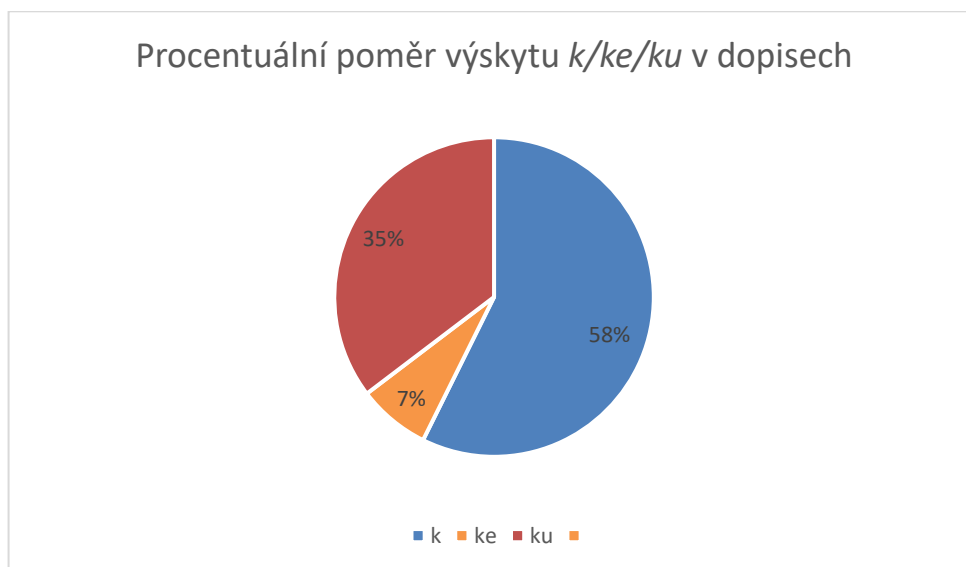
¹⁹³ V současné češtině vazba *vrátit k + dat.* existuje, ale ve významu *restaurovat*. Dostupné z: <http://ufal.mff.cuni.cz/vallex/3.5/#/lexeme/vrace1/0>.

- (30) 1988: 74/40, s. 1: *exportování hovězího masa z Texasu ku celku 230 milionů dolarů*

Před náslovími jinými než na retnice a souhlásky *k-* a *g-* se *ku* vyskytuje před skupinou dvou souhlásek,¹⁹⁴ a to *st-* (doklad 5 výše), *kt-* (11), *šk-* (12), *hm-* (17). Vokalizace v češtině 20. století a v češtině současné na mateřském území není ustálená v náslovích se skupinou dvou souhlásek (vyjma případů, kde je druhou souhláskou *r*, *ř* a *l*, u nichž je silná tendence ke stabilizaci distribuce, viz výše). Skoro vždy se však *k* vokalizuje před náslovím, kde je druhou souhláskou *-k-*, jako to tomu i v našem dokladu (12): *ku školnímu fondu*. Zbytek dokladů s náslovími začíná na jednu souhlásku, tj. 15 dokladů, včetně *ku Sgt.* – zkratka pro *Sergeant*, kde se po *s-* vyslovuje samohláska [a:]. Nemáme k dispozici žádný doklad *k/ku* před vyslovovanou samohláskou; v dokladu (15) *ku USDA* je předložka *ku* před vyslovovaným [j].

5.3.2 Dopisy čtenářů

V souboru soukromých dopisů čtenářů se vyskytují všechny tři varianty sledované prepozice: *k* (86 výskytů), *ke* (11 výskytů), *ku* (53 výskytů). Dohromady to činí 150 výskytů. Probereme postupně chování jednotlivých předložek; jejich procentuální poměr přehledně znázorňuje *Graf 6* níže:

Graf 6: Výskyt k/ke/ku v dopisech

Na rozdíl od zpravodajství se v souboru s dopisy vyskytuje i předložka *ke*. Z 11 výskytů je 10 identických, jedná se o spojení *ke mne* (1988: 74/36, s. 2; 1988: 74/37, s. 2;

¹⁹⁴ Jeden doklad na skupinu souhlásek začíná na retnici *p*: *ku Pres.* (doklad 7).

1988: 74/37, s. 4; 1988: 74/37, s. 4; 1988: 74/37, s. 2; 1988: 74/37, s. 4; 1988: 74/37, s. 4; 1988: 74/40, s. 3; 1988: 74/42, s. 5; 1988: 74/44, s. 3; 1988: 74/45, s. 3; 1988: 74/45, s. 3; 1988: 74/45, s. 5). Tento tvar osobního zájmena se nevyskytuje ve spojení se ostatními podobami (*k/ku*). V předložkovém dativu s *k/ke/ku* se ve vzorku nevyskytují ani jiné varianty osobního zájmena *já* v sg. Tvary osobního zájmena s *ku* jako *ku mje*, *ku mi*, *ku mě*, které zachytily dialektologické příručky,¹⁹⁵ se tedy ve vzorku nevyskytují. Bartoš však uvádí, že ztvrdlý tvar *mne* se užívá z lašských nářečí pouze v Příboře, tedy *ke mne*, dále pak *o mne*, *nech mne*.¹⁹⁶ Shodné informace uvádí i *Český jazykový atlas*, který zachytil dativ *mne* také v Příboře, tj. ve městě nedaleko od Frenštátu pod Radhoštěm, navíc ovšem byl tvar lokálu *mne* v *Českém jazykovém atlase* zachycen kromě Příbora také na Valašsku – v mikroareálu jihozápadně od Vsetína.¹⁹⁷ Zbylý jeden doklad na *ke* se vyskytuje v regulární novočeské pozici před náslovným *k-*: *ke každému* (1988: 74/39, s. 7).

Předložka *k* má ve vzorku více výskytů než její vokalizované varianty. Ve vzorku se zpravodajstvím se chová standardně jako v současné spisovné češtině, tj. vyskytuje se v předložkovém dativu ve spojeních, kde bychom ji mohli čekat ve spisovné češtině na mateřském území. Tvary pojící se s *k* jsou téměř vždy skloňovány, výjimkou jsou většinou anglická propria, která zůstávají nesklonná. Odchylnou je chybný tvar substantiva *kostel* v následujícím dokladu: *...ale přece jak průvod začal k kostela a muzikanti začli hrát, jaké to bylo krásné* (1988: 74/36, s. 2). Je však velmi pravděpodobné, že se jedná o tiskařskou chybu a namísto *k* měla být předložka *z*, tedy: *průvod začal z kostela*. Další odchylkou, u níž nelze vyloučit odraz substandardní češtiny, je tvar osobního zájmena *oni* v dativu, v němž se vyskytuje tvar *ním* namísto *nim*. Nicméně v *Našinci* je vysoká variabilita v zápisu diakritických znamének a je těžké interpretovat, zda se jedná o tiskovou chybu, či nikoliv; v tomto případě se však vyskytuje tvar *k ním* 6krát (1988: 74/37, s. 4; 1988: 74/38, s. 5; 1988: 74/42, s. 6; 2x v 1988: 74/45, s. 3; 1988: 74/45, s. 7) a *k nim* vůbec. Nejvyšší výskyt má spojení *k tomu* – 10 výskytů (1988: 74/36, s. 3; 1988: 74/36, s. 5; 1988: 74/38, s. 5; 1988: 74/38, s. 6; 1988: 74/41, s. 6; 1988: 74/41, s. 2; 1988: 74/42, s. 3; 1988: 74/44, s. 4; 1988: 74/45, s. 7; 1988: 74/45, s. 7), *k večeru* – 8 výskytů (1988: 74/37, s. 5; 1988: 74/40, s. 3; 1988: 74/42, s. 6; 1988: 74/43, s. 5; 1988: 74/44, s. 4; 1988: 74/44, s. 4; 1988: 74/44, s. 4; 1988: 74/45, s. 5) a *k nám* – 7 výskytů

¹⁹⁵ Srov. Bartoš (1895) a Bělič (1972).

¹⁹⁶ Bartoš F.: *Dialektologie moravská I*. Praha, 1895, s. 118.

¹⁹⁷ Balhar, J.: *Český jazykový atlas IV*. Praha, 2002, s. 342–343.

(1988: 74/37, s. 6; 1988: 74/39, s. 4; 1988: 74/39, s. 6; 1988: 74/40, s. 3; 2x v 1988: 74/45, s. 3; 1988: 74/45, s. 6).

Předložka **ku** se většinou chová jako předložka *k/ke* v předložkovém dativu ve srovnání s češtinou na mateřském území, tak je tomu v dokladech 1–35 níže. Na rozdíl od *k* v dopisech je *ku* někdy užito ve vazbách, na jejichž místě se v současné češtině vyskytuje spíše bezpředložkový dativ, srov. doklady (36), (37) a (38) níže.

- (1) 1988: 74/36, s. 2: *Potom v neděli ráno se přijelo **ku** kostelu...*
- (2) 1988: 74/37, s. 2: *...a potom přišla až **ku** Vincové světnici a začala...*
- (3) 1988: 74/37, s. 4: **Ku** Dní Otců
- (4) 1988: 74/38, s. 2: *...jsme se vypravili...**ku** strýcovi...*
- (5) 1988: 74/38, s. 2: *...vázli staré **ku** doktorovi...*
- (6) 1988: 74/38, s. 5: *...přijela do Alma, **ku** strýcovi chytat toho čápa...*
- (7) 1988: 74/38, s. 5: *...všichni půjdeme **ku** Krutíkům...*
- (8) 1988: 74/38, s. 5: *...abychom šly **ku** Caldům na noc.*
- (9) 1988: 74/39, s. 2: *On patřil **ku** Presbyterian kostelu.*
- (10) 1988: 74/40, s. 5: *...jeli jsme **ku** kostelu...*
- (11) 1988: 74/40, s. 3: *...měl krásný proslov **ku** jubilentovi...*
- (12) 1988: 74/40, s. 3: *...měl krásný proslov...a také **ku** přítomným účastníkům...*
- (13) 1988: 74/41, s. 5: *...kdybych já nemohl **ku** muzice...*
- (14) 1988: 74/41, s. 6: *...že půjde **ku** sv. zповědi...*
- (15) 1988: 74/41, s. 6: *...**ku** zповědi nemusí jíti...*
- (16) 1988: 74/41, s. 6: *...že půjde **ku** sv. zповědi...*
- (17) 1988: 74/41, s. 6: *...nemusíš jíti **ku** zповědi...*
- (18) 1988: 74/41, s. 2: *...ani svídky **ku** kováři neodvázl...*
- (19) 1988: 74/42, s. 7: *...jsme jeli **ku** Marii Šenkové...*
- (20) 1988: 74/42, s. 2: *...tak sedám **ku** psaní...*
- (21) 1988: 74/42, s. 2: *...to mám na přídavek **ku** všemu...*
- (22) 1988: 74/42, s. 5: *...**ku** dni zdobení hrobů v Chicagu...*
- (23) 1988: 74/42, s. 6: *...tak jsme přišli **ku** stánku na zmrzlinu...*
- (24) 1988: 74/42, s. 6: *...potom jsme jeli **ku** sestřenici...*
- (25) 1988: 74/43, s. 2: *...dala **ku** přečtení přátelům...*
- (26) 1988: 74/43, s. 3: *...musil zajít **ku** fotografistovi...*
- (27) 1988: 74/43, s. 3: *...se srdci plnými díky **ku** všem lidem...*
- (28) 1988: 74/44, s. 3: *...co šli na horu...**ku** kříži...*
- (29) 1988: 74/44, s. 3: *...ale **ku** kříži...šli v noci*
- (30) 1988: 74/44, s. 3: *...to bylo **ku** polední...*
- (31) 1988: 74/44, s. 4: *Měl jsem nesnáz zde najít český časopis, **ku** čtení.*
- (32) 1988: 74/44, s. 5: *On šel okolo auta a voměl **ku** rafům...*
- (33) 1988: 74/44, s. 5: *...a i **ku** tronu auta...*
- (34) 1988: 74/44, s. 6: *...šla **ku** sv. Alžbětě...*
- (35) 1988: 74/45, s. 3: *...byli velice hodní **ku** sestřičce...*

- (36) 1988: 74/39, s. 7: ...*posílejte recepty ku Theresa Patlovany...*
 (37) 1988: 74/40, s. 3: *Ku osadníkům v Corn Hill, zasloužíte si pochvalu...*
 (38) 1988: 74/45, s. 5: ...*výpomocná ku dp. O'Neal...*

V dalších dokladech je *ku* užito v předložkových vazbách s direkcionálním významem, kde bychom v soudobé češtině preferovali spíše *do*. Tak zřejmě v dokladu (39), kde by mělo být *do svých domovů*. Zajímavé je především užití podoby *ku* namísto *do* ve spojení s toponymy, zejména s názvy měst, ukazují to některé z dokladů níže (např. 47). To jsme u předložky *k* nepozorovali – má jen jeden doklad ve spojení s toponymem: *k Ennis* (1988: 74/44, s. 6). Jinak je *k* v kolokacích pouze se jmény osob či jejich bydlišti, např. *k Marii Šmakálovému domu* (1988: 74/43, s. 3), *k Match Sladký* (1988: 74/38, s. 4). Varianta *ke* se s toponymy nevyskytuje vůbec. Není vyloučeno, že *ku* analogicky podle zřejmě častého ustáleného spojení *ku Praze* (jejž zachycují i mluvnice) expandovalo do pozic s toponymy nezačínajícími na *p-*, možné by snad bylo také vysvětlení elipsou *směrem ku > ku* (srov. doklady 40, 41, 42 ad.).

- (39) 1988: 74/37, s. 4: *tak pomaly začli odjíždět ku svým domov.*
 (40) 1988: 74/36, s. 3: *jsme šli v průvodu ku Grotto*
 (41) 1988: 74/39, s. 3: *Nesli P. M. průvodem ku Grotto.*
 (42) 1988: 74/41, s. 4: *jet ku Sea World*
 (43) 1988: 74/42, s. 7: *jsme jeli ku Moravský Zikov*
 (44) 1988: 74/42, s. 6: *cesta od Hradiště ku Brnu*
 (45) 1988: 74/43, s. 3: *na cestě ku Praze*
 (46) 1988: 74/44, s. 6: *směrem ku Goldwaite*
 (47) 1988: 74/44, s. 6: *na Silnici 16. ku San Saba*
 (48) 1988: 74/44, s. 6: *silnici 22 West ku Whitney*
 (49) 1988: 74/45, s. 2: *směrem ku Terlingua Ghost Town*
 (50) 1988: 74/45, s. 2: *jsme ujížděly ku Fort Stocktown*
 (51) 1988: 74/45, s. 2: *směrem ku Bakersfield*

Ve zbylých dokladech bychom v soudobé češtině taktéž preferovali jinou předložkovou vazbu: v dokladu (52) níže by to byl buď bezpředložkový dativ, *dárek Našinci*, nebo *pro + akuzativ*: *dárek pro Našince*; v dokladu (53) bychom preferovali předložku *od + genitiv*: *trouba od kamen*.

- (52) 1988: 74/41, s. 5: ...*jest můj dárek ku Našinci...*
 (53) 1988: 74/45, s. 6: ...*trochu tenčí, než trouba ku kamnám...*

Nyní popíšeme distribuci *k/ke/ku* před jednotlivými náslovími. Jen nevokalizovaná varianta předložky se standardně vyskytuje v pozici před samohláskou, v *Našinci* je však i jeden doklad vokalizovaného *ku* před náslovím *o-* (54) níže. Nevokalizovaná předložka *k* před samohláskou má 5 výskytů:

- (54) 1988: 74/40, s. 3: **Ku osadníkům**
- (55) 1988: 74/37, s. 6: **k** [osmdesátým pátým] 85. narozeninám
- (56) 1988: 74/44, s. 6: **k Ennis**
- (57) 1988: 74/39, s. 4: **k obědu**
- (58) 1988: 74/39, s. 3: **k úrazu**
- (59) 1988: 74/44, s. 2: **k oltáři**

Předložka *k* se vokalizuje v češtině 20. století a v současné češtině vždy před souhláskami *k-* a *g-*. Ve vzorku se vyskytuje jeden doklad *ke* před *k-* (60), ale i doklad *k* před *k-* (61). Předložka *ku* má sedm dokladů před *k-* (62–68 níže) a tři doklady před *g-* (69–71 níže).

- (60) 1988: 74/39, s. 7: **ke každému**
- (61) 1988: 74/36, s. 2: **průvod začal k kostela a muzikanti začli hrát**
- (62) 1988: 74/36, s. 2: **ku kostelu**
- (63) 1988: 74/38, s. 5: **ku Krutíkům**
- (64) 1988: 74/40, s. 5: **ku kostelu**
- (65) 1988: 74/41, s. 2: **ku kováři**
- (66) 1988: 74/44, s. 3: **ku kříži**
- (67) 1988: 74/44, s. 3: **ku kříži**
- (68) 1988: 74/45, s. 6: **ku kamnám**
- (69) 1988: 74/36, s. 3: **ku Grotto**
- (70) 1988: 74/39, s. 3: **průvodem ku Grotto.**
- (71) 1988: 74/44, s. 6: **směrem ku Goldwaite**

Před skupinou tří souhlásek máme v *Našinci* dva doklady. Dva doklady, (72) a (73) níže, jsou s vokalizovaným *ku* před náslovím na *str-*.

- (72) 1988: 74/38, s. 2: **ku strýcovi**
- (73) 1988: 74/38, s. 5: **ku strýcovi**

Další tendencí v češtině na mateřském území je naopak nevokalizovat před náslovími, v nichž je druhou souhláskou neslabičné *-r-*, *-ř-* nebo *-l-*. Dokladů s takovými náslovími je v dopisech 9, pět s *k* (z toho tři zároveň před retnicí *p-*) a pět s *ku* (z toho tři před retnicí *p-*). Z této skupiny byla vyřazena násloví na *k-* a *-g-*, protože před těmi se v současné češtině vokalizuje vždy. V češtině na mateřském území se navíc standardně

před *p-* používají obě předložky *k/ke*, kdežto *ku* typicky jen v ustálených výrazech.¹⁹⁸ Nevokalizované *k* je v dokladech (74) a (75) před náslovím *dr-*. Další dva doklady, (76) a (77) níže, jsou před náslovím na *pr-*, jeden doklad se vyskytuje před *př-* (78). Vokalizované *ku* má doklady před *tr-* (79), *pr-* (80), *př-* (81) a (82):

- (74) 1988: 74/36, s. 2: ***k druhému***
- (75) 1988: 74/40, s. 5: ***k druhému***
- (76) 1988: 74/41, s. 3: ***k prvnímu***
- (77) 1988: 74/44, s. 2: ***k prvnímu***
- (78) 1988: 74/42, s. 6: ***k příbuzným***
- (79) 1988: 74/44, s. 5: ***ku tronku auta***
- (80) 1988: 74/39, s. 2: ***ku Presbyterian kostelu***
- (81) 1988: 74/40, s. 3: ***ku přítomným účastníkům***
- (82) 1988: 74/43, s. 2: ***ku přečtení přátelům***

Další analyzovanou pozicí je *k/ke/ku* před retnicí *p-*. Varianta *ku* se vyskytuje nejen v pozicích, kde bychom ji mohli typicky čekat (před *p-*, 6 dokladů), ale naprostá většina dokladů (47 výskytů) reprezentuje pozice odchylné od požadavků výše citovaných mluvnic z 20. století.

Před retnicí *p-* má předložka *ku* 6 následujících dokladů:

- (83) 1988: 74/39, s. 2: ***ku Presbyterian kostelu***
- (84) 1988: 74/40, s. 3: ***ku přítomným účastníkům***
- (85) 1988: 74/42, s. 2: ***ku psaní***
- (86) 1988: 74/43, s. 2: ***ku přečtení přátelům***
- (87) 1988: 74/43, s. 3: ***ku Praze***
- (88) 1988: 74/44, s. 3: ***ku polední***

V těchto dokladech se vyskytuje jedno spojení, které bývá v mluvnicích hodnoceno jako ustálené (frazologizované): *ku Praze*. Jinak se však *ku* zjevně dostalo do pozic, v nichž se *k* standardně podle mluvnic probraných výše ne vokalizuje (či nemá vokalizovat). Připomeňme, že i neustálená spojení před *p* byla hodnocena jako nespisovná např. Trávníčkem (1951). Předložka *k* má před *p* 13 dokladů. Některá spojení se opakují. Pět výskytů má následující spojení:

- (89) 1988: 74/36, s. 3 (3krát); 1988: 74/39, s. 3; 1988: 74/44, s. 3: ***k panně Marii***

¹⁹⁸ Z této skupiny proto také bylo vyřazeno ustálené spojení *ku Praze*, které se ve vzorku vyskytuje, a bude proto analyzováno s ostatními náslovími na retnici *p-*.

Dvě identická spojení níže mají po dvou výskytech:

- (90) 1988: 74/41, s. 3; 1988: 74/44, s. 2: *k prvnímu sv./svatému Přijímání*
- (91) 1988: 74/37, s. 5; 1988: 74/39, s. 5: *k p./P. Novákovi*

Jednou doložená spojení představují *k posledku* (1988: 74/36, s. 6), *k památce* (1988: 74/38, s. 5), *k Pekařovému domu* (1988: 74/38, s. 5) a *k příbuzným* (1988: 74/42, s. 6). Předložka *k* se tedy vyskytuje i před *p-*, dokonce tam převažuje nad *ku* (v poměru 13 : 6, viz níže).

Pokud jde o „nestandardní“ pozice (s ohledem na požadavky mluvnic), v pozici před jinými retnicemi má předložka *ku* 3 výskyty v pozici před *m-* (93, 94 a 95 níže) a 2 (96 a 97 níže) výskyty před *b-*. Doklad spojení *ku muzice* byl uveden Gebauerem (1963) z lašských nářečí 19. století.

- (92) 1988: 74/41, s. 5: *ku muzice*
- (93) 1988: 74/42, s. 7: *ku Moravský Zikov*
- (94) 1988: 74/42, s. 7: *ku Marii Šenkové*
- (95) 1988: 74/42, s. 6: *ku Brnu*
- (96) 1988: 74/45, s. 2: *ku Bakersfield*

Předložka *k* se podle očekávání vyskytuje před *m-* (5 dokladů; spojení s dalšími retnicemi zachycena nebyla):

- (97) 1988: 74/37, s. 5: *k moři*
- (98) 1988: 74/38, s. 4: *k Match Sladký*
- (99) 1988: 74/39, s. 7: *k malým*
- (100) 1988: 74/42, s. 6: *k místu*
- (101) 1988: 74/43, s. 3: *k Marii Šmakálovému domu*

Ze zbylých pozic *k* jsou to dva doklady před náslovím na začínajícím na skupinu dvou samohlásek *dc-* (1988: 74/36, s. 6: *k dceři*) a *st-* (1988: 74/42, s. 5: *k stolu*). Zbytek násloví po *k* (tj. 58 dokladů) začíná na jednu samohlásku. Ze zbylých dokladů na *ku* je předložka v pozici před náslovími začínajícími na skupinu dvou souhlásek (9 výskytů): *sv-* (1988: 74/37, s. 4: *ku svým*, 2krát 1988: 74/41, s. 6: *ku sv. zpovědi*, 1988: 74/44, s. 6: *ku sv. Alžbětě*), *zp-* (1988: 74/41, s. 6: *ku zpovědi*, 1988: 74/41, s. 6: *ku zpovědi*). *dn-* (1988: 74/37, s. 4: *Ku Dní Otců*, 1988: 74/42, s. 5: *ku dni zdobení hrobů*) a *st-* (1988: 74/42, s. 6: *ku stánku*); zbytek, tj. 19 dokladů, jsou násloví s jednou souhláskou.

Celkově se v dopisech čtenářů projevuje větší variabilita spojek *k/ke/ku* než v textech zpravodajských. Výrazně vícekrát je v dopisech zastoupena nevokalizovaná podoba *k*, uchovala se ve zbytcích vokalizovaná podoba *ke* (zejména v pravděpodobně častém, a tedy fixovaném spojení *ke mne*) a menší expanzivní sílu než ve zpravodajství vykazuje podoba *ku*. Podoba *k* se před retnicí *p*- vyskytuje častěji než *ku*. Varianta *ku*, zdá se, expandovala hlavně do domény *ke* (viz např. doklady před *k-/g-*), dokladem o expanzi i do domény *k* by mohl ukazovat zejména doklad *ku* před samohláskou, ten je však ve vzorku pouze jeden, takže z něj nelze vyvozovat závěry. Varianta *k* se naopak prosazuje v pozicích před retnicí *p*-, tj. do pozic, kde bychom mohli čekat převahu podoby *ku*.

5.4 Závěry

Distribuce *k/ke/ku* se v průběhu vývoje češtiny měnila. Rozrušováním původního rozvržení, reflektujícího jerové pozice, došlo k tomu, že podoba *ke* se dostává před násloví tvořené jedinou souhláskou *k/g*, podoba *ku* se v jisté míře dočasně rozšířila mimo svou původní doménu před retnicí *p*- také před další retnice i jiné souhlásky (v 1. polovině 20. století a následných dekádách ze všech pozic ustupuje) a celkově se zvýšila role pohodlné vyslovitelnosti předložkové fráze. Expanzi podoby *ku* do domény *ke* zachycuje literatura pro lašská nářečí (v první polovině 20. století).

Ve vzorku se zpravodajstvím *Našince* je zřejmé, že podoba *ku* zcela expandovala na úkor *ke*, ale zčásti pronikla i do domény nevokalizované podoby *k*. Ve vzorku se opakuje jen pět spojení s *k*, v ostatních případech jej vždy nahrazuje *ku*. Ve druhém vzorku se soukromými dopisy čtenářů je taktéž patrná expanze *ku* jak do domény *ke*, tak i *k*, ačkoliv k vytlačení *k* došlo jen v menší míře a celkově v četnosti dominuje předložka *k*. Předložka *ke* se zde vyskytuje, je však přítomná až na jednu výjimku pouze ve spojení *ke mne*, které bylo na mateřském území zachyceno v Příboře (a tvar *mne* v lokálu také v mikroareálu jihozápadně od Vsetína). Tento svébytný lokální nářeční rys tak pravděpodobně ustrnul i v jazyku pisatelů *Našince* (ve frázi *ke mne*). Zjištěný stav můžeme interpretovat tak, že expanze vokalizované podoby *ku* na úkor *ke* v texaské češtině *Našince* pravděpodobně odpovídá importovanému lašskému nářečnímu základu, přičemž dopisy čtenářů ukazují na větší variabilitu chování (přítomnost *ke*, větší zastoupení *k*) než redakcí připravené zpravodajské texty, což zřejmě odráží jejich různý regionální původ (dnes ovšem už v celku nedohledatelný). Ve zpravodajských textech je zřetelná lašská distribuce, vlastní hlavnímu nářečnímu komponentu texaské češtiny, která převážila nad distribucí *k/ke/ku* importovanou v ostatních nářečních složkách texaské

češtiny (valašské, středomoravské ad.) – může se tu odrážet úzus redakce nebo hlavního redaktora. Zejména ve zpravodajských textech, v menší míře i v dopisech se odráží další fáze, odehrávající se už na texaské půdě, totiž tendence ke generalizaci podoby *ku* i na úkor *k* (vycházíme z toho, že v lašském nářečí Trávníček expanzi *ku* na úkor *k* nezachytil, nelze však vyloučit vliv úzu 19. a raného 20. století, kdy *ku* pronikalo snad módně i tam, kde bychom očekávali *k/ke*),¹⁹⁹ tato tendence však zatím nedospěla k završení. Doklad *ku* před samohláskami je pouze jeden, před *k/g* máme – a to pouze v dopisech – k dispozici sedm dokladů.

¹⁹⁹ Trávníček, F.: *Historická mluvnice československá: úvod, hláskosloví a tvarosloví*. Praha 1935, s. 54–55.

6. Podoba infinitivní koncovky

Dalším z jevů, který byl vybrán pro rozbor, je podoba infinitivní koncovky. Vedle standardní koncovky *-t se* v nápadné míře vyskytuje i archaická podoba *-ti*. Stejně jako u předchozího jevu nejprve shrneme, co o infinitivních koncovkách píše jazykovědné příručky a jaký je vývoj podob infinitivní koncovky podle korpusových dat. Nakonec budeme zkoumat situaci v *Našinci*, přičemž se zaměříme především na koncovku *-ti/-t*, budeme také sledovat zakončení *-ct/-ci*.

6.1 Distribuce podob infinitivní koncovky podle jazykovědných příruček

V analýze infinitivních koncovek budeme, podobně jako u předchozího jevu, postupovat chronologicky. Nejdříve představíme diachronní literaturu, tedy převážně mluvnice historické.

Infinitiv je od původu „ustrnulý tvar verbálního substantiva na *-tb*“.²⁰⁰ V historické době má téměř vždy koncovku *-ti*, jen několik sloves končí na *-ci*.²⁰¹ Slovesa s infinitivem na *-ci* ale měla taktéž koncovku *-ti*, a to ve skupinách *-kti* a *-gti*, např. *pek-ti* > *pěci*, *mog-ti* > *moci*.²⁰² Tvrdé zakončení *-t* vzniklo vlivem supina,²⁰³ zřídka se začíná vyskytovat od druhé poloviny 14. století, dokladů poté stále přibývá a od 16. století jsou již tvary na *-t* dobře doloženy.²⁰⁴ Gebauer na konci 19. století popisuje, že tento tvar je velmi rozšířen v nářečích, z části i v psaném jazyku.²⁰⁵ Až ve 20. století začal infinitiv *-t* v psané češtině dominovat nad delšími tvary na *-ti*.²⁰⁶ Měkká koncovka *-t'*, která vznikla z *-ti* zánikem samohlásky, se vyskytovala v některých nářečích,²⁰⁷ Lamprecht uvádí nářečí podkrkonošská, východomoravská a lašská.²⁰⁸ Tvar *-ti* už v nářečích nežije, pouze zřídka byl ve 20. století ještě v tzv. tířáckých nářečích u Husince a Vlachovy Lhoty v Čechách.²⁰⁹ *Český jazykový atlas* taktéž uvádí tzv. tířácká území na Prachaticku.²¹⁰

²⁰⁰ Lamprecht, A. – Šlosar, D. – Bauer, J.: *Historická mluvnice češtiny*. Praha, 1986, s. 240.

²⁰¹ Srov. Gebauer (1958), Dostál (1967), Lamprecht, A. – Šlosar, D. – Bauer, J. (1986).

²⁰² Dostál, A.: *Historická mluvnice česká. II. Tvarosloví. 2. Časování*. Praha, 1967, s. 37.

²⁰³ Srov. Gebauer (1958), Dostál (1967), Lamprecht, A. – Šlosar, D. – Bauer, J. (1986).

²⁰⁴ Srov. Dostál (1967) a Lamprecht, A. – Šlosar, D. – Bauer, J. (1986).

²⁰⁵ Gebauer, J.: *Historická mluvnice jazyka českého, Díl III, Tvarosloví, II. Časování*. Praha, 1958, s. 70.

²⁰⁶ Lamprecht, A. – Šlosar, D. – Bauer, J.: *Historická mluvnice češtiny*. Praha, 1986, s. 240.

²⁰⁷ Gebauer, J.: *Historická mluvnice jazyka českého, Díl III, Tvarosloví, II. Časování*. Praha, 1958, s. 70.

²⁰⁸ Lamprecht, A. – Šlosar, D. – Bauer, J.: *Historická mluvnice češtiny*. Praha, 1986, s. 240.

²⁰⁹ Tamtéž, s. 240.

²¹⁰ Balhar, J.: *Český jazykový atlas IV*. Praha, 2002, s. 484.

Pokud jde o koncovku *-ci*, vznikly postupem času podoby na *-ct* (*-ct'*): „V hovorovém jazyce a v lidových nářečích se dále projevuje tendence k vyrovnání forem infinitivu na *-ci* s infinitivy ostatními. Výsledkem této tendence jsou hovorové tvary *péct*, *moct*, nářeční *péct'*; *moct'*.“²¹¹ Jiným řešením téhož analogického tlaku jsou nové infinitivy na *-cti*, např. *pecti*.²¹²

V první polovině 20. století začíná do spisovné normy pronikat i koncovka *-t*. Například Gebauerova mluvnice z roku 1905 ještě uvádí jako jedinou náležitou koncovku *-ti*,²¹³ tvary na *-t* jsou stále řazeny do jazyka obecného, tvary na *-t'* jsou nářeční.²¹⁴ Pozdější, Ertlem přepracované vydání z roku 1926 již řadí do spisovné normy i koncovku *-t*: „Tvar s koncovkou *-t* je v dnešním jazyce stejně oprávněn jako tvar s koncovkou *-ti*; ve výkladech dalších uvádí se pro zjednodušení jen tvar s koncovkou *-ti*, který je ovšem původní a starší.“²¹⁵ Totéž potvrzuje i Trávníčkova mluvnice z roku 1941, jako spisovné uvádí *-t/-ti* a *-ci*, nespisovné je *-t'*.²¹⁶ Ertl – Gebauer uvádí příklady jako *moci*, *vrci*, ale k užití koncovky *-ci* se podrobněji nevyjadřují.²¹⁷

Mluvnice po roce 1945 zachycují u infinitivu kolísání *-t/-ti* ve spisovném jazyce: „Končí se ve spis. jazyce většinou na *-ti* nebo na *-t*: *nésti* || *nést*, *prositi* || *prosit*, *volati* || *volat*... [...] Původně se končil na *-ti*.“²¹⁸ Havránek – Jedlička již jako hlavní koncovku uvádějí *-t*, zatímco varianta na *-ti* je označena za knižní a zastaralou. Dalšími variantami jsou zakončení na *-ci* nebo *-ct* (u sloves s kmenem zakončeným na *-k* nebo *-h*) a *-st* nebo *-sti* (u sloves s minulým kmenem zakončeným na *-d-*, *-t-*, *-st-* a ojedinělá varianta *záb-l*, tedy *zábst/zábsti* v infinitivu).²¹⁹ Mluvnice češtiny (1986) uvádí obě varianty infinitivní koncovky *-t* i *-ti*, slovesa s kmenem na *-k*, *-h* mají koncovku *-ct/-ci*, ale k rozdílnému užití se nevyjadřuje.²²⁰

Jediné tvary, ve kterých podle Havránka a Jedličky poněkud déle odolává koncovka *-ti*, jsou infinitivy zakončené na *-st(i)*: „[...] jen u infinitivů na *-st(i)*, jako *nést(i)*,

²¹¹ Lamprecht, A. – Šlosar, D. – Bauer, J.: *Historická mluvnice češtiny*. Praha, 1986, s. 240.

²¹² Balhar, J.: *Český jazykový atlas IV*. Praha, 2002, s. 485.

²¹³ Gebauer, J.: *Mluvnice česká pro školy střední a ústavy učitelské*. Praha, 1905, s. 112.

²¹⁴ Tamtéž, s. 113.

²¹⁵ Ertl, V. – Gebauer, J.: *Gebauerova Mluvnice česká pro školy střední a ústavy učitelské I. Hláskosloví, nauka o slově*. Praha, 1926, s. 229.

²¹⁶ Trávníček, F.: *Stručná mluvnice česká*. Praha, 1941, s. 91.

²¹⁷ Ertl, V. – Gebauer, J.: *Gebauerova Mluvnice česká pro školy střední a ústavy učitelské I. Hláskosloví, nauka o slově*. Praha, 1926, s. 229.

²¹⁸ Trávníček, F.: *Mluvnice spisovné češtiny, díl I*. Praha, 1951, s. 567.

²¹⁹ Havránek, B. – Jedlička, A.: *Česká mluvnice*. Praha, 1981, s. 257.

²²⁰ *Mluvnice češtiny 2. Tvarosloví*. Praha, 1986, s. 493.

plést(i) apod., bývá podoba na *-ti* snad ještě poněkud častější než u infinitivů jiných. [...] Infinitiv typu *nésti, plésti* se patrně více drží proto, že středočeská podoba je zde *nýst, plíst* aj. a tento větší rozdíl podporuje udržovat starší spisovnou podobu na *-ti* (*nésti, plésti...*).²²¹ Nakonec je popsáno šíření tvarů na *-ct* v obecné i spisovné češtině: „Tvary *říct, tlouct* apod. (místo *řici*) jsou v obecné češtině, ale šíří se i ve spisovné češtině (*říct, pomoct, tlouct*), pokud nejde o slovesa knižní jako *stříci*. Úzus hovorový kolísá mezi obecně českými podobami *píct, (u)týct, vlíct*, a podobami *péct, (u)téct, vléct* apod.; těch se dnes užívá ve spisovných projevech tam, kde by podoby jako *utéci* zněly příliš knižně (např. *tak tak že stačil utéct*) (tvary na *-ci* nemají oporu v žádném nářečí).“²²²

V nářečích se infinitivy na *-ti* vyskytovaly, jak již bylo uvedeno, jen v okrajovém úseku v jižních Čechách na Prachaticku v tzv. tířáckém nářečí.²²³ Podoby na *-t'* se naopak vyskytují na více místech, kromě Prachaticka také v severních Čechách v Podještědí, na severním Semilsku a severně od Nové Paky. Koncovka *-t'* společně s *-c'/-č* se dále vyskytují „[...] na souvislém území zaujímajícím sv. část střmor. nářečí počínajíc těsně na východ od Olomouce a Prostějova a k severu od Kroměříže (včetně), dále severní výchomor. nářečí počínajíc poněkud na sever od Gottwaldova a Val. Klobouk i všechna slez. nářečí spolu s pol.-čes. smíš. pruhem [...]“²²⁴ Ve většině slezských nářečích a v polsko-českém smíšeném pruhu se vyskytují např. podoby jako *pec/pic/p'yc* (namísto *péct/péci*) a *moc/mûc* (namísto *mocť/moci*).²²⁵

Novější příručky hodnotí tvar infinitivní morfém *-ti* jako zastaralý, vedle standardních koncovek *-t* a *-(c)t/-(c)i*.²²⁶ Čechová hodnotí formant *-ti* jako knižní.²²⁷ PMČ i Veselovská hodnotí koncovku *-(c)i* jako příznakovou – dle PMČ náleží do vyššího stylu, Veselovská ji hodnotí jako knižní.²²⁸ *Mluvnice současné češtiny* ani Štícha se k rozdílům

²²¹ Havránek, B. – Jedlička, A.: *Česká mluvnice*. Praha, 1981, s. 257.

²²² Tamtéž, s. 258.

²²³ Bělič, J.: *Nástin české dialektologie*. Praha, 1972, s. 194.

²²⁴ Tamtéž.

²²⁵ Tamtéž, s. 70.

²²⁶ Morfematika. In: *Internetová jazyková příručka*. [online]. 2020. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=770>.

Karlík, P., Nekula, M., Rusínová, Z., Grepl, M.: *Příruční mluvnice češtiny*. Praha, 2008, s. 332.

Veselovská, L.: Infinitiv. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. 2017. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/INFINITIV>.

²²⁷ Čechová, M. a kol.: *Čeština – řeč a jazyk*. Praha, 2002, s. 222.

²²⁸ Karlík, P., Nekula, M., Rusínová, Z., Grepl, M.: *Příruční mluvnice češtiny*. Praha, 2008, s. 332.

Veselovská, L.: Infinitiv. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. 2017. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/INFINITIV>.

v užití nevyjadřuje.²²⁹ Předpokládáme tedy, že infinitivy končící na *-ci* se budou vyskytovat především v psané projev, stejně tak infinitivy na *-ti*, které jsou však ještě více na ústupu. Situaci v současné češtině pomůže upřesnit následující korpusový výzkum.

6.2 Distribuce podob infinitivní koncovky ve vybraných korpusech češtiny

V této podkapitole srovnáme korpusová data týkající se poměru podob infinitivních koncovek *-t* a *-ti*, *-ct* a *-ci*. Vývoj srovnáme jak z hlediska diachronního, tak synchronního.

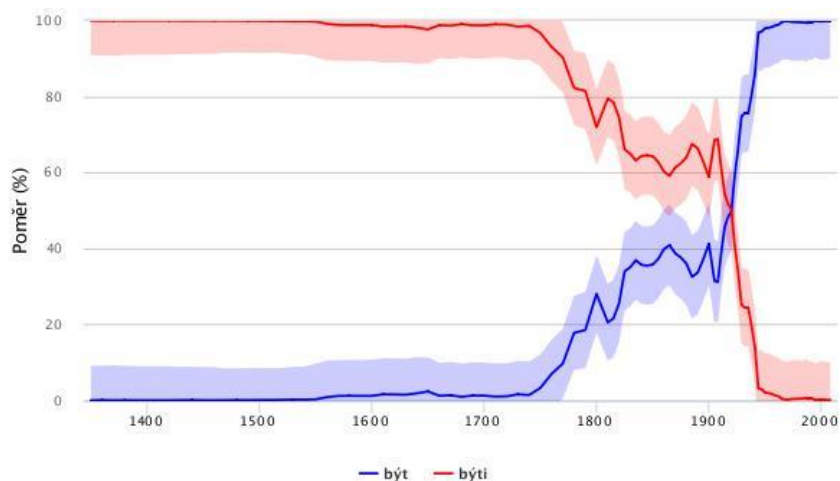
Diachronní vývoj podoby infinitivní koncovky srovnáme pomocí vybraných frekventovaných infinitivů (jejich výběr je podložen frekvencí sloves v korpusu SYN2010).²³⁰ Pro koncovky *-t/-ti* srovnáme slovesa *být/býti*, *dělat/dělati*, *mít/míti* a *vidět/viděti*. Pro koncovky *-ct/-ci* srovnáme slovesa *říct/řící*, *mocť/moci*, *utěct/utěci*, *pěct/pěci*. Nelze vyloučit, že některé tvary na *-t* zejména před 18. stol. reprezentují supinum či jeho zbytky, avšak vzhledem k velmi malé četnosti tvarů na *-t* ve starší češtině od konkrétních kontextů jejich užití odhlížíme.

Ve srovnávací variant SyD (základem pro diachronní část je korpus Diakon a výběr textů z řady SYN, synchronní část reprezentují korpusy SYN2010 a KSK-dopisy pro psaný jazyk, korpusy Oral2006, Oral2008 a Oral2013 pro mluvený jazyk)²³¹ jsme napřed srovnali diachronní vývoj *být* a *býti*. Celkový vývoj ukazuje následující *Graf 7*.

²²⁹ Cvrček, V.: *Mluvnice současné češtiny I. Jak se píše a jak se mluví*. Praha, 2015, s. 247; Štícha, F.: *Velká akademická gramatika češtiny*. Praha, 2018.

²³⁰ Křen, M. et al.: *SYN2010: žánrově vyvážený korpus psané češtiny* [online]. 2010. Dostupné z: <http://www.korpus.cz>.

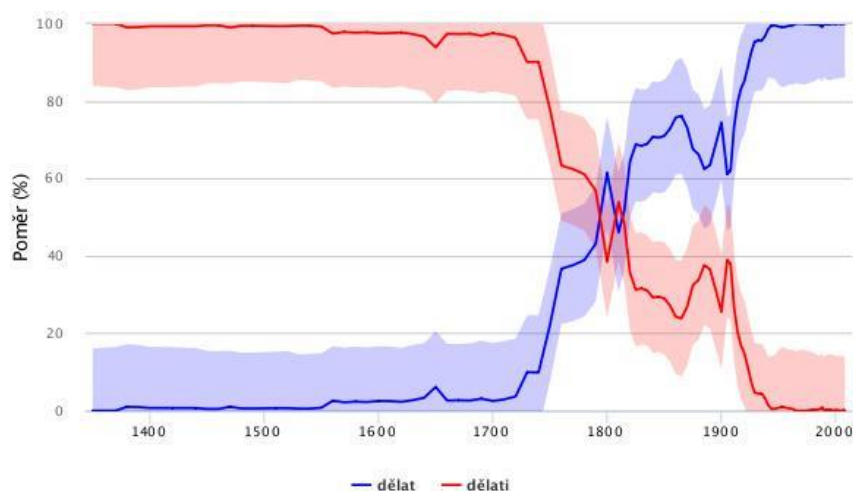
²³¹ Cvrček, V. – P. Vondříčka: *SyD – Korpusový průzkum variant* [online]. 2011. Dostupné z: <http://syd.korpus.cz>.

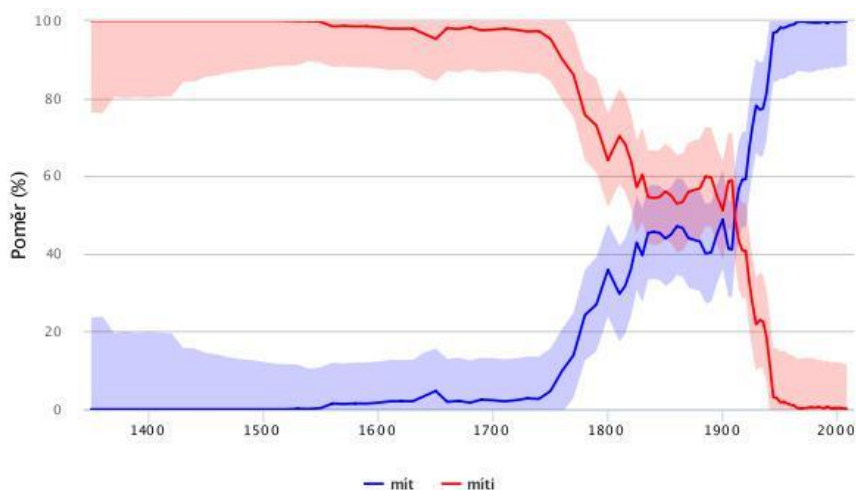
Graf 7: Diachronní vývoj variant *být/býti* (<https://syd.korpus.cz/>)

Z grafu vidíme, že až do 19. století dominovala varianta *býti*, jak popisují jazykovědné příručky. V 19. století se začínají obě varianty dostávat na podobnou úroveň, užití podoby *býti* začíná klesat a užití podoby *být* naopak stoupat. Během první poloviny 20. století začala varianta *být* převažovat, což odpovídá i jejímu výskytu ve spisovné normě od první poloviny 20. století. Od druhé poloviny 20. století pak kratší varianta zcela převažuje.

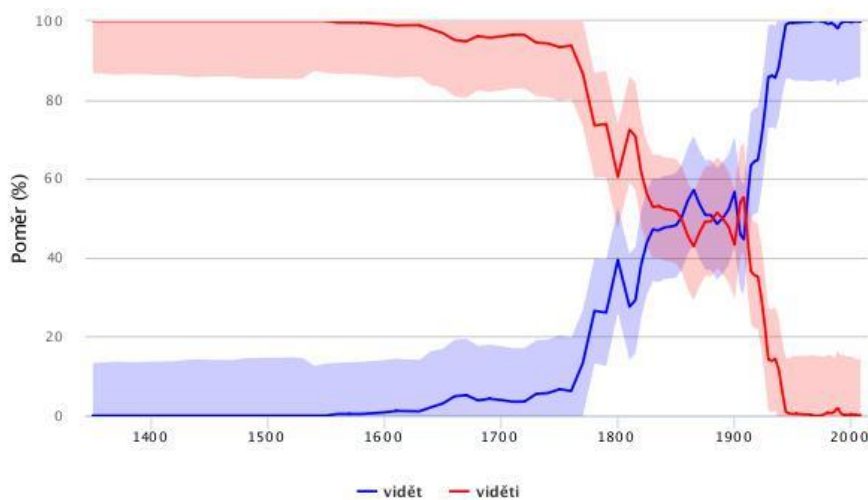
Podobná data vykazuje i srovnání variant *dělat* a *dělati*, ačkoliv tam dochází k převaze kratší varianty *dělat* již v první polovině 19. století (Graf 8 níže). Varianty *mít/míti* (Graf 9 níže) a *vidět/viděti* (Graf 10 níže) začínají převažovat v první půli 20. století.

Graf 8: Diachronní vývoj podob *dělat/dělati* (<https://syd.korpus.cz/>)

Graf 9: Diachronní vývoj podob *mit/míti* (<https://syd.korpus.cz/>)

Graf 8: Diachronní vývoj podob *vidět/viděti* (<https://syd.korpus.cz/>)

Celkovou převahu infinitivů na *-ti* v psané češtině 19. stol. potvrzuje srovnání v korpusu 19. století:²³² při zadání dotazu na infinitivy *-t* [word=".*t" & tag="Vf.*"] zjišťujeme 147 007 výskytů, infinitivy na *-ti* (dotaz [word=".*ti" & tag="Vf.*"]) mají 428 476 dokladů, tj. zhruba třikrát více.

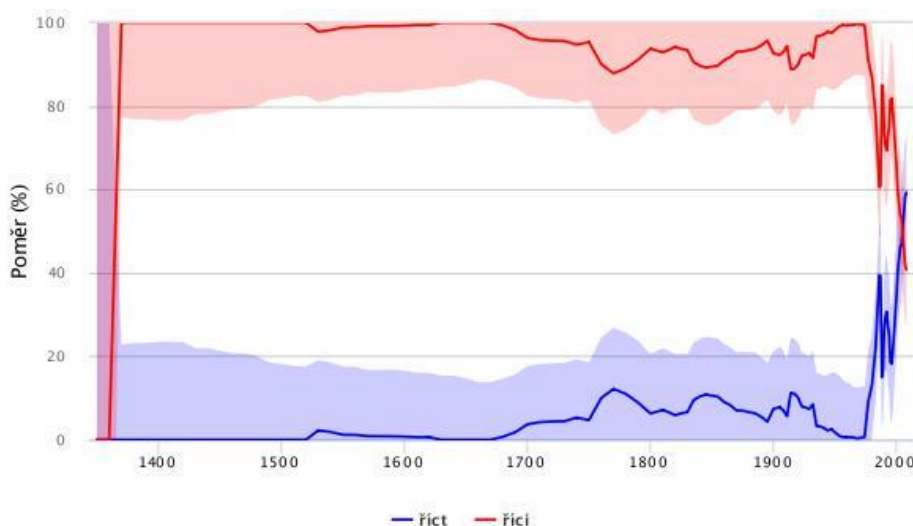
U infinitivů na *-ct/ci* je vývoj odlišný (v diachronní části aplikace SyD se vyskytly i velmi ojedinělé varianty na *-cti*, např. 207 výskytů *řicti* a 22 výskytů *pěcti*, převážně v období od 17. do 19. století). O pronikání obdob zakončených na *-ct* z obecné češtiny do spisovné se příručky zmiňovaly až ve 20. století; převahu infinitivů na *-ci* ve srovnání s *-ct* potvrzuje korpus 19. století:²³³ infinitivů na *-ci* (dotaz [word=".*ci" &

²³² *Archiv_19_stol* [online]. 2020, celkem cca 32 milionů pozic, dostupné po povolení z: <http://www.korpus.cz>.

²³³ Tamtéž.

tag="Vf.*"]) je v něm 8 525, na *-ct* (dotaz [word=".*ct" & tag="Vf.*"]) jen 844, tj. cca desetkrát méně.

Některé ze zkoumaných infinitivů na *-ct* se začínají podle srovnávače variant SyD vyskytovat častěji až ke konci 20. století, viz *říct/řici* (Graf 11 níže) a *utéct/utéci* (Graf 12 níže). U dvojice *mocht/moci* nelze srovnat data v aplikaci SyD, protože totožný tvar *moci* existuje i pro substantivum *moc* (gen., dat. a lok. sg.: *moci*). Z toho důvodu jsme dubletu porovnali v synchronních korpusech, které jsou lemmatizované. Řada SYN dohromady pokrývá období od roku 1990 do roku 2014. Výskyty v jednotlivých korpusech jsou následující: SYN2000 – *moci* 8 251, *mocht* 395;²³⁴ SYN2005 – *moci* 6 288, *mocht* 903;²³⁵ SYN2010: *moci* 7 241, *mocht* 1 286;²³⁶ SYN2015: *moci* 5 634, *mocht* 2 009.²³⁷ Rozdíl v poměru *moci* : *mocht* se postupně zmenšuje. Největší rozdíl je v korpusu SYN2000, tedy na konci 20. století, tj. skoro 21 : 1, zatímco v korpusu SYN2015 už je poměr jen 2,8 : 1.

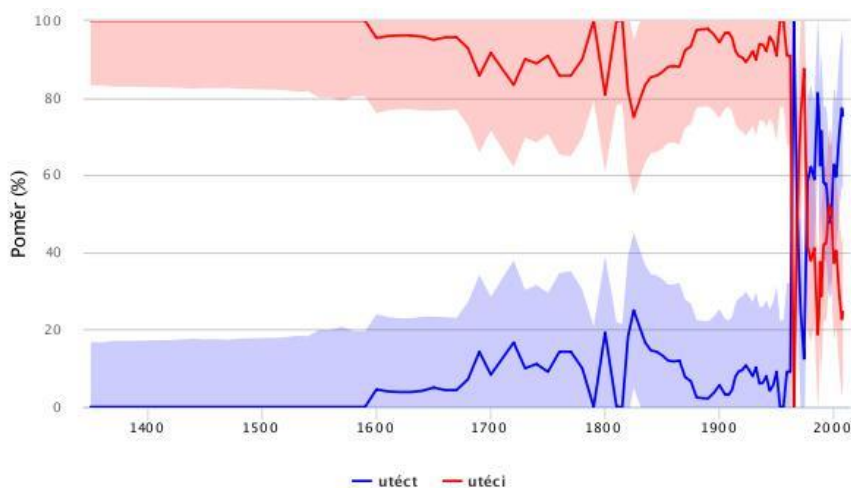
Graf 11: Diachronní vývoj podob říct/řici (<https://syd.korpus.cz/>)

²³⁴ Čermák, F. et al.: *SYN2000: žánrově vyvážený korpus psané češtiny* [online]. 2000. Dostupné z: <http://www.korpus.cz>.

²³⁵ Čermák, F. et al.: *SYN2005: žánrově vyvážený korpus psané češtiny* [online]. 2005. Dostupné z: <http://www.korpus.cz>.

²³⁶ Křen, M. et al.: *SYN2010: žánrově vyvážený korpus psané češtiny* [online]. 2010. Dostupné z: <http://www.korpus.cz>.

²³⁷ Křen, M. et al.: *SYN2015: reprezentativní korpus psané češtiny* [online]. Praha 2015. Dostupné z: <http://www.korpus.cz>.

Graf 92: Diachronní vývoj podob *utéct/utéci* (<https://syd.korpus.cz/>)

Z výše uvedených příruček vyplývá, že varianty na *-ci* jsou považovány spíše jako knižní a jako součást vyššího stylu, zatímco podoby *-ct* převažují v obecné češtině a jsou typičtější pro mluvenou češtinu. Dalo se tak předpokládat, že převaha *-ct* nebude v psaných textech tak markantní. Přesnější stav v současné češtině ukáže srovnání v psaných a mluvených korpusech češtiny.

V synchronním korpusu psané češtiny SYN2000²³⁸ (velikost 120 908 724 pozic) jsme porovnali výskyt čtyř koncovek *-t/-ct/-ti/-ci* (viz *Tabulka 5* níže). V CQL dotazování byl zadán dotaz [word=".*t" & tag="Vf.*"]. Na místo *t* pak byly doplňovány i zbylé koncovky. Z výskytu infinitivů na *-t* byly odečteny výskyty na *-ct*.

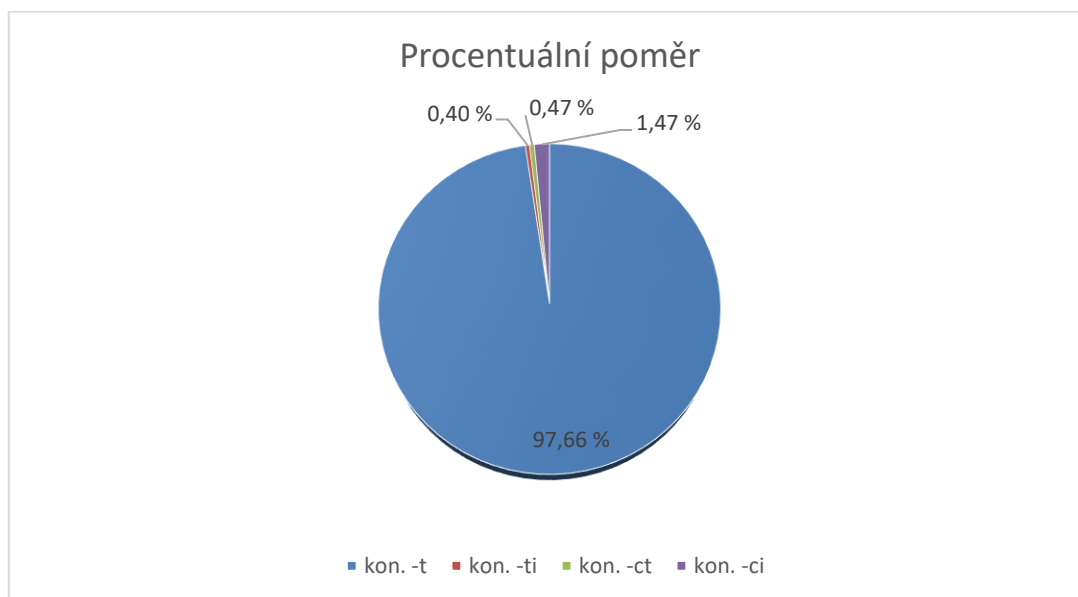
	Počet výskytů
Infinitivy na <i>-t</i> (bez <i>-ct</i>)	1 891 275
Infinitivy na <i>-ct</i>	9 053
Infinitivy na <i>-ti</i>	7 889
Infinitivy na <i>-ci</i>	28 423
Celkem výskytů: 1 936 640	

Tabulka 5: Výskyt podob infinitivní koncovky v korpusu SYN2000 (dostupné z: <http://www.korpus.cz>)

V češtině doložené z let 1990–2000 převládá podle očekávání infinitivy na *-t*. Infinitiv na *-ti* má výskytů o poznání méně (poměr *-t* : *-ti* je skoro 240 : 1, nepočítáme-li infinitivy na *-ct*). Poměr *-ci* : *-ct* je téměř 3 : 1, takže zde stále převládají starší infinitivy

²³⁸ Čermák, F. et al.: SYN2000: žánrově vyvážený korpus psané češtiny [online]. 2000. Dostupné z: <http://www.korpus.cz>.

na *-ci*. Příručky hodnotily tyto tvary většinou jako knižní, vyšší výskyt v psaném jazyce tomu tedy odpovídá. Procentuální poměr vyjadřuje následující *Graf 15*:

Graf 15: Procentuální poměr podob infinitivní koncovky v SYN2010 (<https://www.korpus.cz/>)

Vývoj po roce 2000 v dalších korpusech řady SYN jen potvrzuje ústup *-ti*. V SYN2005 poměr *-t* : *-ti* činí 98 : 1, v SYN2010 298 : 1 a v SYN2015 je to 370 : 1. V SYN2000 ještě převládala koncovka *-ci*, v novějších korpusech se vývoj postupně začíná obracet. V SYN2005 poměr *-ci* : *-ct* činí 2 : 1, v SYN2010 již téměř 1 : 1 a v SYN2015 je už poměr opačný, *-ct* : *-ci* činí 1,5 : 1.

Nejfrekventovanějšími infinitivy na *-t* podle sestupného řazení jsou: *být, mít, dělat, vidět, stát, udělat, jít, dostat, dát, muset*. Nejfrekventovanějšími infinitivy na *-ti* jsou taktéž *býti* a *míti*, dále potom *dáti, státi, jíti, viděti, žíti, psáti, mluvíti* a *čísti*. Nejfrekventovanějšími infinitivy na *-ct* jsou *říct, pomoci, utéct, moct* a *péct*; na *-ci* jsou to *říci, moci, pomoci, utéci* a *napomoci*.²³⁹

Všechny podoby infinitivních koncovek jsme porovnali ještě v korpusu neformální mluvené češtiny ORAL (5 368 392 pozic),²⁴⁰ který spojuje transkribované nahrávky rodilých mluvčích češtiny z let 2002–2011, rozložení mluvčích dle původu není vyváženě, převažuje český původ. Počet výskytů *-t/-ti/-ct/-ci* ukazuje tabulka č. 6 níže.

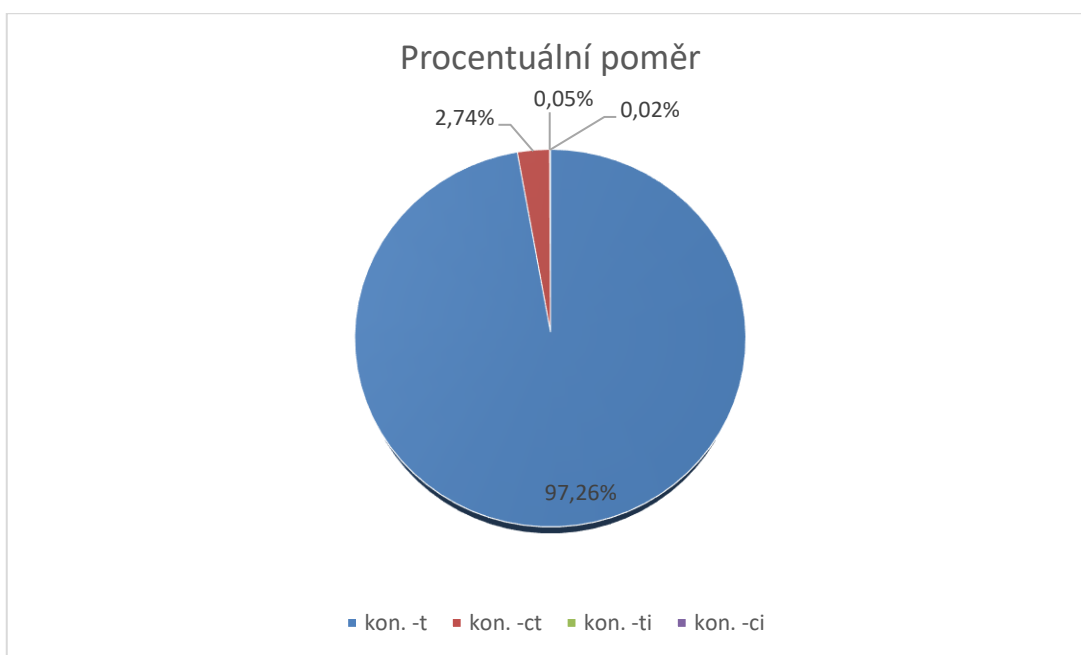
²³⁹ Křen, M. et al.: *SYN2010: žánrově vyvážený korpus psané češtiny* [online]. 2010. Dostupné z: <http://www.korpus.cz>.

²⁴⁰ Koprivová, M. et al.: *ORAL: korpus neformální mluvené češtiny* [online], verze 1 z 2. 6. 2017. 2017. Dostupné z: <http://www.korpus.cz>.

	Počet výskytů
Infinitivy na -t (bez -ct)	95 011
Infinitivy na -ct	2 686
Infinitivy na -ti	50
Infinitivy na -ci	23
Celkem výskytů: 97 770	

Tabulka 6: Výskyt podob infinitivní koncovky v korpusu ORAL (dostupné z: <http://www.korpus.cz>)

Z tabulky vidíme, že opět dominují infinitivy na *-t* a *-ct*. Poměr *-t* : *-ti* je cca 1900 ku 1, zjišťujeme tedy ještě větší rozdíl než v psaných textech (v těch to bylo 298 : 1). U koncovek *-ct* a *-ci* je situace podle očekávání opačná než v textech psaných. Infinitivy na *-ct* výrazně převažují nad infinitivy na *-ci*, a to v poměru 116,78 : 1. Pro přehlednost je níže uveden Graf 17, který znázorňuje procentuální poměr sledovaných koncovek.

Graf 10: Procentuální poměr podob infinitivní koncovky v ORAL (<https://www.korpus.cz/>)

Výskyt koncovek na *-ti* a *-ci* je v mluveném projevu opravdu malý. Odpovídá to tedy jazykovědným příručkám, které infinitivy na *-ci* označují v současnosti za knižní či náležící do vyššího stylu, zatímco *-ti* je koncovka zastaralá a mizející.

6.3 Situace v Našinci

V této podkapitole budeme analyzovat konkurenci podob infinitivní koncovky v *Našinci*. I tady se budeme držet rozdělení na dva podsoubory, na zpravodajství a dopisy

čtenářů. V obou souborech jsme excerpovali všechny doklady infinitivů, abychom mohli porovnat jejich koncovky. Počet výskytů jednotlivých podob infinitivní koncovky *-t/-ti/-ct/-ci* shrnuje *Tabulka 6* níže. Exemplifikaci budeme důsledně uvádět u všech dokladů „příznakových“, tj. u infinitivů na *-ti* a *-ci*.

	Zpravodajství	Dopisy čtenářů
Infinitivy na <i>-t</i> (bez <i>-ct</i>)	93	992
Infinitivy na <i>-ti</i>	23	70
Infinitivy na <i>-ct</i>	0	11
Infinitivy na <i>-ci</i>	4	8
Celkem	120	1 082
Celkový součet: 1 202		

Tabulka 7: Podoba infinitivní koncovky v Našinci

6.3.1 Zpravodajství

Poměr obdob infinitivních koncovek *-t* : *-ti* ve zpravodajství činí cca 4 : 1. Vzorek neobsahuje žádné infinitivy zakončené na *-ct*, ale zato obsahuje 4 infinitivy na *-ci*. V *Tabulce 7* níže je rozložení všech infinitivů končících na *-ti*.

Infinitivy na <i>-ti</i>	Počet výskytů ve zpravodajství
<i>býti</i>	10
<i>dáti/dati</i>	3
<i>začítí</i>	3
<i>jíti</i> a odvozeniny	2
<i>státi</i>	1
<i>doznati</i>	1
<i>udáti</i>	1
<i>převzíti</i>	1
<i>nabýti</i>	1
Celkem: 23	

Tabulka 8: Infinitivy na -ti ve zpravodajství

Nejčastěji z těchto infinitivů se objevuje *býti*, které je ve vzorku 10krát (viz doklady 1–10 níže). Podoba *být* se ve zpravodajství vyskytuje pouze jednou (viz doklad 11). V tomto případě tedy byla až na jednu výjimku užita archaická obdoba.

- (1) 1988: 74/36, s. 1: ...*kteřý byl jmenován s Papežem Jamem Pavlem II., **býti** hlava Dieceze v Rapid City, S. D.*
- (2) 1988: 74/36, s. 1: ...*protože by mohly **býti** hazardní pro malé děti...*
- (3) 1988: 74/40, s. 1: ***Býti** oprávněn, osoba musí bydlet v Texasu,*
- (4) 1988: 74/40, s. 1: ...***býti** hlava domácnosti*
- (5) 1988: 74/40, s. 1: ...***býti** nejméně 65 roků stáří,*
- (6) 1988: 74/40, s. 1: ...***býti** neschopný a mět příjem pod 1988 federální chudoby úrovní...*
- (7) 1988: 74/40, s. 1: ...*platy mají **býti** poslány v zájem „nevinných osob, kteří byli oběti.“*
- (8) 1988: 74/43, s. 1: *Program má **býti** zajímavý, zvláště pro ty, kterých předkové pocházeli z Okresu Lavaca.*
- (9) 1988: 74/44, s. 1: ...*že nemohou **býti** oprávnění pro krmiva program*
- (10) 1988: 74/44, s. 1: ...*nemají **býti** užívány.*
- (11) 1988: 74/44, s. 1: ...*buďto **být** proti tomu, nebo to podporovat.*

Ve vzorku se dále vyskytuje i jedna prefixální odvozenina od *býti* (viz doklad 12 níže). Odvozeniny od *býti* nemají ve zpravodajství doloženu koncovku *-t*.

- (12) 1988: 74/42, s. 1: *Nářizení ... znova **nabýti** olejové lease.*

Tři výskyty mají infinitivy *dáti/dati* (viz doklady 13–15 níže) a *začítí* (viz doklady 16–18). Variantu na *-t* má pouze sloveso *dáti/dati* (viz doklad 19 níže).

- (13) 1988: 74/38, s. 1: ...*věří, že může všechny ty tvrzení **dati** na stranu...*
- (14) 1988: 74/38, s. 1: ...*se očekává **dáti** potřebnou pomoc ku...*
- (15) 1988: 74/42, s. 1: ...***dáti** politickou moc ku vojenskému muži...*
- (16) 1988: 74/41, s. 1: ...*přistáli na tom vojenském letišti **začítí** počítat...*
- (17) 1988: 74/43, s. 1: ...*to jest ten pravý čas **začítí** takový program...*
- (18) 1988: 74/44, s. 1: *Než TDA pomohli George **začítí** pinto fazoli produkci*
- (19) 1988: 74/42, s. 1: ...*abysme ji mohli **dát** zpět pracovat pro stát.*

Posledním infinitivem, který se vyskytuje ve vzorku více než jednou, jsou dvě odvozeniny od *jíti* (doklad č. 20 a 21 níže). Ani ty nemají doloženou variantu na *-t*:

- (20) 1988: 74/39, s. 1: ...*výstřely zbrani mělo **přijíti** od konstrukce místa...*
- (21) 1988: 74/44, s. 1: *Dále řekl, “ty peníze mají **jíti** pro dětské, podobné případy a ne pro nic jiného.”*

Zbytek dokladů se v tomto vzorku vyskytuje jen jednou (doklady 22–24 níže). Z těchto dokladů je zachycena dubleta na *-t* jen u infinitivu *státi* (doklad 25).

- (22) 1988: 74/38, s. 1: ...*tí co se mohou státi dlouhého termínu welfaer (dobra) příjemci...*
- (23) 1988: 74/39, s. 1: ...*jak svolil doznati vinu ku federální banky podvodu obvinění.*
- (24) 1988: 74/42, s. 1: *Narizení převzítí olejové lease*
- (25) 1988: 74/42, s. 1: ...*že nebude stát v cestě příští vojenské pomoci návrhu...*

Jak bylo řečeno, doklady na *-ct* se ve vzorku nevyskytují. Doklady na *-ci* jsou čtyři: dvakrát *zřici* (doklady 26 a 27 níže) a dvakrát *pomoci* (doklady 28 a 29 níže).

- (26) 1988: 74/40, s. 1: ...*zřici se pěti ročního zákona: vyomezení na odměnu.*
- (27) 1988: 74/42, s. 1: ...*kteří se nechcou zřici toho pronajmutí a schovávajíc se za úpadků zákony...*
- (28) 1988: 74/38, s. 1: ...*který má pomoci chudobným lidem se dostat z chudoby skrze práci...*
- (29) 1988: 74/40, s. 1: ...*řekl, že vláda se vynasnaží pomoci rodinám těch, co zahynuli v...*

K podobám infinitivů ještě poznamenáváme, že nářeční tvar *mět/nemět* (vyskytující se hojně i v druhé podskupině) zcela převažuje na úkor spisovné varianty *mít/míti*. Tuto nářeční variantu zachycuje *Český jazykový atlas* skoro na celém území Moravy a ve Slezsku, dubletně pak ještě na Náchodsku, Vysokomýtsku a Jihlavsku.²⁴¹ Podoba je výsledkem tzv. moravské krátkosti (nedošlo tudíž ke změně *ie > i*), navíc může být ovlivněna minulým příčestím slovesa, tedy *měl*.²⁴²

V podskupině se zpravodajstvím tedy můžeme vidět nemalé procentuální zastoupení infinitivů na *-ti*, a to hlavně u frekventovaného slovesa *býti*. U zakončení *-ct/-ci* máme jen velmi málo dokladů.

6.3.2 Dopisy čtenářů

Poměr koncovek *-t* : *-ti* je cca 14 : 1. Doklady na infinitivy končící na *-ti* jsme seřadili podle počtu výskytů v *Tabulce 9* níže.

²⁴¹ Balhar, J.: *Český jazykový atlas IV*. Praha, 2002, s. 508–509.

²⁴² Balhar, J.: *Český jazykový atlas IV*. Praha, 2002, s. 508.

Infinitivy na -ti	Počet výskytů v dopisech
<i>býti</i>	27
<i>jíti</i> a odvozeniny	22
<i>vzíti</i>	4
<i>píti</i> a odvozeniny	4
<i>míti</i>	2
<i>viděti</i>	2
<i>začítí</i>	2
<i>dáti</i>	1
<i>mluviti</i>	1
<i>žíti</i>	1
<i>obrátití se</i>	1
<i>naléztí</i>	1
<i>koupiti</i>	1
<i>přibrati</i>	1
<i>jeti</i>	1
Celkem: 71	

Tabulka 9: Infinitivy na -ti v dopisech

Jednotlivé infinitivy jsme rozdělili do skupin podle četnosti výskytu a podle toho, jestli mají infinitivní obdoby končící na -t. Nejpočetnější je infinitiv *býti* s 27 doklady níže:

- (1) 1988: 74/36, s. 5: ...byl zvolen **býti** člen Elektrické Spol. Rady Direktorů...
- (2) 1988: 74/36, s. 6: Paní Brandenský nemohla **býti** přítomná její dcery pohřbu...
- (3) 1988: 74/36, s. 6: Jezdila jsem tam za ním každý den, jen s ním **býti**,
- (4) 1988: 74/36, s. 6: na noc jsem zjedнала ošetřovatelku **býti** s ním.
- (5) 1988: 74/36, s. 2: Když jsem musil **býti** v stanici ve dvanáct hod...
- (6) 1988: 74/36, s. 4: ...**má býti** postavené blízko průmyslového parku...
- (7) 1988: 74/36, s. 5: Byl zvolen **býti** člen Elektrické spol. Rady direktorům
- (8) 1988: 74/37, s. 6: ...nemůže **býti** lepší.
- (9) 1988: 74/38, s. 2: ...**a má býti** více.
- (10) 1988: 74/38, s. 2: Možná si to někdy domyslím jinak, než to **má býti**...
- (11) 1988: 74/38, s. 4: ...že hotline ukázal **býti** populární v minulosti.
- (12) 1988: 74/38, s. 5: ... **býti** každý den na Mši svaté a jiných pobožnostech.
- (13) 1988: 74/39, s. 4: ...**tak si jen zaplakat a býti** Pánu Bohu vděčná...
- (14) 1988: 74/39, s. 7: ...**bylo to radostné býti** s příbuznými.
- (15) 1988: 74/40, s. 2: ...**ale můžem býti** rádi, že aspoň nějaké zrní bude...

- (16) 1988: 74/41, s. 4: **Býti** opráveň pro tuto úctu...
- (17) 1988: 74/41, s. 4: ...po mnoho roků a **býti** dobře známá v okolí.
- (18) 1988: 74/41, s. 6: ...ale mohlo by jich **býti** více.
- (19) 1988: 74/41, s. 6: *Ted' ještě ty přeškolené ženské, by chtěly **býti** knězem.*
- (20) 1988: 74/41, s. 6: ...že každý chce **býti** papežem.
- (21) 1988: 74/41, s. 3: *Máme za co **býti** vděční.*
- (22) 1988: 74/41, s. 3: ...byli pozváni graduanti Brazos vyšší školy **býti** přítomní Mše Sv. Dp...
- (23) 1988: 74/42, s. 2: ...měla jsem to potěšení **býti** na svatbě naší vnučky...
- (24) 1988: 74/43, s. 4: *Ty čepice měly **býti** na prodej aspoň tři měsíce dříve...*
- (25) 1988: 74/44, s. 2: ...který má **býti** vysvěcen za dva roky.
- (26) 1988: 74/44, s. 3: ...když chtěla všude **býti** a mluvit s lidíme.
- (27) 1988: 74/45, s. 5: ...brzy bude dovoleno, aby kněží mohli **býti** ženatí.

Dubleta *být* má o něco více výskytů, a to 31 (viz doklady 28–58 níže). V otištěné podobě dopisů od čtenářů je tedy poměr *být/býti* skoro vyrovnaný, činí cca 1 : 1.

- (28) 1988: 74/36, s. 6: ...ale já jsem musila **být** pryč v ten čas
- (29) 1988: 74/36, s. 2: *Začíná **být** pozdě, tak čas jít ležet.*
- (30) 1988: 74/36, s. 2: *Mají tady **být** někteří od FAA to vše vyšetřit...*
- (31) 1988: 74/36, s. 2: ...tak ty kapky byly velké, že nemusel **být** moc dlouho...
- (32) 1988: 74/36, s. 2: ...tak mne to nebylo možné tam **být**.
- (33) 1988: 74/36, s. 2: ...tak nemohu všude **být**.
- (34) 1988: 74/37, s. 2: *Když já na tom nemohu **být** přítomná...*
- (35) 1988: 74/37, s. 5: ...její manžel musil **být** v lázních 6 měsíců...
- (36) 1988: 74/37, s. 4: *Tatičku, chtěl bych s tebou **být**...*
- (37) 1988: 74/38, s. 3: ...a děti musili **být** zpět v neděli...
- (38) 1988: 74/38, s. 3: ...neb já nechci **být** bez Našince.
- (39) 1988: 74/39, s. 7: ...**být** v posteli.
- (40) 1988: 74/40, s. 3: ...ale správně mělo **být** Charles Nicely...
- (41) 1988: 74/40, s. 4: ...obrázky jsou jak mají **být**.
- (42) 1988: 74/41, s. 4: *Jestli začne **být** moc horko...*
- (43) 1988: 74/41, s. 5: *Calvin a Mildred mají **být** v Round Rock v neděli...*
- (44) 1988: 74/41, s. 5: ...že by mohli **být** i nějaké výtržnosti.
- (45) 1988: 74/41, s. 5: *Nic jich to nestojí **být** na T.V.*
- (46) 1988: 74/41, s. 6: ...ale jak začínaly **být** červené...
- (47) 1988: 74/41, s. 5: ...jak má **být**.
- (48) 1988: 74/42, s. 3: ...že se snaží **být** dobrým pastýřem svým ovečkám.
- (49) 1988: 74/42, s. 5: *Začíná **být** pozdě...*
- (50) 1988: 74/42, s. 6: ...když všechno musí **být** zavřené.
- (51) 1988: 74/43, s. 4: ...a **být** asi 30 roků mladší...
- (52) 1988: 74/43, s. 4: ...že by to mělo **být** v okresu...
- (53) 1988: 74/44, s. 3: ...musí **být** slušně oblečený...
- (54) 1988: 74/44, s. 3: ...nesměla tam dlouho **být**...

- (55) 1988: 74/45, s. 3: ...*kde musil **být** rychle operovaný na mozek.*
 (56) 1988: 74/45, s. 4: ...*také měl **být** zachován...*
 (57) 1988: 74/45, s. 4: ...*začíná **být** pozdě...*
 (58) 1988: 74/45, s. 5: ...*ženské chtějí **být** knězema.*

Dalšími početnějšími infinitivy jsou *jíti* a jeho odvozeniny (viz doklady 59–80 níže).

- (59) 1988: 74/36, s. 6: *Potom musila zase **jíti** k neurotic. lékaři v Kalifornii...*
 (60) 1988: 74/36, s. 4: *Plánuje **jíti** do Koleje na podzim.*
 (61) 1988: 74/37, s. 3: *Snad prvního ledna začnem **jíti** nazpátek.*
 (62) 1988: 74/38, s. 3: ... *musí daleko **jíti** venku a budovy jsou velké...*
 (63) 1988: 74/38, s. 4: ...*bych měl ten týden **jíti** k lékaři...*
 (64) 1988: 74/38, s. 5: ...*ale musím si vždy **najíti** šoféra a někdy nemůže.*
 (65) 1988: 74/38, s. 6: *Také se tam chci **jíti** podívat a něco aspoň darovat.*
 (66) 1988: 74/39, s. 6: ...*napřed musila **jíti** do lesa pro haluze...*
 (67) 1988: 74/40, s. 3: ...*že musí **jíti** do druhé osady.*
 (68) 1988: 74/41, s. 2: *Dosud nemohu **vynajíti**, proč...*
 (69) 1988: 74/41, s. 6: ...*a bažantí už ví, kde mají **jíti** na vodu.*
 (70) 1988: 74/41, s. 6: ...*nemusíš **jíti** ku zpovědi.*
 (71) 1988: 74/41, s. 6: *Kněz mu řekl, že ku zpovědi nemusí **jíti**.*
 (72) 1988: 74/41, s. 3: ...*ty přehánky nějak zapomněly **přijíti**...*
 (73) 1988: 74/42, s. 5: *Začíná být pozdě, tak čas **jíti** ležet.*
 (74) 1988: 74/43, s. 2: *Potom nemohli **najíti** pravý lék...*
 (75) 1988: 74/43, s. 3: ...*prve nebyl kodak, jen musil **zajíti** ku fotografistovi.*
 (76) 1988: 74/43, s. 5: ...*není ani třeba **jíti** dojit krávy.*
 (77) 1988: 74/44, s. 4: *Měl jsem nesnáz zde **najíti** český časopis, ku čtení.*
 (78) 1988: 74/44, s. 6: ...*a bylo dobré trochu se **projíti** po městě...*
 (79) 1988: 74/45, s. 3: *Bylo to veliké potěšení pro Sestru, se **sejít** se svým bývalým školákem.*
 (80) 1988: 74/45, s. 4: ...*že nejsme nucení **jíti** na Mši sv.*

Podoba *jít* a její odvozeniny s infinitivem *-t* mají 15 výskytů (viz doklady 81–95 níže). V tomto případě tedy tvar na *-ti* převažuje a to v poměru cca 1,5 : 1.

- (81) 1988: 74/36, s. 2: *Začíná být pozdě, tak čas **jít** ležet.*
 (82) 1988: 74/37, s. 4: ...*akorát jak jsem se chystal **odejít** z domů...*
 (83) 1988: 74/37, s. 4: *Veřejnost může **přijít** si zatančit...*
 (84) 1988: 74/38, s. 4: ...***najít** si obchodníky...*
 (85) 1988: 74/38, s. 4: ...*a on se akorát chystal **odejít**...*
 (86) 1988: 74/39, s. 3: ...*aby jsme se mohli všeci ve spolek **sejít**...*
 (87) 1988: 74/39, s. 7: *Syn musí **jít** do práce pět dní v týdnu...*
 (88) 1988: 74/39, s. 6: ...*a my jsme nemohli **najít**, co si obléct...*
 (89) 1988: 74/40, s. 4: ...***jít** koupit nové baterie....*

- (90) 1988: 74/40, s. 4: ...*a jsem musel od toho odejít*...
- (91) 1988: 74/41, s. 3: ...*a jít na své místo*.
- (92) 1988: 74/42, s. 2: ...*jestli mohu vyjít ven*...
- (93) 1988: 74/43, s. 2: *Lékaři nemohli vynajít, co zaviňuje moje bolesti*.
- (94) 1988: 74/45, s. 4: ...*jeden musí jít do kostela*...
- (95) 1988: 74/45, s. 4: ...*tak čas jít ležet*.

Následují infinitivy na *-ti*, které se ve vzorku vyskytují více než jednou a nemají doloženy žádné ekvivalenty na *-t*: *píti* a odvozeniny (doklady 96–99 níže), *vzíti* (doklady 100–103 níže) a *začítí* (doklady 104 a 105 níže).

- (96) 1988: 74/37, s. 5: ...*a chtěl něco píti*...
- (97) 1988: 74/42, s. 7: ...*Majka svolila nepíti víno ten večer*...
- (98) 1988: 74/43, s. 3: *Tam se můžete napíti 12 procentního Plzeňského piva a pojíst misku guláše*.
- (99) 1988: 74/44, s. 5: ...*že pojedem aspoň páru těch chladných vypíti*...
- (100) 1988: 74/38, s. 3: *Tak jestli držíte na to, abyste se dala vzíti na obrázky, tak mě nějaké pošlete*.
- (101) 1988: 74/42, s. 6: ...*ale musí si to vzíti pomaly a hodně odpočívat*.
- (102) 1988: 74/43, s. 6: *její kamarádky musily vzíti práci*...
- (103) 1988: 74/45, s. 5: ...*musíme to vzíti jak se to dá*...
- (104) 1988: 74/37, s. 3: ...*ale z kterého konce začítí*.
- (105) 1988: 74/44, s. 2: *Nevím kde začítí*...

Další skupinou jsou infinitivy, které mají jen jeden výskyt a taktéž nemají doložen ekvivalent na *-t*, to jsou *žíti* (doklad 106 níže), *obrátití* (doklad 107 níže), *nalézti* (doklad 108 níže) a *přibrati* (doklad 109 níže).

- (106) 1988: 74/40, s. 6: *Černoši chtěou bez práce žíti*...
- (107) 1988: 74/41, s. 3: ...*složit ruce a obrátiti se a jít na své místo*.
- (108) 1988: 74/42, s. 7: ...*nevím jak je nalézti jinak, než skrz váš časopis*.
- (109) 1988: 74/45, s. 2: ...*a přibrati gasolin*.

Infinitiv *viděti* má jen dva výskyty (doklad 110 a 111 níže), zato jeho obdoba na *-t* jich má 16 (1988: 74/36, s. 2; 1988: 74/36, s. 4; 1988: 74/38, s. 3; 1988: 74/39, s. 5; 1988: 74/39, s. 7; 1988: 74/39, s. 7; 1988: 74/42, s. 2; 1988: 74/44, s. 6; 1988: 74/44, s. 6; 1988: 74/45, s. 2; 1988: 74/45, s. 2; 1988: 74/45, s. 2; 1988: 74/45, s. 2; 1988: 74/45, s. 2; 1988: 74/45, s. 6; 1988: 74/45, s. 7).

- (110) 1988: 74/36, s. 5: *Ani viděti jej nemohu*...
- (111) 1988: 74/45, s. 2: ...*nebylo viděti daleko do modravých údolí*...

Ojedinelými infinitivy na *-ti*, jejichž obdoba na *-t* je jinak ve vzorku frekventovaná, jsou *míti* (doklad 112 a 113 níže), *mluviti* (doklad 114), *koupiti* (doklad

115), *jeti* (doklad 116) a *dáti* (doklad 117). Dubleta *mluvit se* ve vzorku vyskytuje 10krát,²⁴³ *koupit* 8krát,²⁴⁴ *jet* 23krát²⁴⁵ a *dát* 19krát.²⁴⁶ Obdoba *míti* nemá dubletní infinitiv *mít*, ale *mět* (s negací *nemět*), který má v dopisech čtenářů 86 výskytů. Ve vzorku se vyskytuje ještě podobný doklad – obdoba *chtět*, ta má ale jen jeden výskyt.

- (112) 1988: 74/39, s. 7: *Na ... shromáždění se rozhodli mít receptů knížku...*
 (113) 1988: 74/40, s. 5: *Jsme pyšní, jí mít v naší obci.*
 (114) 1988: 74/36, s. 5: *O hlasu tu darmo mluvit.*
 (115) 1988: 74/45, s. 2: *Zastavily jsme u obchodu, něco si koupit...*
 (116) 1988: 74/42, s. 2: *Jen jsem litovala, že můj manžel nemohl jeti s námi...*
 (117) 1988: 74/44, s. 4: *Také bych si přál dáti tuto část mého dědictví dále mojim dětem.*

Dále uvedeme poměry u infinitivních koncovek *-ct/-ci*, počet výskytů představuje *Tabulka 10*. Celkový poměr *-ct* : *-ci* je 11 : 8, dokladů je příliš málo na přesvědčivější závěry. Nářeční slezský infinitiv na *-c'/-č* se ve vzorku nevyskytuje vůbec.

Infinitivy na <i>-ct</i>	Počet výskytů v dopisech
odvozeniny od <i>moct</i>	5
<i>obléct</i>	3
<i>péct</i>	3
Celkem: 11	
Infinitivy na <i>-ci</i>	Počet výskytů v dopisech
<i>řici</i>	6
<i>moci</i>	1
<i>obléci</i>	1
Celkem: 8	
Celkový počet <i>-ct/-ci</i>: 19	

Tabulka 10: Infinitivy na -ct/-ci v dopisech

²⁴³ Doklady jsou na těchto místech: 1988: 74/36, s. 6; 1988: 74/37, s. 2; 1988: 74/39, s. 5 – 3x; 1988: 74/39, s. 7; 1988: 74/40, s. 2; 1988: 74/40, s. 5; 1988: 74/42, s. 2; 1988: 74/43, s. 5; 1988: 74/43, s. 3 – 3x; 1988: s. 7 74/45, s. 3.

²⁴⁴ Doklady jsou na těchto místech: 1988: 74/37, s. 3; 1988: 74/39, s. 6 – 2x; 1988: 74/40, s. 4; 1988: 74/40 s. 6; 1988: 74/43, s. 3; 1988: 74/44, s. 4, 1988: 74/44, s. 5; 1988: 74/44, s. 6.

²⁴⁵ Doklady jsou na těchto místech: 1988: 74/39, s. 7; 1988: 74/40, s. 5; 1988: 74/40, s. 6; 1988: 74/41, s. 4; 1988: 74/41, s. 5; 1988: 74/41, s. 6; 1988: 74/41, s. 2; 1988: 74/41, s. 3; 1988: 74/41, s. 3; 1988: 74/41, s. 5; 1988: 74/41, s. 5; 1988: 74/44, s. 3; 1988: 74/44, s. 4; 1988: 74/44, s. 4; 1988: 74/44, s. 5; 1988: 74/44, s. 6; 1988: 74/44, s. 6; 1988: 74/44, s. 5; 1988: 74/44, s. 5; 1988: 74/44, s. 5; 1988: 74/45, s. 4; 1988: 74/45, s. 7; 1988: 74/45, s. 3.

²⁴⁶ Doklady jsou na těchto místech: 1988: 74/36, s. 3; 1988: 74/37, s. 5; 1988: 74/37, s. 6; 1988: 74/37, s. 3; 1988: 74/37, s. 2; 1988: 74/38, s. 3; 1988: 74/39, s. 2; 1988: 74/39, s. 2; 1988: 74/39, s. 4; 1988: 74/39, s. 2; 1988: 74/39, s. 7; 1988: 74/39, s. 2; 1988: 74/40, s. 6; 1988: 74/40, s. 6; 1988: 74/41, s. 5; 1988: 74/43, s. 3; 1988: 74/43, s. 4; 1988: 74/44, s. 4; 1988: 74/45, s. 7.

Odvozeniny od *mocť* se vyskytují v dopisech výhradně se zakončením *-ct* (doklady 118–122 níže), stejně tak sloveso *pěct* (doklady 123–125 níže). Sloveso *oblěct* (doklady 126–128 níže) má jeden doklad dublety na *-ci* (doklad 129).

- (118) 1988: 74/36, s. 6: *Tentokrát jsem mu nemohla **pomocť**...*
- (119) 1988: 74/39, s. 3: *...něco jím **vypomocť**.*
- (120) 1988: 74/40, s. 6: *...kamarád si je vzal k sobě, jím **výpomocť**...*
- (121) 1988: 74/42, s. 3: *Jenom Pán Bůh může **pomocť**.*
- (122) 1988: 74/45, s. 6: *...jestli mohl někomu **pomocť**...*
- (123) 1988: 74/40, s. 6: *...a **pěct**, když je skoro horko.*
- (124) 1988: 74/39, s. 2: *...dám to **pěct**...*
- (125) 1988: 74/39, s. 2: *...a pak **pěct**...*
- (126) 1988: 74/39, s. 6: *...neví, co si **oblěct**...*
- (127) 1988: 74/39, s. 6: *...co si **oblěct**...*
- (128) 1988: 74/44, s. 3: *...a musila **oblěct** kabátek...*
- (129) 1988: 74/44, s. 3: *...jak se mají **oblěci**...*

Ze zbylých dokladů na *-ci* má jeden výskyt sloveso *moci* (doklad 130 níže). Varianta s *-ci*, která převažuje s 6 výskyty, je infinitiv *řici* (viz doklady 131–136 níže).

- (130) 1988: 74/36, s. 3: *Nevím, jestli se budou **moci** všichni dostavit...*
- (131) 1988: 74/37, s. 6: *...a nedal si **řici**...*
- (132) 1988: 74/37, s. 4: *...já jsem ti zapomněla **řici**...*
- (133) 1988: 74/40, s. 6: *Tak kdo může **řici**...*
- (134) 1988: 74/40, s. 3: *...když nemůže nic **řici**...*
- (135) 1988: 74/42, s. 5: *Letos asi budu musit **řici**...*
- (136) 1988: 74/45, s. 5: *...tak tomu Donald musím **řici**...*

Tak jako v první podskupině, i v dopisech čtenářů můžeme vidět, že koncovka *-ti* je v porovnání s psanými i mluvenými korpusy češtiny poměrně stále živá, zdá se, že zejména u častých sloves *býti*, *jíti*. U infinitivů na *-ct/ci* nemáme dostatek dokladů pro srovnání, obě varianty jsou zastoupeny zhruba v rovnováze.

6.4 Závěry

Z jazykovědných příruček a korpusového srovnání vyplynulo, že v současné češtině na mateřském území koncovka *-t* již téměř zcela převážila nad archaickou podobou *-ti*. Zakončení *-ct* je užíváno v mluveném projevu skoro výhradně (ve srovnání s *-ci*), v psaném textu je však zhruba stejně časté jako postupně ustupující *-ci*.

Ve vybraném vzorku *Našince* sice stále převažuje koncovka *-t*, nicméně infinitivy na *-ti* zde mají vyšší poměrný výskyt než v korpusu současné psané češtiny.

Zatímco v psané češtině na mateřském území je poměr *-t* : *-ti* (SYN2000, tj. texty z 90. let 20. století) cca 240 : 1 a v mluvené (ORAL) cca 1900 : 1, v *Našinci* v našem vzorku z roku 1988 je to cca 4 : 1 (zpravodajství) a 14 : 1 (dopisy čtenářů), tj. zastoupení *-ti* v *Našinci* je řádově vyšší než v češtině na mateřském území zmapované korpusy.

Ve zpravodajství *Našince* jsou infinitivy na *-ti* (ve srovnání s *-t*, odhlédnuto od *-ct*) statisticky významně častější než v dopisech čtenářů, přestože je podskupina s dopisy menší. Statistickou významnost potvrzuje chí-kvadrát test, který měří, jestli máme k dispozici dostatečné množství dat, abychom výsledek srovnání souborů s různou četností mohli prohlásit s jistou pravděpodobností za signifikantní, nenáhodný. V poměru dvou skupin (zpravodajství a dopisy) nám vyšlo, že p na hladině 0,05 je menší než 0,01: $\chi^2(1, N = 1178) = 25,1968, p < 0,00001$,²⁴⁷ tedy výsledek je signifikantní. V dopisech jsou tak infinitivy na *-t* ve srovnání s infinitivy na *-ti* a v porovnání se souborem zpravodajství prokazatelně častější. Relativně větší zastoupení *-ti* ve zpravodajství může být zřejmě způsobeno jednotnou redakční úpravou a snad vytvořením jakéhosi pseudostandardu (srov. výraznou převahu podoby *býti*); obdobnou situaci jsme pozorovali i v případě předložek *k/ke/ku*.

Poměrně vysoká míra uchování infinitivní koncovky *-ti* je pravděpodobně dědictvím z češtiny v době odchodu mluvčích z českého území, zároveň se však jedná v tehdejší psané češtině o podobu standardní. Jak popisovaly příručky, infinitivy na *-t* se v češtině vyskytovaly hojně již v 19. století (přesný stav v mluvené češtině přitom nejde zjistit), ale do spisovné češtiny pronikly až v první polovině století dvacátého. V jazyku *Našince*, v němž převažují ve zkoumaném vzorku roku 1988 infinitivy na *-t* v dopisech čtenářů i ve zpravodajství, se však *-ti* stále zachovalo v relativně větší míře než v současné češtině. I zde bychom mohli teoreticky očekávat, podobně jako u předložek *k/ke/ku*, nářeční varianty, koncovky *-c*, *-č*, *-t'* se však ve vzorku nevyskytují.

Pokud jde o infinitivy na *-ci/-ct*, nemáme z excerptce dostatek dokladů na spolehlivější srovnání se současnou češtinou na mateřském území. Infinitivy na *-cti* v *Našinci* nejsou doloženy.

²⁴⁷ Test proveden pomocí *Social Science Statistics*, dostupné z: <https://www.socscistatistics.com/tests/chisquare/default2.aspx>.

7. Podoba 3. os. sg. *jest/je*

Posledním z rozebíraných jevů je podoba 3. os. sg. indikativu přezenta slovesa *být*, pro kterou existují dva spisovněčeské tvary: standardní *je* a pak *jest*. V následujících kapitolách se opět zaměříme na dubletu *je/jest* v jazykovědných příručkách a poté budeme sledovat její vývoj podle korpusových dat. Nakonec přejdeme k situaci ve vybraném vzorku *Našince* a ke srovnání se stavem zjištěným pro češtinu na mateřském území.

7.1 Distribuce podob *jest/je* podle jazykovědných příruček

Sloveso *být* patří mezi atematická slovesa – osobní koncovky byly připojovány přímo ke kořeni. Ve 3. os. sg. byla v psl. koncovka **-tb*,²⁴⁸ jejíž kontinuant se objevuje ve tvaru *jest* ve staré češtině.²⁴⁹ Je to jediný tvar ve staré češtině s dochovanou koncovkou *-t* v 3. os. sg.²⁵⁰ Vedle *jest* je doloženo ve staré češtině také *jesti*,²⁵¹ v rané nové češtině zřídka i nesprávné *jest'*.²⁵² Od 14. století se objevují i doklady zkrácené formy *je*.²⁵³ Ve spisovné češtině v první polovině 20. století je již častější tvar *je*.²⁵⁴ Tvar *jesti* byl na konci 19. století podle Gebauera užíván v „dikci velebné“.²⁵⁵

K nářečním modifikacím dublety *je/jest* se mluvnice, až na Trávníčkovu, nevyjadřují. Trávníček se zmiňuje o podobě *jest'*, která se místy objevuje v lašských nářečích (a také v tzv. sotáčtině na Slovensku).²⁵⁶ Nářeční obměny tvaru slovesa *být* v 3. os. sg. indikativu přezentu nejsou uvedeny ani v *Českém jazykovém atlase*. Pro 1. os. sg. však uvádí nářeční *já jest*, které bylo zaznamenáno ve dvou bývalých českých obcích Velké Petrovice a Křenovice, jež jsou nyní na polské straně. Oblast patří k lašským nářečím.²⁵⁷ Z další dialektologické literatury se o *jest* zmiňuje i Bartoš a Bělič. Bartoš

²⁴⁸ Kosek, P.: *Vývoj českého přezentu*. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. 2017. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/VÝVOJ_ČESKÉHO_PŘEZENTU.

²⁴⁹ Lamprecht, A. – Šlosar, D. – Bauer, J.: *Historická mluvnice češtiny*. Praha, 1986, s. 235.

²⁵⁰ Trávníček, F.: *Historická mluvnice československá: úvod, hláskosloví a tvarosloví*. Praha, 1935, s. 377.

²⁵¹ Tamtéž, s. 419.

²⁵² Gebauer, J.: *Historická mluvnice jazyka českého, Díl III, Tvarosloví, II. Časování*. Praha, 1958, s. 415.

²⁵³ Kosek, P.: *Vývoj českého přezentu*. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. 2017. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/VÝVOJ_ČESKÉHO_PŘEZENTU.

²⁵⁴ Trávníček, F.: *Historická mluvnice československá: úvod, hláskosloví a tvarosloví*. Praha, 1935, s. 420.

²⁵⁵ Gebauer, J.: *Historická mluvnice jazyka českého, Díl III, Tvarosloví, II. Časování*. Praha, 1958, s. 415.

²⁵⁶ Trávníček, F.: *Historická mluvnice československá: úvod, hláskosloví a tvarosloví*. Praha, 1935, s. 420.

²⁵⁷ Balhar, J.: *Český jazykový atlas IV*. Praha, 2002, s. 604–605.

uvádí *jesy* a *jest* pro Benešovsko a výhradní *jest* pro Opavsko,²⁵⁸ Bělič zmiňuje kolísavý výskyt *jest* pro 3. os. sg. v polsko-českém smíšeném pruhu a omezeně v přílehlé části slezského nářečí po pravém břehu horního toku Ostravice.²⁵⁹ Pro východolašská nářečí uvádí dubletu *je/jest* v polovině 20. století Kellner.²⁶⁰ Naopak Lamprecht v polovině 20. století u středoopavského nářečí zachytil pouze *je*.²⁶¹

Jazykovědné příručky první poloviny 20. století jako hlavní soudobý tvar spisovné češtiny uvádějí *jest*.²⁶² Dodávají však, že „[...] místo *jest* bývá *je* (koncovka *-st* odsunuta); jindy pak bývá *jesti* (v řeči velebné).“²⁶³ V nejvyšším stylu se tedy užíval tvar *jesti*. V pozdějších přepracovaných vydáních Gebauerovy mluvnice (1914 a 1926) zmínka o *jesti* není.²⁶⁴ Trávníčkova mluvnice z roku 1941 již *je* uvádí jako tvar běžný, naopak *jest* je běžné jen v některých spojeních jako *to jest* a *tak jest*, jako knižní je uvedeno *jesti'* (tzn. *neboť je, jeť*).²⁶⁵

Po roce 1945 se situace začíná měnit a *jest* je hodnoceno stále výrazněji jako tvar periferní. Popis *jest* se v Trávníčkově mluvnici z roku 1951 nijak neliší od starší mluvnice z roku 1941.²⁶⁶ Naproti tomu Havránek – Jedlička již *jest* hodnotí jako tvar zastaralý či knižní, který se zpravidla užívá jen ve spojeních *to jest* (*tj.*) a *tak jest*. Na rozdíl od ostatních tvarů slovesa *být* se *jest* neuvádí ve složených tvarech.²⁶⁷ Tzv. akademická mluvnice češtiny taktéž popisuje *jest* jako tvar zastaralý, spojení *to jest/tj.* je hodnoceno jako knižní.²⁶⁸

V novějších příručkách se situace nemění, ve všech je jako standardní tvar uváděno *je*. *Mluvnice současné češtiny* hodnotí *jest* jako zastaralé a zachovalé pouze v *to*

²⁵⁸ Bartoš, F.: *Dialektologie moravská I*. Praha, 1886, s. 131.

²⁵⁹ Bělič, J.: *Nástin české dialektologie*. Praha, 1972, s. 201.

²⁶⁰ Kellner, A.: *Východolašská nářečí I*, Praha, 1946, s. 199.

²⁶¹ Lamprecht, A.: *Středoopavské nářečí*, Praha, 1953, s. 66.

²⁶² Srov. Gebauer, J.: *Mluvnice česká pro školy střední a ústavy učitelské*. Praha, 1905, s. 160; Ertl, V. – Gebauer, J.: *Gebauerova Mluvnice česká pro školy střední a ústavy učitelské I. Hláskosloví, nauka o slově*. Praha, 1914, s. 236; Ertl, V. – Gebauer, J.: *Gebauerova Mluvnice česká pro školy střední a ústavy učitelské I. Hláskosloví, nauka o slově*. Praha, 1926, s. 268.

²⁶³ Gebauer, J.: *Mluvnice česká pro školy střední a ústavy učitelské*. Praha, 1905, s. 160.

²⁶⁴ Srov. Ertl, V. – Gebauer, J.: *Gebauerova Mluvnice česká pro školy střední a ústavy učitelské I. Hláskosloví, nauka o slově*. Praha, 1914, s. 236; Ertl, V. – Gebauer, J.: *Gebauerova Mluvnice česká pro školy střední a ústavy učitelské I. Hláskosloví, nauka o slově*. Praha, 1926, s. 268.

²⁶⁵ Trávníček, F.: *Stručná mluvnice česká*. Praha, 1941, s. 119.

²⁶⁶ Srov. Trávníček, F.: *Stručná mluvnice česká*. Praha, 1941, s. 119; Trávníček, F.: *Mluvnice spisovné češtiny, díl I*. Praha, 1951, s. 500.

²⁶⁷ Havránek, B., Jedlička, A.: *Česká mluvnice*. Praha, 1981, s. 300.

²⁶⁸ *Mluvnice češtiny 2. Tvarosloví*. Praha, 1986, s. 493.

jest a *tak jest*,²⁶⁹ PMČ hodnotí *jest* jako knižní.²⁷⁰ *Mluvnice současné češtiny* zmiňuje historické složené tvary s *jest* pro minulý čas, např. (on) *jest psal*.²⁷¹ V dnešní češtině se však v minulém času 3. os. sg. a pl. tvar slovesa *být* složených tvarů neúčastní.²⁷² Čechová uvádí, že *jest* má pouze existenciální význam, např. *Bůh jest*, a je zcela knižní.²⁷³ IJP ani Štícha se k rozdílnosti užití tvarů nevyjadřují.²⁷⁴

Tvar *jest* je tedy od 40. let 20. století hodnocen mluvnickými příručkami jako ustupující, knižní, periferní, oporu v nářečích na území dnešní České republiky měl zejména v lašské nářeční skupině včetně česko-polského smíšeného pruhu. Delší životnost si uchoval v podstatě jen ve spojeních *to jest*, *tak jest*.

7.2 Distribuce *jest/je* ve vybraných korpusech češtiny

Před samotnou analýzou situace v *Našinci* srovnáme korpusová data týkající se podoby 3. os. sg. indikativu přítomnosti slovesa *být*, tedy *je* versus *jest* (včetně složených tvarů, do nichž *jest/je* vstupuje). Nejdříve se budeme zabývat diachronním vývojem a poté synchronní situací současné češtiny (po roce 1989).

Sledování diachronního vývoje v korpusu komplikuje polysémie tvaru *je*, který je totožný jak pro zájmena *ono* a *oni* v akuzativu, tak pro 3. os. sg. indikativu přítomnosti slovesa *být* (a složených tvarů slovesných, do nichž vstupuje).²⁷⁵ Z toho důvodu není možné přesvědčivě srovnat diachronní vývoj dublety *je* a *jest* v aplikaci SyD. Pomocí dotazu v CQL však bylo možné porovnat situaci v korpusu *Staročeské a středněčeské textové banky*, která se skládá z textů z období mezi lety 1300 až 1800.²⁷⁶ Pro sloveso *je* jsme tak zadali tento dotaz: [word="je" & lemma="být"]. Tvar *je* se v tomto korpusu vyskytuje 9 567krát a *jest* 89 869krát, tzn. poměr *jest* : *je* činí zhruba 9 : 1. Dále se zde vyskytuje 136 dokladů na *jesti*.

²⁶⁹ Cvrček, V.: *Mluvnice současné češtiny I. Jak se píše a jak se mluví*. Praha, 2015, s. 267.

²⁷⁰ Karlík, P., Nekula, M., Rusínová, Z., Grepl, M.: *Příruční mluvnice češtiny*. Praha, 2008, s. 332.

²⁷¹ Cvrček, V.: *Mluvnice současné češtiny I. Jak se píše a jak se mluví*. Praha, 2015, s. 241.

²⁷² Cvrček, V.: *Mluvnice současné češtiny I. Jak se píše a jak se mluví*. Praha, 2015, s. 241.

²⁷³ Čechová, M. a kol.: *Čeština – řeč a jazyk*. Praha, 2002, s. 241.

²⁷⁴ Být. In: *Internetová jazyková příručka*. [online]. 2020. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz>.

Štícha, F.: *Velká akademická gramatika češtiny*. Praha, 2018.

²⁷⁵ Rozdíl v auxiliárech u opisného pasiva (*jest/je dělán*) proti samostatnému (existenciálnímu) *jest/je* zanedbáváme.

²⁷⁶ *Staročeská textová banka* [online]. Verze dat 1.1.13. Dostupné z: https://korpus.vokabular.ujc.cas.cz/first_form?corpname=STB-1.1.13.1.

V dosud neveřejném korpusu 19. století²⁷⁷ v rámci *Českého národního korpusu* jsme taktéž vyhledávali pomocí dotazů [word="je" & lemma="být"] a [word="jest" & lemma="být"]. Zde již převažuje výskyt *je* (80 718 výskytů) nad *jest* (49 011 výskytů). Tento korpus je sice nevyvážený, ale orientačně nám vychází poměr *je* : *jest* skoro 2 : 1.

Pro češtinu blízkou sledovanému ročníku *Našince* jsme jako bázi vybrali vyvážený korpus psané češtiny SYN2000 (120 908 724 pozic), který je tvořen texty z let 1990 až 2000.²⁷⁸ Stejně jako v předchozím korpusu jsme srovnali podobu *je* a *jest*. Abychom zamezili záměně tvaru *je* s totožnými zájmeny, specifikovali jsme ve vyhledávání slovní druh hledaného tvaru. Varianta *je* má zde 967 684 výskytů a varianta *jest* má 3 611 výskytů. Poměr *je* : *jest* tak činí cca 268 : 1. Ze 3 611 výskytů je tvar *jest* přítomen v 1 317 kolokacích *to jest*, 83 kolokacích *jest to* a 43 kolokacích *tak jest*. (Na okraj dodáváme, že zkratka *tj.*, rozepsatelná jako *to je/jest*, se v korpusu vyskytuje 14 542krát.)

Pro přesnější srovnání se dopisy čtenářů v *Našinci* jsme ještě porovnali dubletu *je/jest* ve dvou korpusech s korespondencí. Prvním byl *Korpus korespondence Karla Havlíčka* (kh-dopisy, velikost 621 952 pozic),²⁷⁹ obsahující jeho korespondenci z 19. století. Ten bohužel není lematizován, nebylo možné tedy odfiltrovat zájmena ve tvaru *je* (podle zastoupení v synchronních korpusech je možné ji velmi zhruba odhadnout na cca 10 % všech výskytů formy *je*). Podoba *jest* má 1 067 dokladů a podoba *je* (bez desambiguace) 2 515 dokladů. Druhým korpusem byl *Korpus soukromé korespondence* (KSK-dopisy, 942 573 pozic) z let 1990–2004,²⁸⁰ který taktéž není lematizován. Forma *je*, celkem 10 755 výskytů, tak opět zahrnuje i zájmenné tvary. Forma *jest* má však pouhých 26 výskytů.

Pro zjištění situace v současné mluvené češtině jsme vybrali korpus ORAL (6 361 707 pozic).²⁸¹ Pro *jest* jsme stejně jako v SYN2000 určili slovní druh. Komplikovanější bylo kvůli desambiguaci zjištění četnosti tvaru *jest*, jelikož se v tomto případě zobrazovaly i výsledky pro regionální dubletu slovesa *jíst*. Výskytů však nebylo mnoho, takže bylo možno manuálně nežádoucí doklady odfiltrovat. Tvar slovesa *je* má

²⁷⁷ *Archiv_19_stol* [online]. 2020. Dostupné po povolení z: <http://www.korpus.cz>.

²⁷⁸ Čermák, F. et al.: *SYN2000: žánrově vyvážený korpus psané češtiny* [online]. 2000. Dostupné z: <http://www.korpus.cz>.

²⁷⁹ Adam, R. et al.: *Korpus korespondence Karla Havlíčka* [online]. 2017. Dostupné z: <http://www.korpus.cz>.

²⁸⁰ Hladká, Z.: *KSK-dopisy (Korpus soukromé korespondence): přepisy ručně psaných dopisů z let 1990–2004* [online]. 2006. Dostupné z: <http://www.korpus.cz>.

²⁸¹ Koprivová, M. et al.: *ORAL: korpus neformální mluvené češtiny* [online], verze 1 z 2. 6. 2017. 2017. Dostupné z: <http://www.korpus.cz>.

v tomto korpusu 108 723 výskytů a *jest* pouze 10, poměr *je* : *jest* tak činí cca 10 872 : 1. Výskyt *jest* v mluveném projevu je tedy zcela minimální. Z 10 výskytů jsou tři zastoupeny kolokací *to jest* a dva kolokací *tak jest*.

7.3 Situace v *Našinci*

V obou podskupinách jsme excerpovali slovní tvary slovesa *být* ve 3. os. sg. přítomnosti *je* a *jest*. Při excerpci byly brána v potaz nutná desambiguace formy *je*, homonymní tvary zájmen byly z analýzy vyloučeny. Následující tabulka (*Tabulka 11*) zobrazuje počet a rozložení dokladů slovesných forem v celém vzorku:

	Dopisy	Zpravodajství
<i>je</i>	484	9
<i>jest</i>	203	43
	Celkem: 687	Celkem: 52
Celkový počet <i>je</i> a <i>jest</i>: 739		

Tabulka 11: Distribuce je/jest v celém vzorku

7.3.1 Zpravodajství

Ve zpravodajství se vyskytují obě varianty, převažuje tvar *jest*, který má 43 výskytů, tvar *je* má jen 9 výskytů. Poměr *jest* : *je* činí cca 4,7 : 1. V exemplifikaci uvedeme všechny doklady na *jest* a vzhledem k nízkému počtu i všechny doklady na *je*.

Tvar *je* může být součástí složeného slovesného tvaru, tj. opisného pasiva. Jak píše Havránek – Jedlička, *jest* se složených tvarů neúčastní.²⁸² V *Našinci* jsou však i dva doklady opisného pasiva s *jest* (viz doklady 1 a 2 níže) a dva doklady s *je* (viz doklady 3 a 4 níže). Dále je nutné podotknout, že v jazyku *Našince* došlo k částečnému rozpadu opisného pasiva a přičestí trpné bývá nahrazováno adjektivem (srov. doklad 21 níže).

- (1) 1988: 74/40, s. 1: *Tento program jest nabízen s Československou Záhraňní Institucí v Praze...*
- (2) 1988: 74/40, s. 1: *Zahrnuto v tom jest také po-třídách, návštěvy po Praze na dny v týdnu, koncem týdne zájezdy do historických a zajímavých míst v Československu.*
- (3) 1988: 74/42, s. 1: *Tento český program je úspořádan úřadovnou radia a televize diecee Gsalveston-Houston, Box 907, Houston, Texas 77001.*

²⁸² Havránek, B., Jedlička, A.: *Česká mluvnice*. Praha, 1981, s. 300.

- (4) 1988: 74/44, s. 1: *Tento kurs bude zase zaměřen na jednoduchou konveksaci se základy mluvnice k rozšíření hovorových možností všude kde je česká řeč používána.*

Spojení *to jest* se ve zpravodajství vyskytuje dvakrát (viz doklady 5 a 6 níže) a spojení *jest to* šestkrát (viz doklady 7–12 níže). Spojení *je to* má výskyty dva (viz doklady 13 a 14). Zkratka *tj.* a spojení *tak jest* se ve vzorku nevyskytují vůbec.

- (5) 1988: 74/42, s. 1: *To jest první vnouče Jacqueline Kennedy Onasis.*
(6) 1988: 74/43, s. 1: *...to jest ten pravý čas začít takový program...*
(7) 1988: 74/37, s. 1: *“Jest to velká ironie (úsměšek) v naší době — v prospěch národní bezpečnosti, otravujem sami sebe,“...*
(8) 1988: 74/38, s. 1: *Jest to největší riziko (venture) kdy oznámeno mezi cizími zásobovateli a domácí Olejové společnosti ku konci prososování změnit...*
(9) 1988: 74/42, s. 1: *...člen Contra direktorátu řekl zpravodajům, že jest to nejasné...*
(10) 1988: 74/42, s. 1: *Spoj. Státy opatrně vítali to hnutí, říkajíc, že jest to nejisté...*
(11) 1988: 74/43, s. 1: *...že nařízením jest to zřetelné, že povrchu (surface) majitelé státního olejového pozemku mají “nepochybné zodpovědnosti“ ku školnímu fondu...*
(12) 1988: 74/43, s. 1: *Jest to pravidelní jedno-roční událost, která započla více než 200 roků zpátky.*
(13) 1988: 74/38, s. 1: *“Pomůže to některým rolníkům, ale pro většinu rolníků, již je to pozdě,“...*
(14) 1988: 74/44, s. 1: *...“ale jestli dají mojemu bodu náhleda vážnou úvahu a zahrnou některé náhledy do politiky, se mě zdá, že je to lepší, než nemět žádné, náhledy.“*

Zbylé doklady s *jest* (15–47) jsou užity hlavně jako součást jmenného přísudku se sponou nebo jako tvary plnovýznamového slovesa *být*. V takových funkcích vystupuje i tvar *je* (viz doklady 48–52 níže).

- (15) 1988: 74/36, s. 1: *Ona jest též členka hasičů oboru*
(16) 1988: 74/36, s. 1: *Také jest činná v Refugio Vyšší školy Booster Klubu, 4-H Klubu a kostelních činností.*
(17) 1988: 74/36, s. 1: *Zástup. Kubiák jest na Domu Zemědělství a Dobytků výboru a též na Vědy a Technologie Výboru.*
(18) 1988: 74/36, s. 1: *Stiles Farm jest na U.S. 79, jednu míli východně od Thrall, v okresu Williamson.*
(19) 1988: 74/37, s. 1: *Špatně řízení nukleárních podniků, jest znečištění krize po celém národě, kde jsou ty podniky.*

- (20) 1988: 74/37, s. 1: *Jednotlivá skupina v Novém Yorku vydala 170-stránek zprávu, která tvrdí, že **jest** nebezpečné úrovně radioaktivové znečištění ve všech 16 Energie Odborech v produkci nukleárních zbraní.*
- (21) 1988: 74/37, s. 1: *Ten umělý přášek má méně tuku a kalorií, ale **jest** obvykle udělaný s vysoce nasáknutý kokonotu a palmovým olejem.*
- (22) 1988: 74/38, s. 1: *Nová knížka **jest** k dostání od Texas AZM University Zemědělství Prodloužení Posluhy, která se týká rolnických dělníků.*
- (23) 1988: 74/38, s. 1: *Kopie knížky **jest** k dostání od leckterého Extension Service Úřadu nebo od Edwairds, Department of Agriculture Economics, Texas A&M University, College Station, TX. 77843-2124,*
- (24) 1988: 74/38, s. 1: *Rolníci v Texasu pálí trní na kaktusu, poskytnout potřebné krmivo pro dobytek v suchu, které **jest** nejhorší v půl-století,*
- (25) 1988: 74/38, s. 1: *Sucho **jest** v národa středních sekcích*
- (26) 1988: 74/38, s. 1: *...kde **jest** tak sucho jako v "Dust Bowl" dnech...*
- (27) 1988: 74/39, s. 1: ***Jest** ve věku 62 roků, bydlel při Texaském Zálivu Pobřeží půl století...*
- (28) 1988: 74/39, s. 1: *S.P.J.S.T. **jest** celostátní Slovácká bratrská podporovací organizace s hlavním stánem Temple, Tex.*
- (29) 1988: 74/39, s. 1: *...že prodávali podvodné papíry ku nedokumeltálním dělníkům, což **jest** první z mnoho...*
- (30) 1988: 74/40, s. 1: *Pro dvě soby **jest** \$644.16; tři osoby — \$807.50 a pro čtyři osoby \$970.83.*
- (31) 1988: 74/40, s. 1: *...a **jest** 220 mil od severo-východního Skotského pobřeží.*
- (32) 1988: 74/40, s. 1: *Ve skupině **jest** 11 liddí z Texasu; z Barkley, CA. jeden; St. Cloud, Minn. jeden; Ann Arbor, Mich. jeden; Lincoln, Neb. dva; Omaha, Neb, dva; Long Branch, NJ. jeden; Kerneville, N.C. jeden; Pittsburg, PA. jeden a Berwyn, Ill jeden.*
- (33) 1988: 74/40, s. 1: *...v jejich příslušejících školách a pět studentů **jest** z Westchester Vzdělání Středu z Houstonu.*
- (34) 1988: 74/41, s. 1: *Greenham Common **jest** jedno z dvouh Spoj. St. křížovacích střel základní v Britanii...*
- (35) 1988: 74/41, s. 1: *Druhý **jest** v Molesworth, 50 mil severně od Londýna.*
- (36) 1988: 74/42, s. 1: *Brady rezignace **jest** platná 31. srpna.*
- (37) 1988: 74/42, s. 1: *...jestli balíček zahrne vojenskou pomoc, protože se neví, jaké **jest** kongresní cítění na ty body (points.)*
- (38) 1988: 74/42, s. 1: *...co záměr Iran **jest**.*
- (39) 1988: 74/42, s. 1: *On řekl, že to nařízení se Soudcem William Greendyke z Houstonu, **jest** dobrá zpráva pro stát.*
- (40) 1988: 74/43, s. 1: *Školné pro každý kurs **jest** \$50.00 a k tomu registrace...*
- (41) 1988: 74/43, s. 1: *...**jest** aby zastavili neoprávněné dovážení cizinců.*
- (42) 1988: 74/43, s. 1: *Msgr. Jan B. Kukrál, duchovní správce, již teď ve výslužbě, z osady Sv. Kříže v East Bernard, **jest** knězem již 50 roků.*
- (43) 1988: 74/40, s. 1: *Nové číslo **jest**: 1-800-225-4712.*
- (44) 1988: 74/44, s. 1: *Dnes **jest** jen zmatek a pocit márnosti.*

- (45) 1988: 74/45, s. 1: *Dan Auayle jest člověk budoucnosti, " Bush řekl...*
- (46) 1988: 74/45, s. 1: *Státní schůze jest ve spojení s Victoria B-tého výročí Českého Dne.*
- (47) 1988: 74/45, s. 1: *Ve Vietoria Mall, vedle Sears; jest na Silnici čís. 77 ku Hallettsville.*
- (48) 1988: 74/43, s. 1: *Školné pro každý kurs jest \$50.00 a k tomu registrace je \$5.00.*
- (49) 1988: 74/44, s. 1: *Vyučování češtiny a učení se české řeči je nutné k zachování našeho národního dědictví tu v Texasu.*
- (50) 1988: 74/44, s. 1: *Zápis je možný již teď v srpnu; nečekejte prosím tedy až na poslední chvíli!*
- (51) 1988: 74/44, s. 1: *...co je jen zmínka o některých.*
- (52) 1988: 74/44, s. 1: *...potvrdili, že je v nich diethylpropion hydrochloride diazepam a chlorodiazepoxide hydrochloride.*

Ve vzorku se zpravodajstvím můžeme pozorovat výraznou převahu podoby *jest* na úkor *je*, přičemž obě formy se užívají jak jako součást pasiva, tak jako existenciální *být*.

7.3.2 Dopisy čtenářů

V dopisech čtenářů je situace odlišná, dominuje zde tvar 3. os. *je*, ten má 484 výskytů, kdežto *jest* má 203 výskytů. Poměr *je* : *jest* tedy činí cca 2,3 : 1. Uvedeme dále všechny doklady na *jest* a vybrané doklady na *je*.

Co se týče složených tvarů s *jest/je*, ve vzorku se vyskytuje opisné pasivum s *jest* 3krát (viz doklady 1–3 níže) a s *je* jednou (viz doklad 4 níže). I ve vzorku s dopisy však došlo k částečnému rozpadu opisného pasiva na konstrukci slovesa *být* a deverbálního adjektiva, trpná příčestí tedy bývají nahrazována adjektivy, např. *Tento jest daný mamince...* (1988: 74/44, s. 2).

- (1) 1988: 74/42, s. 3: *...p. biskup jest pozván do Dwight, Nebraska.*
- (2) 1988: 74/43, s. 3: *Becherovský liker jest užíván jako žaludeční lék.*
- (3) 1988: 74/44, s. 2: *...a jest posvěcen svatým Olejem.*
- (4) 1988: 74/42, s. 3: *...ukazovala jsem mu, kde je pochován Slováček...*

Tvar *jest* se ve spojení *to jest* vyskytuje 4krát (viz doklady 5–8), ve spojení *jest to* 25krát (viz doklady 9–33). Sekvence *to je* má ve vzorku 36 výskytů (viz doklady 34–69 níže), *je to* má 62 výskytů (viz doklady 70–131). Zkratka *tj.* a spojení *tak jest* nejsou doloženy.

- (5) 1988: 74/37, s. 2: *To **jest** pravda, že je to tam všechno čisté.*
- (6) 1988: 74/37, s. 5: *To **jest** také dobrá koupel pro lidi...*
- (7) 1988: 74/42, s. 6: *...to **jest** blízko Davis Hor.*
- (8) 1988: 74/45, s. 4: *To **jest** nehoda.*
- (9) 1988: 74/36, s. 3: ***Jest** to pro ně významný den.*
- (10) 1988: 74/37, s. 6: *No, **jest** to nová doba života.*
- (11) 1988: 74/39, s. 3: ***Jest** to strašná bolest pro nás...*
- (12) 1988: 74/39, s. 3: *Asi měl pravdu, že ve vzduchu **jest** to bezpečnější...*
- (13) 1988: 1988: 74/39, s. 6: ***Jest** to pohodlné, že si člověk ani nemůže lepší přát.*
- (14) 1988: 74/40, s. 4: *Už **jest** tomu dávno, co jsem si koupil antenu...*
- (15) 1988: 74/40, s. 4: *...a **jest** to skutečně veselá skupina lidí.*
- (16) 1988: 74/40, s. 5: ***Jest** to neuvěřitelné...*
- (17) 1988: 74/40, s. 5: *Jsem jí povídal, že **jest** to pro mne nemožné jet na pohřeb.*
- (18) 1988: 74/40, s. 6: *...zajímavé **jest** to vaření...*
- (19) 1988: 74/41, s. 4: ***Jest** to osvěžující vědět...*
- (20) 1988: 74/41, s. 6: ***Jest** to malá, ale pěkná osada.*
- (21) 1988: 74/42, s. 6: *Troubí každý den, někdy **jest** to jen trávni oheň.*
- (22) 1988: 74/43, s. 6: ***Jest** to zajímavé.*
- (23) 1988: 74/43, s. 2: *Již **jest** to dávno...*
- (24) 1988: 74/43, s. 4: ***Jest** to větší a pěknější město...*
- (25) 1988: 74/43, s. 4: ***Jest** to můj synovec...*
- (26) 1988: 74/43, s. 4: *...a též jsem věděl, že **jest** to Andria z Kalifornie...*
- (27) 1988: 74/43, s. 4: *...Kde **jest** to moje zlaté mladí, odešlo a nevrátí se víc...*
- (28) 1988: 74/43, s. 5: *...neb **jest** to těžká řeč.*
- (29) 1988: 74/43, s. 5: ***Jest** to dobré, že uveřejnili článek o Našinci...*
- (30) 1988: 74/44, s. 2: *...tak jsme si trochu povzpomínaly, jak už **jest** to dávno.*
- (31) 1988: 74/44, s. 2: ***Jest** to Mark Sydow (nebo Sydoux.)*
- (32) 1988: 74/44, s. 6: *Lituji, že **jest** to opožděné...*
- (33) 1988: 74/45, s. 7: *Snad **jest** to živobytí pro ten chudobý lid...*
- (34) 1988: 74/36, s. 5: *Ne abyste si popletli straka, to **je** pták něco jako Falken straka.*
- (35) 1988: 74/36, s. 5: *...že to **je** „bad luck“...*
- (36) 1988: 74/36, s. 3: *...ale toto **je** veselší.*
- (37) 1988: 74/37, s. 6: *To **je** škoda...*
- (38) 1988: 74/37, s. 2: *...a to **je** naše sklamání...*
- (39) 1988: 74/37, s. 3: *Jestli nedostanem více, já myslím, že to **je** dost!*
- (40) 1988: 74/37, s. 4: *To **je** skutečně veselá skupina.*
- (41) 1988: 74/37, s. 5: *To **je** už moc.*

- (42) 1988: 74/38, s. 5: ...*40 dní sucha a to je* nyní.
- (43) 1988: 74/38, s. 5: *To je* ještě z pohanských dob.
- (44) 1988: 74/38, s. 5: *Dostala to pěkné vyznamenání a to je* štěstí.
- (45) 1988: 74/39, s. 3: ...*a to je* vždy dokola.
- (46) 1988: 74/39, s. 4: *Tak, to je* dost!
- (47) 1988: 74/39, s. 5: ...*to je* asi něco přes 36C za jeden koláč.
- (48) 1988: 74/39, s. 6: ...*ale to je* prudké vaření a zhřívání.
- (49) 1988: 74/39, s. 7: *To je* druh co zde roste.
- (50) 1988: 74/40, s. 4: *Podle mého zdání, to je* moc dlouho...
- (51) 1988: 74/40, s. 6: ...*to je* dobré...
- (52) 1988: 74/40, s. 6: ...*to je* cukr, máslo a mouka.
- (53) 1988: 74/40, s. 6: ...*to je* za elektriku...
- (54) 1988: 74/40, s. 6: ...*to je* zvlášť.
- (55) 1988: 74/40, s. 6: *To je* všechno dobré mět...
- (56) 1988: 74/40, s. 3: *To je* zlé pro kněze...
- (57) 1988: 74/40, s. 3: ...*že to je* na sucho...
- (58) 1988: 74/41, s. 5: ...*to je* příčiná, že neumím plávat.
- (59) 1988: 74/41, s. 6: ...*to je* ta politika.
- (60) 1988: 74/42, s. 3: ...*to je* máslo...
- (61) 1988: 74/42, s. 3: *Dnes, to je* v úterý...
- (62) 1988: 74/42, s. 6: ...*to je* můj bratr...
- (63) 1988: 74/43, s. 3: ...*a to je* už dlouhý čas.
- (64) 1988: 74/43, s. 4: ...*to je* něco o čem jsem si kolikrát také přemýšlel.
- (65) 1988: 74/44, s. 2: *To je* ten samý Dominik...
- (66) 1988: 74/45, s. 4: *To je* potom smutné.
- (67) 1988: 74/45, s. 4: *To je* jedná slavnost, která vyžaduje hodně pozornosti.
- (68) 1988: 74/45, s. 5: ...*ale že bylo tak sucho, tak to je* málo deště.
- (69) 1988: 74/45, s. 6: *To je* na denním pořádku...
- (70) 1988: 74/36, s. 6: *Je* to trápení, jak člověk neví co dělá.
- (71) 1988: 74/37, s. 6: ...*jak je* to tam ?
- (72) 1988: 74/37, s. 6: *Ono je* to tak také v nemoci...
- (73) 1988: 74/37, s. 6: *Ono je* to teď divné, jak jsou někde lidé...
- (74) 1988: 74/37, s. 6: *No, teď je* to jinak.
- (75) 1988: 74/37, s. 2: *Je* to už pozdě, ale přece vám přeji veselý den...
- (76) 1988: 74/37, s. 2: ...*že je* to tam všechno čisté.
- (77) 1988: 74/37, s. 4: Už *je* to dávno, co jsme měli takovou dobrou návštěvu.
- (78) 1988: 74/37, s. 5: *Ono je* to asi jak kde.
- (79) 1988: 74/38, s. 3: *Je* to škoda, že tí mladí nechcou psát.
- (80) 1988: 74/38, s. 3: *Ono je* to daleko a já po nemoci.
- (81) 1988: 74/38, s. 3: *Je* to škoda, že za dávných časů se tolik obrázků nebralo...
- (82) 1988: 74/38, s. 4: ...*tak vždy je* to samá cesta přes Oklahoma, přes Kansas a Nebraska.
- (83) 1988: 74/38, s. 5: *Asi je* to jako náš „White House“.

- (84) 1988: 74/39, s. 3: *Když je to domácí, aspoň člověk ví, co má...*
- (85) 1988: 74/39, s. 3: *ale on vždy říkal, že je to bezpečnější ve vzduchu v tom letadle...*
- (86) 1988: 74/39, s. 5: *...byla v posteli v ten čas a tak je to smutné vidět...*
- (87) 1988: 74/39, s. 5: *Jistě je to to pro ní těžké...*
- (88) 1988: 74/39, s. 5: *Je to divné, jak dva staří lidé se pustili do dobrého obchodu...*
- (89) 1988: 74/39, s. 6: *...a do rána je to suché.*
- (90) 1988: 74/40, s. 6: *Je to jen škoda, že odevšad sem poslali tolik těch nedobrých lidí...*
- (91) 1988: 74/40, s. 2: *...ale nevím ve který čas je to na stanici z Rosenberg.*
- (92) 1988: 74/40, s. 2: *...nepoznali, že je to osobní letadlo?*
- (93) 1988: 74/40, s. 2: *Zajisté poznali, že je to Iranské...*
- (94) 1988: 74/40, s. 3: *Ono je to smutné ro něho...*
- (95) 1988: 74/40, s. 3: *Je to velice těžká rána...*
- (96) 1988: 74/41, s. 5: *...ale tak je to trochu delší v kostele...*
- (97) 1988: 74/41, s. 5: *Ted' je to jinačí...*
- (98) 1988: 74/41, s. 5: *Je to dobré...*
- (99) 1988: 74/41, s. 5: *...a je to těžko pěkně napsat.*
- (100) 1988: 74/41, s. 6: *Dnes už je to 70 dní...*
- (101) 1988: 74/41, s. 6: *Je to smutné, kam jsme už zašli.*
- (102) 1988: 74/42, s. 2: *V mém stavu je to nemožné.*
- (103) 1988: 74/42, s. 2: *Je to velký rozdíl...*
- (104) 1988: 74/42, s. 3: *Je to hrůza...*
- (105) 1988: 74/42, s. 3: *Je to jen přes řeku.*
- (106) 1988: 74/42, s. 3: *...je to tolik k neuvěření...*
- (107) 1988: 74/42, s. 3: *Od té doby už je to čtvrtý den...*
- (108) 1988: 74/42, s. 3: *Je to pro ně vyznamenání...*
- (109) 1988: 74/42, s. 4: *Ráno je to mokré až do poledne.*
- (110) 1988: 74/42, s. 5: *Je to prvo-třídní popis...*
- (111) 1988: 74/42, s. 5: *Co je to skrytě?*
- (112) 1988: 74/42, s. 6: *Už je to dlouho, co jsem viděla.*
- (113) 1988: 74/42, s. 6: *...je to blízko...*
- (114) 1988: 74/42, s. 6: *...už je to asi tři nebo čtyři měsíce zpátky.*
- (115) 1988: 74/43, s. 6: *...těžko se dostat, kde je to do kopce.*
- (116) 1988: 74/43, s. 6: *...tak je to smutné.*
- (117) 1988: 74/43, s. 6: *...už je to přes dva týdne...*
- (118) 1988: 74/43, s. 4: *Je to škoda...*
- (119) 1988: 74/44, s. 3: *Ted' je to kaple...*
- (120) 1988: 74/44, s. 3: *...oni je do kostela nepustili, že je to posvátné místo.*
- (121) 1988: 74/44, s. 3: *...někdo jím říkal, že je to dvě míle...*
- (122) 1988: 74/44, s. 4: *...a je to velká škoda...*
- (123) 1988: 74/45, s. 2: *Je to malé městečko...*
- (124) 1988: 74/45, s. 2: *Je to zajímavé.*

- (125) 1988: 74/45, s. 3: *Málo kdy se uvidíme, když **je** to daleko...*
 (126) 1988: 74/45, s. 4: ***Je** to vše jináči, jak máme ty všerůzné nové změny v Katolické církvi.*
 (127) 1988: 74/45, s. 5: ***Je** to smutné, že máme tak málo kněží...*
 (128) 1988: 74/45, s. 7: *...možná **je** to také zajímavé místo.*
 (129) 1988: 74/45, s. 7: *Ted' **je** to jistě jinačí...*
 (130) 1988: 74/37, s. 6: *...a nedal si říci, že **je** to, jen část.*
 (131) 1988: 74/38, s. 6: *Tak **je** to, člověk neví, kde jej smrt potká.*

Předchozí doklady na *jest* se sice vyskytují buď jako součást opisného pasiva nebo se zájmenem *to*, jejich užití se však nijak neliší od podoby *je*. U zbylých dokladů na *jest* (viz doklady č. 132–306) také nepozorujeme žádné rozdíly v porovnání s *je*.

- (132) 1988: 74/36, s. 5: *...abyste věděli **jestli** maso **jest** dost upečené...*
 (133) 1988: 74/36, s. 5: *...**jestli** **jest** v ní dost chladno...*
 (134) 1988: 74/36, s. 5: ***Jest** graduant Východní Texas. Stát. Univ...*
 (135) 1988: 74/36, s. 5: *Také **jest** graduant ETSU...*
 (136) 1988: 74/36, s. 5: *...a **jest** člen ETSU Rady Vládnutí.*
 (137) 1988: 74/36, s. 6: *...ona též v loni onemocněla a **jest** v South Park Manor útulni...*
 (138) 1988: 74/36, s. 6: *Dorothy maminky **jest** moje sestřenice.*
 (139) 1988: 74/36, s. 6: *Vickie maminka **jest** pí. Julia Brandenský.*
 (140) 1988: 74/36, s. 2: *...že na severo-východní straně **jest** hodně kouřů.*
 (141) 1988: 74/36, s. 2: *...ten druhý **jest** hodně popálený.*
 (142) 1988: 74/36, s. 2: *Fritz Hodde **jest** známý muzikant a má skupinu...*
 (143) 1988: 74/36, s. 3: *Dnes **jest** neděle, svátek Nejsvětější Trojice.*
 (144) 1988: 74/36, s. 3: *...pí. Alois Hajdík ze Sealy **jest** velice nemocná...*
 (145) 1988: 74/36, s. 3: *...**jest** tam dobré bývání.*
 (146) 1988: 74/36, s. 4: *Přiložen **jest** šek na předplatné na jeden rok...*
 (147) 1988: 74/36, s. 4: *Moje nejhlubší soustrast **jest** s vámi...*
 (148) 1988: 74/36, s. 4: *Ona **jest** v La Grange nemocnici...*
 (149) 1988: 74/36, s. 4: *...**jest** graduantka vyšší školy v Raymondville.*
 (150) 1988: 74/36, s. 4: *...**jest** graduant vyšší školy v Houstoně.*
 (151) 1988: 74/36, s. 4: ***Jest** vidět na sta lidí sbírat úrody.*
 (152) 1988: 74/36, s. 4: *Pí. Faldýn mě byla velice milá, tak jako celá rodina **jest**.*
 (153) 1988: 74/37, s. 6: *Pí. Faichtinger **jest** tá, co čte Našinec.*
 (154) 1988: 74/37, s. 2: *Její nastávající manžel **jest** Charles William Nicky.*
 (155) 1988: 74/37, s. 2: *...ale vedle na dveřích **jest** jeho jméno.*
 (156) 1988: 74/37, s. 2: *...že **jest** tam všecko čisté.*
 (157) 1988: 74/37, s. 2: *To **jest** pravda, že je to tam všecko čisté.*
 (158) 1988: 74/37, s. 3: *...jen jeden **jest** ještě obydlený.*
 (159) 1988: 74/37, s. 3: *Ten Creechville **jest** suchopárný.*
 (160) 1988: 74/37, s. 3: *Vidím, že už **jest** čas zaplatit předplatné...*

- (161) 1988: 74/37, s. 5: *Ten co to vynášel, **jest** deputy našeho šerifa, Rudy Machala.*
- (162) 1988: 74/37, s. 5: *Některým to revmatismus vyhnalo, který **jest** v krvi...*
- (163) 1988: 74/37, s. 5: *...ale který **jest** v kostích.*
- (164) 1988: 74/38, s. 3: *...a park **jest** plný děti, nejvíc černochů.*
- (165) 1988: 74/38, s. 3: *Dávno jsem slyšela, že **jest** moc vážně nemocná, ale teď není nic slyšet.*
- (166) 1988: 74/38, s. 4: *...**jest** den otců...*
- (167) 1988: 74/38, s. 4: *...ale co mne těší, **jest** muzika.*
- (168) 1988: 74/38, s. 4: *Letos 4-tého, **jest** v pondělí...*
- (169) 1988: 74/38, s. 4: *Toho vydání **jest** mnoho...*
- (170) 1988: 74/38, s. 5: *Vše **jest** zajímavé.*
- (171) 1988: 74/38, s. 5: *...kde vedle Junior Koleje **jest** obchod jménem Pizza Hut...*
- (172) 1988: 74/38, s. 5: *...stalo se tak a Patty **jest** tam ještě dnes.*
- (173) 1988: 74/38, s. 5: *Její bratr snad **jest** lékařem...*
- (174) 1988: 74/38, s. 5: *Naše město El Campo **jest** dobré město...*
- (175) 1988: 74/38, s. 6: *Úroda v poli **jest** dosud pěkně zelená...*
- (176) 1988: 74/38, s. 6: *Dnes ráno **jest** skorem zima.*
- (177) 1988: 74/39, s. 2: *Ted' ta zeleniny **jest** v zahrádce.*
- (178) 1988: 74/39, s. 2: *Nyní **jest** různý sýr...*
- (179) 1988: 74/39, s. 4: *Krásná a tak slavná **jest** tato slavnost...*
- (180) 1988: 74/39, s. 4: *V neděli **jest** Mše venku a potom jdou průvodu.*
- (181) 1988: 74/39, s. 5: *Rachael **jest** v Girl Schouts Táboru...*
- (182) 1988: 74/39, s. 5: *...a Mary Ann **jest** ve Ft. Worth s její druhou stařenkou.*
- (183) 1988: 74/39, s. 5: *Ona **jest** v oštrujícím domě v Hillje.*
- (184) 1988: 74/39, s. 5: *Velice toho lituji, že moje švakrová **jest** v takovém postavení.*
- (185) 1988: 74/39, s. 5: *Náš počas **jest** horký a tak suchý.*
- (186) 1988: 74/39, s. 6: *...ale nájemné **jest** drahé.*
- (187) 1988: 74/39, s. 6: *Pečení **jest** jen na vteřiny nebo 10 a 20 minut.*
- (188) 1988: 74/39, s. 7: *Dnes ráno **jest** zamračeno, tak možná dostanem déšť.*
- (189) 1988: 74/40, s. 4: *Už **jest** tomu dávno, co jsem si koupil antenu...*
- (190) 1988: 74/40, s. 4: *...a všude **jest** položený fiberglass insulation.*
- (191) 1988: 74/40, s. 4: *Psal jsem doposud vše veselé a teď musím něco napsat, co **jest** smutné.*
- (192) 1988: 74/40, s. 5: *V zimě její práce **jest** dát kulovaté baly čtyřem stádům dobytků.*
- (193) 1988: 74/40, s. 5: *Peggy **jest** velice svědomitá pracovnice...*
- (194) 1988: 74/40, s. 5: *Barbara **jest** dokonalý potomek vlastnit dům její stařenky.*
- (195) 1988: 74/40, s. 5: *Také každý rok pokřikuje na krávy a obyčejně **jest** špinavá...*
- (196) 1988: 74/40, s. 5: *Ona **jest** dobrá zahradnice a kuchařka...*
- (197) 1988: 74/40, s. 5: *Ona **jest** u prvního okna klérek...*
- (198) 1988: 74/40, s. 5: *...a obyčejně **jest** výherkyně ve Fayette County Výstavě...*

- (199) 1988: 74/40, s. 5: *Druhá **jest** Jean (Kasper) Blaha...*
- (200) 1988: 74/40, s. 5: *...ona **jest** vždy přátelská...*
- (201) 1988: 74/40, s. 5: *Jednou jsem se ptal Jean, jestli Peggy **jest** tak dobrá kuchařka.*
- (202) 1988: 74/40, s. 5: *Ona se vždy usmívá, **jest** veselá a pilná.*
- (203) 1988: 74/40, s. 5: *...ona **jest** jako malá včelka...*
- (204) 1988: 74/40, s. 5: *Peggy **jest** také dobrá pracovnice...*
- (205) 1988: 74/40, s. 5: *Její místo **jest** při Drive-In oknu...*
- (206) 1988: 74/40, s. 5: *Jean **jest** jediná z třech...*
- (207) 1988: 74/40, s. 5: *Kolik tomu **jest** roků co Irene zemřela...*
- (208) 1988: 74/40, s. 5: *...zítra večer **jest** růženec...*
- (209) 1988: 74/40, s. 5: *...a v pátek **jest** pohřeb.*
- (210) 1988: 74/40, s. 3: *Ted' Msgr. Stram **jest** ve výslužbě...*
- (211) 1988: 74/40, s. 3: *...pí. Albínu Škopík, která **jest** také ve West Útulni.*
- (212) 1988: 74/40, s. 6: *Takových **jest**, i zde vedle.*
- (213) 1988: 74/41, s. 4: *No tak, již **jest** čas psaní ukončit.*
- (214) 1988: 74/41, s. 5: *... a ukazoval, že **jest** 102 st...*
- (215) 1988: 74/41, s. 5: *...což **jest** dosti horko...*
- (216) 1988: 74/41, s. 5: ***Jest** léto, tak co může jeden očekávat.*
- (217) 1988: 74/41, s. 5: *Cena **jest** samá jako loni.*
- (218) 1988: 74/41, s. 5: *Přiložen **jest** šek na \$30.000...*
- (219) 1988: 74/41, s. 5: *... \$10.000 **jest** můj dárek ku Našinci...*
- (220) 1988: 74/41, s. 6: *Kostel **jest** velice pěkný...*
- (221) 1988: 74/41, s. 2: *...asi **jest** slabý oběh krve.*
- (222) 1988: 74/41, s. 2: *To jsem teprve ucítla, co **jest** nemocnice.*
- (223) 1988: 74/41, s. 3: *...vzdor tomu, že **jest** opět potřeba deště.*
- (224) 1988: 74/41, s. 3: *V East Bernard letos nejvyšší **jest** Gina Viktorin...*
- (225) 1988: 74/41, s. 3: ***Jest** tam více kněží na osadě...*
- (226) 1988: 74/41, s. 3: *...na které **jest** radost se dívat...*
- (227) 1988: 74/41, s. 3: *Letos Veladiktorián **jest** Diax Anderson, černochoch...*
- (228) 1988: 74/41, s. 3: *...Salutatorián **jest** Donna Banse...*
- (229) 1988: 74/41, s. 3: *Třetí nejvyšší **jest** Gwen Brázda...*
- (230) 1988: 74/41, s. 3: *...a čtvrtá **jest** Laure Macha.*
- (231) 1988: 74/41, s. 3: ***Jest** zde ještě sucho, kolem dokola prší...*
- (232) 1988: 74/41, s. 4: *Ale co potřebujem **jest**, Texas Hall of Fame...*
- (233) 1988: 74/42, s. 7: *Zde **jest** velice málo Čechů, jen hrstka.*
- (234) 1988: 74/42, s. 7: *Adresa **jest**: Mrs. Sylvia (Ondrasek) Moravcik...*
- (235) 1988: 74/42, s. 7: *On **jest** jeden z tanečníků Podlužanů.*
- (236) 1988: 74/42, s. 7: *Jeho vínový sklep **jest** velký a krásný.*
- (237) 1988: 74/42, s. 7: *...a na stěně visí mnoho diplomů uznání za dobré víno, což **jest** pravda.*
- (238) 1988: 74/42, s. 7: *...adresa biskupa amaritus Jana Mořkovského **jest**...*
- (239) 1988: 74/42, s. 7: *Rozhlas na stanici KANI **jest** v sobotu, v 9:40 hod.*
- (240) 1988: 74/42, s. 2: *Nevěsta **jest** dcerou Alebrt Olšovských z Moravie.*

- (241) 1988: 74/42, s. 4: *P. Richard Naiser **jest** v nemocnici vedle nemocný.*
- (242) 1988: 74/42, s. 4: *...tak teď **jest** u syna Ernesta.*
- (243) 1988: 74/42, s. 5: *Každou hodinu oznámím kolik stupní **jest** zde.*
- (244) 1988: 74/42, s. 5: *...že síň **jest** plná lidí a každý stůl byl zabraný.*
- (245) 1988: 74/42, s. 5: *Přiložen **jest** šek na \$21.00...*
- (246) 1988: 74/42, s. 5: ***Jest** v něm mnoho zajímavých dopisů.*
- (247) 1988: 74/42, s. 6: *...mezi stromy **jest** 14 velkých dřevěných zastavení Křížové Cesty potavených v kolečku.*
- (248) 1988: 74/42, s. 6: *Koupel **jest** blízko Gottwaldovic.*
- (249) 1988: 74/42, s. 6: *...a **jest** tam krásný kostel na vršku hory.*
- (250) 1988: 74/42, s. 6: *Jedna **jest** z druhé světové války.*
- (251) 1988: 74/42, s. 6: *...ale cesta od hradiště ku Brnu, **jest** velice dobrá.*
- (252) 1988: 74/42, s. 6: ***Jest** tam 300 schodů...*
- (253) 1988: 74/42, s. 6: *...Edward Sherek, **jest** Deputy šerif a prázdniny mají později.*
- (254) 1988: 74/42, s. 6: *Dům, kde se otec narodil, **jest** ještě na straně hory...*
- (255) 1988: 74/42, s. 6: ***Jest** zde vždy šramotu, hasiči často troubí...*
- (256) 1988: 74/42, s. 6: *Troubí každý den, někdy **jest** to jen trávni oheň.*
- (257) 1988: 74/42, s. 6: *Ted' **jest** v ošetřujícím domě v Corpus Christi Rotama...*
- (258) 1988: 74/42, s. 6: *...dnes **jest** pondělí 18. července a žádná naděje na déšť.*
- (259) 1988: 74/43, s. 6: *...v osadě Sv. Tomáše Apoštola zde, **jest** dp. Salvator Stefula...*
- (260) 1988: 74/43, s. 6: *Simon **jest** jejich agent.*
- (261) 1988: 74/43, s. 2: *Ta píseň, „Walk Through This World With Me,“ **jest** velice krásná hrát na svatbách.*
- (262) 1988: 74/43, s. 2: *...ale tento v Shiner, **jest** velice krásný.*
- (263) 1988: 74/43, s. 2: *August **jest** její syn...*
- (264) 1988: 74/43, s. 3: *Ta čtyřech linií silnice z Brna do prahy, **jest** výborná.*
- (265) 1988: 74/43, s. 3: *...můžete si také odpočinout, si pojíst a napít se, což **jest** při silnici.*
- (266) 1988: 74/43, s. 3: ***Jest** legenda, že Karel IV. z Bohemie objevil ty horké lázně náhodou při honu...*
- (267) 1988: 74/43, s. 3: *V této části **jest** Plzeňský Pivovar.*
- (268) 1988: 74/43, s. 3: *V Praze **jest** velký moderní obchodní dům...*
- (269) 1988: 74/43, s. 3: *...který **jest** největší v Československu...*
- (270) 1988: 74/43, s. 3: *Druhý velký obchod **jest** „Maj.“*
- (271) 1988: 74/43, s. 4: *Jednou byli tí, co věřili, že na Floridě **jest** místo, které jmenovali „Fountain of Youth“.*
- (272) 1988: 74/43, s. 4: *...a zdá se mě, v Oklahoma City, Okla. **jest** Cowboy Hall of Fame.*
- (273) 1988: 74/43, s. 5: ***Jest** dobře, že jsi ty a Našinec obdrželi uznání.*
- (274) 1988: 74/44, s. 2: *Tento **jest** daný mamince...*
- (275) 1988: 74/44, s. 2: *Také s ní byla její dcera, která **jest** matka jednoho našeho osadníka...*

- (276) 1988: 74/44, s. 3: ...a na jedne **jest** socha svobody.
- (277) 1988: 74/44, s. 3: ...velkou knížku, která **jest** v různé řeči psaná...
- (278) 1988: 74/44, s. 3: Dnes **jest** 25. července...
- (279) 1988: 74/44, s. 4: Moje stařenka říká, že česká řeč **jest** mrtvá.
- (280) 1988: 74/44, s. 4: **Jest** velice zajímavá a živá v mojích očích.
- (281) 1988: 74/44, s. 4: Ono **jest** leto a tak co jiného očekávat.
- (282) 1988: 74/44, s. 4: Příložen **jest** šek na \$35.00...
- (283) 1988: 74/44, s. 4: Tady v městě **jest** dost zločinů...
- (284) 1988: 74/44, s. 5: Příložen **jest** šek na \$30.00...
- (285) 1988: 74/44, s. 5: Jmenuji ho po španělsky San Juan Del Valle, **jest** znám jako „Kostel zázraků.“
- (286) 1988: 74/44, s. 5: Příložen **jest** šek na \$25.00...
- (287) 1988: 74/44, s. 6: ...ale když sochy svatých stále odstraňují, tak málo kdo ví, že **jest** Sv. Anny...
- (288) 1988: 74/45, s. 2: ...ale nejede se přes hlavní město, které **jest** rozsáhlé.
- (289) 1988: 74/45, s. 3: Jeho tatínek **jest** lékařem v Bryan.
- (290) 1988: 74/45, s. 3: Ona **jest** naše neteř, vždy též tak hodná k nám.
- (291) 1988: 74/45, s. 4: To skutečně **jest** něco neobyčejného.
- (292) 1988: 74/45, s. 4: ...a dnes dům **jest** ještě v dobrém pořádku...
- (293) 1988: 74/45, s. 4: Dům **jest** 77 roků starý.
- (294) 1988: 74/45, s. 4: ...jedna **jest** pí. Mary Faykus.
- (295) 1988: 74/45, s. 4: ...a ta druhá, **jest** její dcera Irene Boehm...
- (296) 1988: 74/45, s. 4: ...Irene Boehm, která **jest** vdova.
- (297) 1988: 74/45, s. 4: Ted' něco co **jest** staré...
- (298) 1988: 74/45, s. 5: Dnes **jest** první svátek v měsíci.
- (299) 1988: 74/45, s. 5: Nevěsty maminka **jest** sestřenka mojí maželky.
- (300) 1988: 74/45, s. 5: ...byla čestným hostem, neb **jest** stařenka nevěsty.
- (301) 1988: 74/45, s. 5: Ženich **jest** vnuk našeho veselého zpěváka...
- (302) 1988: 74/45, s. 5: On **jest** ve výslužbě od společnosti...
- (303) 1988: 74/45, s. 6: Někdo říkal, že v této obci **jest** moc solí.
- (304) 1988: 74/45, s. 6: „Speed limit“ zde **jest** 35 mil za hodinu.
- (305) 1988: 74/45, s. 7: **Jest** tam mnoho vinnogradů vidět...
- (306) 1988: 74/45, s. 7: Snad **jest** to živobytí pro ten chudobý lid...

Ve vzorku s dopisy pozorujeme menší rozšíření podoby *jest*, než je ve zpravodajství, zřetelně v nich převládá podoba *je*. Obě formy jsou doloženy ve stejných funkcích, jako součást opisného pasiva, jako spona i jako existenciální *být*. Ve srovnání se současnou češtinou (data z korpusů SYN2000 a ORAL výše) je však relativní frekvence podoby *jest* stále výrazně vyšší. I v případě dopisů čtenářů se tedy jasně projevuje očekávatelná vyšší konzervativnost texaské češtiny než češtiny na mateřském území.

7.4 Závěry

Z jazykovědných příruček a ze srovnání dostupných korpusů jsme zjistili, že pravděpodobně už v 19. století převažovala v psaném jazyce podoba *je*. Od druhé poloviny 20. století již zcela jistě dominovala. Novější příručky se shodují, že podoba 3. os. sg. *jest* je archaická, případně knižní ve spojení *to jest* (*tj.*).

V *Našinci* je vedle podoby *je* hojně zastoupena i podoba *jest*. V synchronním korpusu psaných textů SYN2000 poměr *je* : *jest* činil cca 268 : 1. Ve vzorku se zpravodajstvím můžeme naopak pozorovat preferenci podoby *jest* před *je* (v poměru cca 4,7 : 1), poměrné zastoupení *jest* ku *je* v něm tedy je více než 1000krát vyšší než v korpusu SYN2000. Můžeme s opatrností usuzovat, že ve zpravodajství se takto možná projevuje jistá tendence k unifikaci a snad i archaizaci jazykových jevů, tendence k vytvoření standardu tištěné texaské češtiny, možná si však mohli mluvčí relativně vysokou četnost formy *jest* přinést už z lašského základu, kde ji zachytila dialektologická literatura (srov. kapitulu o předložkách *k/ke/ku*, v jejichž distribuci se ve zpravodajství také zřetelně odrážel lašský základ). Naproti tomu ve vzorku s dopisy je rozšíření podoby *jest* zřetelně menší. Patrná je nicméně i zde mnohem větší frekvence *jest* než v současné češtině, poměr *je* : *jest* v dopisech totiž činí cca 2,3 : 1 (relativní zastoupení *jest* ku *je* v dopisech je tedy více než 100krát vyšší než v korpusu SYN2000). To, že je výsledek ve zpravodajství s 95% pravděpodobností statisticky signifikantní v porovnání s dopisy, potvrzuje chí-kvadrát test: $\chi^2(1, N = 739) = 61,4785, p < 0,00001$.²⁸³

Spojení *to jest*, často zmiňované v mluvnických příručkách češtiny jako případ výskytu *jest*, se v *Našinci* vyskytuje jen sporadicky (dva výskyty ve zprávách a čtyři výskyty v dopisech, zkratka *tj.* se neobjevuje ani jednou), *tak jest* nemá výskyt žádný. V *Našinci* se neobjevují další obměny doložené v příručkách, jako např. *jesti* – ta byla uváděna v příručkách ještě na začátku 20. století, *jest'* nebo odůvodňovací *jet'* (s významem „neboť je“) či nářeční lašská podoba *jejsť*. Podoba *jest* se ve zpravodajství používá pouze pro 3. osobu, ani nářeční *já jest* pro 1. os. sg., kterou zaznamenal *Český jazykový atlas*,²⁸⁴ se ve vzorku nevyskytuje. Jazykovědné příručky uváděly, že se *jest* neúčastní složených tvarů a že má jen existenciální význam. V *Našinci* jsme ale zachytili

²⁸³ Test proveden pomocí *Social Science Statistics*, dostupné z: <https://www.socscistatistics.com/tests/chisquare/default2.aspx>.

²⁸⁴ Balhar, J.: *Český jazykový atlas IV*. Praha, 2002, s. 604–605.

jest i v opisném pasivu. Podoby *je* i *jest* byly v *Našinci* užity jako součást opisného pasiva i jako tvary samostatného (existenciálního) *být*.

Podoba 3. os. sg. *jest* zůstala v *Našinci* díky hojnému užití na domácím území v době odchodu vystěhovalců. Může mít lašské nářeční podloží: v lašských nářečích registrujeme na konci 19. stol. na Opavsku výhradní *jest*, je z této skupiny doloženo i jinde ve 20. století a inovace jako *jejsť* a *já jest* nepochybně svědčí o existenci tvaru *jest*. Do Texasu si mluvčí formu *jest* odnesli jako podobu tehdejší psané a velmi pravděpodobně zčásti i běžně mluvené soudobé češtiny v lašské nářeční skupině. Podobně jako u infinitivů na *-ti* zde pravděpodobně došlo k zakonzervování v minulosti živého jazykového jevu, který postupně na mateřském území zastaral a téměř zcela vymizel, v izolovaném jazyku *Našince* se však uchoval a dokonce byl ve zpravodajství *Našince* ve srovnání s dopisy čtenářů preferován.

Závěr

Tato bakalářská práce si kladla za cíl charakterizovat vybrané jevy českého jazyka ve vzorku deseti čísel týdeníku *Našinec* z roku 1988. V úvodních kapitolách jsme se zaměřili na vystěhovalectví zejména do Texasu a na vývoj jazyka v texaské komunitě, dále na popis čechoamerických periodik ve 2. polovině 20. století a jejich jazyk, specificky pak na *Našinec* a jeho jazyk.

Vzorek byl získán ze sbírky Svatavy Jakobsonové z Briscoe Center v UT v Austinu, a to ve formě skenů, které byly dále zpracovávány. Celkem bylo zkoumáno cca 250 normostran, rozdělených na dva soubory: zpravodajství (43 normostran) a dopisy čtenářů (215 normostran). K rozboru byly vybrány tři jevy: 1) konkurence předložek *k/ke/ku*, 2) podoba infinitivní koncovky, 3) 3. os. sg. *jest/je*.

Předložka *k* má dvě vokalizované varianty, z nichž archaické *ku* se v soudobé češtině zachovalo v podstatě jen v několika ustálených spojeních před retnicí *p-* a ve vyjadřování poměrů. V jazyku *Našince* je však výskyt *ku* poměrně vyšší, a to ve spojeních, která nejsou ustálená a nezačínají pouze na retnici *p-*. Z dialektologických příruček máme několik dokladů o rozšíření *ku* v lašských nářečích, v nichž dokonce vytlačilo podobu *ke*. Ve vzorku se zpravodajstvím je zřetelné, že forma *ku* zcela expandovala úkor *ke*, zčásti pronikla i do domény *k* (*ku* má např. doklad i před samohláskou, i když ojedinělý). Poněkud odlišný stav jsme zjistili ve vzorku s dopisy čtenářů, i tam je výrazně zastoupena forma *ku* i v jiných pozicích než před *p-*, ale předložka *ke* se zde vyskytuje, avšak až na jedno spojení ve standardní pozici před *k-* je doložena jen ve zřejmě petrifikovaném spojení *ke mne*. Zjištěný stav ve zpravodajství, v menší míře i v dopisech čtenářů odráží importovaný lašský nářeční základ, který se projevil v expanzi *ku* na úkor *ke*, částečná expanze na úkor *k* však zřejmě proběhla až v texaské češtině (do zjištěných poměrů se může promítat také jistá módní tendence ke generalizaci *ku* i na úkor *ke* v 1. polovině 20. století).

Infinitiv má v současné češtině na mateřském území tyto spisovné varianty: *-t/-ti* (*-ti* je většinou hodnoceno jako archaické) a *-ct/-ci*. Ve zpravodajství i v dopisech převažovaly v *Našinci* infinitivy na *-t*, ve velké míře se zde však objevuje archaická podoba na *-ti*, zejména ve frekventovaných infinitivech jako *býti*. Ve srovnání se synchronní psanou češtinou v korpusu SYN2000 (*-t* : *-ti* činí 240 : 1) je výskyt *-ti* řádově vyšší ve zpravodajství (4 : 1) i v dopisech (14 : 1). Ve zpravodajství jsou infinitivy na *-ti*

statisticky významně častější než v dopisech. Navzdory očekávání se v dopisech čtenářů neobjevily žádné doklady s nářečními variantami infinitivů. Poměrně vysoká frekvence infinitivů na *-ti* je dědictvím z češtiny v době odchodu z mateřského území, do 1. poloviny 20. století se jednalo o podobu podle mluvnických příruček standardní. Dokladů na *-ci/-ct* se ve vzorku vyskytovalo málo, a tak z nich nebylo možné vyvozovat spolehlivé závěry.

Posledním ze zkoumaných jevů byla podoba 3. os. sg. prez. *jest*, která je od 2. poloviny 20. století hodnocena jako zastaralá, běžná podle mluvnic především ve spojeních *to jest, tak jest*. Ve zpravodajství je podoba *jest* preferována, vyskytuje se více než 1000krát častěji než v korpusu SYN2000. Naproti tomu ve vzorku s dopisy je rozšíření podoby *jest* zřetelně menší, ale stále výrazně větší než v současné češtině ve zkoumaných korpusech – podoba *jest* se v dopisech vyskytuje více než 100krát častěji než v korpusu SYN2000. V obou vzorcích se nijak neliší užití *je* od *jest*, obě podoby jsou doloženy jako součást opisného pasiva, verbonominálního predikátu i existenciálního *být*. V češtině na mateřském území varianta *jest* během 20. století zcela zastarala, v češtině *Našince* byla naopak zakonzervována a ve zpravodajském úzu snad i uměle preferována (případně se tu může odrážet lašské nářeční východisko, srov. výše *ku*).

Obě sledované podskupiny textů *Našince*, zpravodajství a dopisy čtenářů, jsou specifické a odlišují se od sebe, to je dáno jak dvěma různými funkčními styly, tak pravděpodobnou jednotnou redakční úpravou či stylizační snahou ve zpravodajství. Zdá se, že ve zpravodajství byla snaha o vytvoření „pseudostandardu“ a popisované jevy jsou zde unifikovanější, vykazují vyšší stupeň archaizace (infinitivy na *-ti*, forma *jest*) a ukazují jednoznačněji na lašskou nářeční oblast (předložka *ku*, zřejmě i četnost tvaru *jest*). Do pravopisu a stylistické úpravy dopisů bylo pravděpodobně ze strany redakce zasahováno málo či minimálně, a tak zde pozorujeme u sledovaných tří jevů větší variabilitu, menší stupeň archaičnosti a poněkud menší míru uplatnění rysů přiřaditelných lašským nářečím.

Domníváme se, že výsledky tohoto rozboru mohou být užitečné v dalším zkoumání jazyka čechoamerických periodik a texaské češtiny, pravděpodobně i pro porovnání s vývojem v jiných českojazyčných komunitách v odlišném jazykovém prostředí než anglickém. V rozsahu bakalářské práce nebylo možné dopodrobna popsat všechny odchýlné jazykové jevy, snažili jsme se však vybrat několik typických jevů, které v souvislosti s *Našincem* doposud zkoumány nebyly. Materiálová báze *Našince* stále

poskytuje prostor i pro další bádání, zajímavým fenoménem je např. částečný rozklad opisného pasiva (*jest ... udělaný*) nebo podoby 1. os. pl. indikativu prézenta na *-m* (*vyslovujem*).

Prameny

Materiál pochází z *The Dolph Briscoe Center for American History*, University of Texas v Austinu, USA, sbírka Svatavy Pírkové-Jakobson.

Našinec 74, 1988, č. 36 z 17. června 1988

Našinec 74, 1988, č. 37 z 24. června 1988

Našinec 74, 1988, č. 38 z 1. července 1988

Našinec 74, 1988, č. 39 z 15. července 1988

Našinec 74, 1988, č. 40 z 22. července 1988

Našinec 74, 1988, č. 41 z 29. července 1988

Našinec 74, 1988, č. 42 z 5. srpna 1988

Našinec 74, 1988, č. 43 z 12. srpna 1988

Našinec 74, 1988, č. 44 z 19. srpna 1988

Našinec 74, 1988, č. 45 z 26. srpna 1988

Sekundární literatura

Americký Hospodář vychází už 120 let. In: *Krajane.net* [online]. 2004, 14.01.2010 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <http://krajane.radio.cz/articleDetail.view?id=1835>.

BALHAR, Jan et al. *Český jazykový atlas IV*. Praha: Academia, 2002.

BARTOŠ, František. *Dialektologie moravská. První díl*. Brno: Matice moravská, 1895.

BĚLIČ, Jaromír. *Nástin české dialektologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1972.

BISKUP, Petr. Předložka. In: KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ (eds.). *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online]. 2017 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/PŘEDLOŽKA>.

Být. In: *Internetová jazyková příručka* [online]. Ústav pro jazyk český AV ČR, 2020 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=b%C3%BDt>.

Cat Spring Texas [online]. 2007 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <http://www.catspringtexas.net/aboutCatSpring.htm>.

COPE, Lida. From ethnocultural pride to promoting the Texas Czech vernacular: Current maintenance efforts and unexplored possibilities. In: COPE, Lida, ed. *Applied linguists needed: Cross-disciplinary teamwork in endangered language contexts*. Abingdon: Routledge, 2012, s. 95–117.

COPE, Lida and Robert DITTMANN. Language loss: Czech in the diaspora, in: GREENBERG Marc L. et al. (eds.). *The Brill encyclopedia of Slavic languages and linguistics* [cit. 2020-05-15], dostupné z: http://dx.doi.org/10.1163/2589-6229_ESLO_COM_035822.

CVRČEK, Václav et al. *Mluvnice současné češtiny*. Vydání druhé. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2015.

ČECHOVÁ, Marie et al. *Čeština – řeč a jazyk*. 2., přeprac. vyd. Praha: ISV, 2000.

České noviny v Texasu vycházejí už přes sto let. In: *Krajane.net* [online]. 2004, 04.10.2005 12:57 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <http://archiv.krajane.net/articleDetail.view?id=442>.

DOSTÁL, Antonín. *Historická mluvnice česká. II. Tvarosloví. 2. část. Časování*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967.

DUTKOVA-COPE, Lida. The language of Czech Moravians in Texas: Do you know what 'Párknu káru u hauza' means? *Southwest journal of linguistics*. 2001, **20**(2), 51–84.

ECKERT, Eva a Kevin HANNAN. Vernacular writing and a sociolinguistic change in the Texas Czech community. *Journal of Slavic linguistics*. 2009, **17**((1–2), 87–161.

ECKERTO VÁ, Eva. Čeština v Americe. In: KARLÍK, Petr, Marek NEKULOVÁ a Jana PLESKALOVÁ (eds.). *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. 2017 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/ČEŠTINA V AMERICE>.

ECKERTO VÁ, Eva. *Kameny na prérii: čeští vystěhovalci v Texasu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004.

ERTL, Václav a Jan GEBAUER. *Gebauerova mluvnice česká pro školy střední a ústavy učitelské. II. Skladba*. 5. vyd., podstatně změněné. Praha: Unie, 1914.

ERTL, Václav a Jan GEBAUER. *Gebauerova Mluvnice česká pro školy střední a ústavy učitelské. II. Skladba*. 8. vyd., nezměněné. Praha: Česká grafická unie, 1924.

ERTL, Václav a Jan GEBAUER. *Gebauerova mluvnice česká pro školy střední a ústavy učitelské. I. Hláskosloví, nauku o slově*. 5. vyd., podstatně změněné. Praha: Unie, 1914.

ERTL, Václav a Jan GEBAUER. *Gebauerova mluvnice česká pro školy střední a ústavy učitelské. I. Hláskosloví, nauka o slově*. 9. vyd., opravené. Praha: Unie, 1926.

GEBAUER, Jan. *Historická mluvnice jazyka českého. I. Hláskosloví*. 2., dopl. vyd. Praha: Československá akademie věd, 1963.

GEBAUER, Jan. *Historická mluvnice jazyka českého. III. Tvarosloví. 2. Časování*. 3. vyd., s opravami a doplňky F. Ryšánka. Praha: Československá akademie věd, 1958.

GEBAUER, Jan. *Mluvnice česká pro školy střední a ústavy učitelské*. 4. vyd., poopravené. Praha: Unie, 1905.

HÁLA, Bohuslav. *Výslovnost spisovné češtiny I: Výslovnost slov českých*. 2. vyd. Praha: Academia, 1967.

HALLER, Jiří. O vokalisaci předložek v nové češtině. *Naše řeč* [online]. 1934, **18**(6–7), 178–187 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=2840>.

HANNAN, Kevin. Refashioning ethnicity in Czech-Moravian Texas. *Journal of American ethnic history*. 2005, **25**(1), 31–60.

HAVRÁNEK, Bohuslav a Alois JEDLIČKA. *Česká mluvnice*. 5. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981.

HOREČKA, František. *Nářečí na Frenštátsku*. Frenštát pod Radhoštěm: Okresní osvětový sbor, 1941.

Chi-Square Calculator. *Social Science Statistics* [online]. 2020 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <https://www.socscistatistics.com/tests/chisquare/default2.aspx>.

J. P. Ku. *Naše řeč* [online]. 1926, **10**(9), 285 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?lang=en&art=2428>.

JAKLOVÁ, Alena. *Čechoamerická periodika 19. a 20. století*. Praha: Academia, 2010.

KARLÍK, Petr, Marek NEKULA, Zdenka RUSÍNOVÁ a Miroslav GREPL. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd. 2., opr. [celkově 4. vyd.]. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012.

KELLNER, Adolf. *Východolašská nářečí I*. Praha: Dialektologická komise při Matici moravské, 1946.

KOMÁREK, Miroslav a kol. *Mluvnice češtiny. 2. Tvarosloví*. Praha: Academia, 1986.

KOMÁREK, Miroslav. *Historická mluvnice češtiny. I. Hláskosloví. 2. vyd.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1962.

KOSEK, Pavel. Vývoj českého prezentu. In: KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ (eds.). *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. 2017 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/VÝVOJ_ČESKÉHO_PRÉZENTU.

KUČERA, Karel. *Český jazyk v USA*. Praha: Univerzita Karlova, 1990.

KUČERA, Karel. K vokalizaci neslabičných předložek v současné češtině. *Naše řeč* [online]. 1984, **67**(5), 225–237 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6494>.

LAMPRECHT, Arnošt. *Středoopavské nářečí*, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1953.

LAMPRECHT, Arnošt, Dušan ŠLOSAR a Jaroslav BAUER. *Historická mluvnice češtiny*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986.

LOPATKOVÁ, Markéta et al.: *Valenční slovník českých sloves VALLEX* [online]. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2016. [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <https://ufal.mff.cuni.cz/vallex/3.0/>.

Morfematika. In: *Internetová jazyková příručka* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2020 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=778>.

Našinec – last Czech-language newspaper in Texas coming to an end. In: *TresBohemes* [online]. 2014, 2018 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <http://www.tresbohemes.com/2018/06/nasinec-last-czech-language-newspaper-in-texas-coming-to-an-end/>.

OPRAVIL, Antonín. Úřední jazyk. *Naše řeč* [online]. 1941, **25**(5–6), 150–163 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3600>.

PDF 24 Tools [online]. [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <https://tools.pdf24.org/cs/>.

SyD. *Wiki ČNK* [online]. 2017/09/25 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <https://wiki.korpus.cz/doku.php/:manualy:syd>.

ŠATAVA, Leoš. *Migrační procesy a české vystěhovalectví 19. století do USA*. Praha: Univerzita Karlova, 1989.

ŠIPKOVÁ, Milena. Jak strávit medový měsíček (honeymoon) aneb Něco o češtině v čechoamerickém týdeníku Našinec. *Čeština doma i ve světě*. 2000, **8**(2), 96–98.

ŠTÍCHA, František a kol. *Velká akademická gramatika spisovné češtiny: I. Morfologie: Druhy slov / Tvoření slov. Část 1–2*. Praha: Academia, 2018.

Texas Czech Legacy Project [online]. 2017 [cit. 2020-03-09]. Dostupné z: <http://www.laits.utexas.edu/txczechproject/home>.

TRÁVNÍČEK, František. *Historická mluvnice československá: úvod, hláskosloví a tvarosloví*. Praha: Melantrich, 1935.

TRÁVNÍČEK, František. *Mluvnice spisovné češtiny I–II*. 3., dopl. a opr. vyd. Praha: Slovanské nakladatelství, 1951.

TRÁVNÍČEK, František. *Stručná mluvnice česká*. Praha: F. Borový, 1941.

VACULÍK, Jaroslav. *České menšiny v Evropě a ve světě*. Praha: Libri, 2009.

VESELOVSKÁ, Ludmila. Infinitiv. In: KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ (eds.). *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. 2017 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/INFINITIV>.

Vokalizace předložek. In: *Internetová jazyková příručka* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2020 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=770>.

Korpusy

ADAM, Robert et al. *Korpus korespondence Karla Havlíčka* [online]. Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK, 2017 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <http://www.korpus.cz>.

Archiv_19_stol [online]. Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK, 2020. Stav k 17. 5. 2020 [cit. 2020-05-17]. Dostupné po povolení z: <http://www.korpus.cz>.

CVRČEK, Václav a Pavel VONDŘIČKA. *SyD – Korpusový průzkum variant* [online]. Praha: FF UK, 2011 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <http://syd.korpus.cz>.

ČERMÁK, František et al. *SYN2000: žánrově vyvážený korpus psané češtiny* [online]. Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK, 2000 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <http://www.korpus.cz>.

ČERMÁK, František et al. *SYN2005: žánrově vyvážený korpus psané češtiny* [online]. Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK, 2005 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <http://www.korpus.cz>.

ČERMÁK, František et al. *Capek_uplny: korpus všech textů Karla Čapka* [online]. Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK, 2007 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <http://www.korpus.cz>.

HLADKÁ, Zdeňka: *KSK-dopisy (Korpus soukromé korespondence): přepisy ručně psaných dopisů z let 1990–2004* [online]. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2006 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <http://www.korpus.cz>.

KOPŘIVOVÁ, Marie et al. *ORAL: korpus neformální mluvené češtiny* [online], verze 1 z 2. 6. 2017 [cit. 2020-05-15]. Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK, 2017. Dostupné z: <http://www.korpus.cz>.

KŘEN, Michal et al. *SYN2010: žánrově vyvážený korpus psané češtiny* [online]. Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK, 2010 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <http://www.korpus.cz>.

KŘEN, Michal et al. *SYN2015: reprezentativní korpus psané češtiny* [online]. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2015 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <http://www.korpus.cz>.

Staročeská a středněčeská textová banka [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., oddělení vývoje jazyka. Verze dat 1.1.14 [cit. 6. 4. 2020]. Dostupné z: https://korpus.vokabular.ujc.cas.cz/first_form?corpname=SSTB-1.1.14.1.

Staročeská textová banka [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., oddělení vývoje jazyka. Verze dat 1.1.13 [cit. 3. 3. 2020]. Dostupné z: https://korpus.vokabular.ujc.cas.cz/first_form?corpname=STB-1.1.13.1.

Středněčeská textová banka [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., oddělení vývoje jazyka. Verze dat 1.1.14 [cit. 6. 4. 2020]. Dostupné z: https://korpus.vokabular.ujc.cas.cz/first_form?corpname=SDTB-1.1.14.1.

Seznam příloh

- 1) Zpravodajství – manuálně opravené OCR texty
- 2) Ukázka skenů – zpravodajství (1988: 74/42, s. 1), dopisy čtenářů (1988: 74/45, s. 2–5)